

Silje Flesvik

Kriminallitteraturens viktige aktører

En studie av ofre, forbrytere og etterforskere i Unni Lindells

Honningfellen og Rødhette

Masteroppgave i nordisk litteraturvitenskap

Våren 2011

Institutt for lingvistiske og nordiske studier (ILN)

Det humanistiske fakultet

Universitetet i Oslo

Sammendrag

I denne masteroppgaven har Unni Lindells kriminalromaner *Honningfellen* og *Rødhette* vært i fokus. Førstnevnte ble utgitt i 2007 og er den sjette i serien om politibetjenten Cato Isaksen. *Rødhette* kom i 2004 og er en frittstående kriminalroman. I førstnevnte er det etterforskningsprosessen som er det viktigste og som opptar mesteparten av plassen. I sistnevnte spiller ikke etterforskningen like stor rolle, for her er det forbryteren, og forbrytelsene, som er av betydning. Vi har med andre ord å gjøre med både en tradisjonell kriminalroman og noe som kan minne om en thriller, et valg som er gjort bevisst for å få frem ulike aspekter i analysene.

I begge disse kriminalromanene har jeg sett på hvordan ofre, forbrytere og etterforskere fremstilles og hva slags relasjoner vi finner mellom dem. Det har også vært interessant å se hvordan disse relasjonene påvirker etterforskningen og oppklaringen av forbrytelsene. Fortellerteknikk og spenningsoppbygging blir også tatt opp i begge analysene. På tross av kriminalromanenes ulikheter, har jeg valgt begynne opp analysene likt. På denne måten har arbeidet med de blitt mer oversiktlig, og det har vært enklere å gjennomføre en sammenligning av de etterpå. I sammenligningen har jeg i tillegg til å se på ofre, forbrytere og etterforskere også sett på hvilke virkemidler kriminalromanene presenterer, hvordan de bruker hevn som drapsmotiv og hvordan boktitlene fungerer. Jeg har også gitt rom for en kort sjangerdiskusjon, på bakgrunn av *Rødhette*.

I avslutningen har jeg oppsummert hva analysene har gått ut på og kommentert de funnene jeg har gjort. Helt til slutt har jeg kommet med en kort vurdering av de to kriminalromanene med blick på sykdom som drapsårsak og tematikk.

Forord

Denne masteroppgaven ble til i løpet av høsten 2010 og våren 2011.

En stor takk rettes til inspirerende norsklærere både på ungdomsskole og videregående skole for å ha fått øynene mine opp for litteratur, og til min veileder Irene Engelstad for verdifulle innspill gjennom hele året.

Innholdsfortegnelse

Innledning	6
Presentasjon.....	6
Teori og metode	7
Utgangspunkt	8
Struktur.....	9
Teori.....	11
Norsk kriminallitteratur i historisk kontekst	11
Kriminallitteraturens undersjangrer	12
Thrilleren	14
Forbrytterromanen.....	16
Unni Lindell	18
Forfatterpresentasjon	18
<i>Rødhette</i>	21
<i>Honningfellen</i>	22
Analyse av <i>Honningfellen</i>	24
Fortellerteknikk og eksposisjon	24
Spenningsoppbygging	26
Konfliktanalyse	28
Forbrytertyper.....	29
Ofrene.....	31
Falske spor.....	33
Cato Isaksen og Marian Dahle	35
Etterforskningsmetoder	36
Oppklaring.....	40
Avsløring	40
Analyse av <i>Rødhette</i>	44
Fortellerteknikk og eksposisjon	44
Spenningsoppbygging	45
Konfliktanalyse	48
Forbrytertyper.....	49

Ofrene.....	53
Falske spor: Carol Marner og Lisbet Marner	55
Anna Borelius Hansen.....	56
Etterforskningen	57
Avsløring	59
Sammenligning	61
Schizofrene forbrytere	61
Henning Nyman og Holger Eliassen	62
Ofrene.....	63
Hevn som drapsmotiv.....	64
Etterforskningen og etterforskerne	65
Virkemidler	68
Boktitler.....	70
Sjangerdiskusjon	72
Avslutning	75
Oppsummering	75
Funn.....	75
Vurdering	77
Litteratur.....	79

Innledning

Presentasjon

I en kriminalroman er det tre ting som må være på plass: Vi trenger et offer som har lidd en grusom skjebne, vi trenger en forbryter som har forseglet denne skjebnen, og vi trenger en etterforsker som kan oppklare og rettferdiggjøre det hele. Det er disse tre aktørene denne masteroppgaven skal handle om. Jeg ønsker å se nærmere på hvem som er offer, forbryter og etterforsker – og hvordan disse fremstilles. Jeg ønsker å se om det finnes skjulte relasjoner mellom disse, som er med på å definere deres rolle. Og jeg ønsker å se på hvordan disse eventuelle skjulte relasjonene påvirker etterforskningen og avsløringen av forbryteren.

Utgangspunktet for en slik undersøkelse vil være to kriminalromaner av Unni Lindell, *Rødhette* (2004) og *Honningfellen* (2007). *Honningfellen* er kriminalroman nummer seks i Unni Lindells serie om etterforskeren Cato Isaksen¹, mens *Rødhette* er en frittstående kriminalroman². I *Rødhette* er ikke fokuset rettet mot etterforskningen og dens fremdrift, men det er snarere forbryteren vi følger. Dette er den eneste kriminalromanen hvor Unni Lindell har valgt å utelate Cato Isaksen. Den bryter dermed med hennes øvrige forfatterskap, og er også den eneste kriminalromanen hun foreløpig har skrevet hvor hun tar i bruk utradisjonelle knep og eksperimenterer. Både dette og måten den utfordrer sjangerkonvensjonene på, gjør den til en interessant kriminalroman. Det er interessant at leseren hele veien sympatiserer med forbryteren og er opptatt av å beskytte denne, snarere enn å hjelpe til med å avsløre. Denne kriminalromanen inneholder dessuten mye tankereferat som gjør at vi blir godt kjent med forbryteren, noe som er med på å gjøre den enda mer interessant. *Rødhette* skiller seg såpass fra den tradisjonelle kriminalromanen, at den nesten går over i en annen sjanger, nemlig thrilleren. Om *Rødhette* kan karakteriseres som en thriller, er det ikke full enighet om, men den har utvilsomt visse trekk som skiller seg fra den tradisjonelle kriminalromanen. For Fredrik Wandrup synes det ikke å være noen tvil om hvilke sjanger det er snakk om, når han i en artikkel om Unni Lindell betegner *Rødhette* som en psykologisk thriller (Wandrup: uten dato). En av Unni Lindells nærmeste venninner, forfatteren Anne B. Ragde, har derimot, i sin presentasjon av kriminalromanen på vegne av Bokklubben, valgt å kalle *Rødhette* noe midt i

¹ Unni Lindell bruker fullt navn på Cato Isaksen og de fleste andre personene som opptrer i hennes kriminalromaner. Denne praksisen vil bli fulgt opp i denne masteroppgaven når det gjelder *Honningfellen*, men i *Rødhette* kommer leseren såpass tett inn på forbryteren at det virker unaturlig å referere til henne med fullt navn hele tiden.

² Selv om *Rødhette* ikke entydig er en kriminalroman, har jeg valgt å bruke ordet kriminalroman når jeg refererer til den.

mellom: "En annerledes thriller" (Ragde: 21.06.2004). Om *Rødhette* faktisk kan kalles for en thriller vil bli tatt opp senere i masteroppgaven.

Honningfellen er heller ikke valgt tilfeldig ut av rekken med kriminalromaner om Cato Isaksen. I denne kriminalromanen er det spesielt interessante forbindelser mellom de tre ulike aktørene. Også her må det dyp tankevirksomhet til for å avsløre forbryterne. I tillegg kommer en ny etterforsker, Marian Dahle, inn i bildet for å hjelpe Cato Isaksen, et samarbeid som ikke går knirkefritt. Men det er likevel Marian Dahle som til syvende og sist tar i bruk sine egne erfaringer og ser forbindelser der ingen andre gjør det, og slik avslører forbryteren. *Honningfellen* er den kriminalromanen som har fått best kritikk av alle i serien om Cato Isaksen. *Dagsavisen* skriver følgende: "Hun klarer å veve sammen to tilsynelatende uavhengige historier og by på en overraskende avslutning som får alle brikker til å falle på plass (...) Unni Lindell viser både skarp psykologisk sans og evne til å skrive fram troverdige figurer (...)" (Larsen: 15.08.2007). Også forfatteren selv hevder at *Honningfellen* er den beste kriminalromanen hun har skrevet. I tillegg skal vi se at tross deres ulikheter, har de to kriminalromanene flere likheter.

Unni Lindell hadde sitt litterære gjennombrudd i 1996 med kriminalromanen *Slangebæreren*, og allerede her var Cato Isaksen på plass som etterforsker. I alt har hun skrevet åtte bøker om etterforskeren, den siste; *Sukkerdøden*, ble utgitt i august 2010. En rekke av kriminalromanene har også blitt filmatisert. Selv om Unni Lindell også har beskjeftiget seg med andre sjangrer, for eksempel barnebøker, dikt og noveller, er det kriminalromanene hun er mest kjent for, og som det skal dreie seg om i denne masteroppgaven.

Teori og metode

Hovedverkene vil altså være kriminalromanene *Rødhette*, som er et godt eksempel på at det er lov å utfordre sjangerkonvensjonene, og *Honningfellen*, som i langt større grad holder seg innenfor de tradisjonelle rammene for krimlitteratur. I forlengelsen av sjangerobservasjonene jeg vil foreta i disse to kriminalromanene, er det aktuelt å si noe mer både om kriminalromanen og thrilleren som sjanger. Boken *Blodig Alvor* (2008) av Hans Skei vil bli et nyttig redskap her, og det samme vil John G. Caweltis *Adventure, Mystery And Romance* (1976). Når det gjelder thrillersjangeren, vil jeg hovedsakelig benytte meg av Julian Symons *Bloody murder: From the Detective Story to the Crime Novel* (1993) og Ralph Harpers *The World of the Thriller* (1974), men jeg vil også støtte meg på Jerry Palmers

Thrillers: Genesis and Structure of a Popular Genre (1978), da han har noen interessante begrep.

Når det gjelder teori til analysene, vil jeg både bruke Petter Aaslestad's *Narratologi. En innføring i anvendt fortelle-teori* (2008) og Karin Holters *Tekst og virkelighet. Åpninger i Claude Simons romaner* (1990), da disse tar for seg fortellerteknikk og viktigheten av en god begynnelse i bøker. Dennis Porter har skrevet en artikkel om spenningsoppbygging som vil bli brukt: ”Baklengs oppbygging og kunsten å skape spenning”. Når det gjelder teori om offer, forbryter og etterforsker, vil litteraturen være å finne noe mer spredt i form av artikler og kapitler i utvalgte antologier og verker. Noe vil også være å finne i verker som omhandler sjangeren. En bok som vil bli brukt, er Tony Hilfers *The Crime Novel. A Deviant Genre*, da denne har et interessant kapittel om forbryter typer.

Selv om fokuset vil være rettet mot *Honningfellen* og *Rødhette*, vil jeg allikevel trekke inn et par av Unni Lindells andre kriminalromaner for å eksemplifisere og relativisere der det virker naturlig. Unni Lindells første kriminalroman om Cato Isaksen, *Slangebæreren*, har samme tematikk som *Honningfellen* og *Rødhette*, og er også interessant fordi Cato Isaksens privatliv er så fremtredende at etterforskningen nærmest kommer i andre rekke. Det er ingen tvil om at forfatteren har hatt en utvikling på denne fronten.

Utgangspunkt

Den fremste årsaken til at jeg har lyst å se nærmere på kriminallitteratur, er at jeg er veldig fascinert av den. Nils Nordberg sier følgende om sjangeren:

”Den utfordrer vår intellekt ved skarpsindige intriger, den gir kunnskap om geografiske og sosiale miljøer som vi ikke kjenner fra før, eller ikke kjenner fra den siden, den setter samfunnsproblemer og moralspørsmål under debatt, den tilbyr avspenning for stress og avkobling fra hverdagens trivialiteter, slik at vi kan ta fatt på våre liv etterpå med nye krefter og forfrisket sinn” (Nordberg 2003: 7).

Det er liten tvil om at kriminallitteraturen har mye å by på.

Julen 2004 satt jeg oppslukt av min første kriminalroman, *Rødhette*, av Unni Lindell. Siden den gang har flere av Unni Lindells kriminalromaner funnet veien til min bokhylle, og hun har etter hvert blitt en av mine favorittforfattere. Når jeg nå får mulighet til å gå i gang med en større oppgave, er det derfor naturlig å se nærmere på nettopp den kriminalromanen som fikk øynene mine opp for denne type litteratur.

En av grunnene til min fascinasjon, er måten forfatteren inviterer og inkluderer leseren på. Oftest jaktes det iherdig på en farlig morder, og vi som lesere får prøve oss som med-

etterforskere. I andre tilfeller kan vi befinne oss på forbryterens side og følger vedkommendes flukt fra loven. Begge deler skal vi se eksempler på videre i masteroppgaven.

Kriminalromaner har de siste årene fått en langt større plass i litteraturen enn tidligere. De er blant de mest fremtredende bøkene i bokhandlere, og er en populær sjanger blant folk flest. Ettersom den har kommet såpass frem i lyset, kunne det derfor vært interessant å se nærmere på den. Selv om mange fortsatt forbinder kriminallitteratur med påskelektyre, er det viktig å vite at sjangeren allerede i 1965 kom med i innkjøpsordningen, noe som er et tegn på at den lenge har blitt behandlet som seriøs litteratur.

Det finnes mye teori om kriminallitteratur, og mange vinklinger har vært behandlet. I Norge peker Bjørn Carling, Willy Dahl og Tor Edvin Dahl seg ut, med henholdsvis verkene *Norsk kriminallitteratur gjennom 150 år* (1976), *Dødens fortellere: den norske kriminal- og spenningslitteraturens historie* (1993) og *Den store kriminalboka* (1982). Sistnevnte er skrevet sammen med Nils Nordberg, som også har skrevet en rekke artikler om kriminallitteratur.

Selv om den teoretiske litteraturen er overveldende, finnes det imidlertid få dyptgående analyser av kriminalromaner som utfordrer sjangerkonvensjonene på en slik måte som *Rødhet* gjør, noe som gjør denne desto mer interessant å gå videre med. Det er heller ikke skrevet mye om relasjoner mellom offer, forbryter og etterforsker innad i kriminalromaner, og det som er skrevet utspiller seg ofte i form av kortere tekster. Dette har både negative og positive sider: Jeg har mindre teori å støtte meg på underveis i arbeidet, samtidig som jeg står mer fritt til å utforme masteroppgaven selv.

Når jeg i tillegg velger å rette fokuset mot Unni Lindell, snevres forskningsområdet ytterligere inn. Unni Lindells kriminalromaner har ikke før hatt hovedtyngde i en masteroppgave, selv om enkelte av dem har blitt berørt. Verken *Rødhet* eller *Honningfellen* ser ut til å ha hatt noen plass i det hele tatt.

Struktur

Jeg vil først i masteroppgaven presentere og redegjøre for kriminallitteraturen som sjanger. Herunder går undersjangrene detektivroman, politiroman og hardkokt kriminallitteratur. Videre vil jeg også redegjøre for thrilleren, og en variant av denne igjen som kalles forbrytterroman eller detektiv-thriller. Disse sjangrene og deres tilhørende konvensjoner vil ha stor betydning når vi skal se nærmere på kriminalromanene og undersøke offer, forbryter og etterforsker opp mot forskjellene de har.

Deretter er det naturlig å komme med en presentasjon av forfatteren, siden det kun er Unni Lindell som masteroppgaven vil handle om. Her vil jeg også fortløpende gi en kort presentasjon av kriminalromanene hun har skrevet. Kapittelet vil bli avsluttet med bokreferater av *Rødhette* og *Honningfellen*, slik at den påfølgende analysen blir mulig å følge.

Endelig kommer analysene, som først og fremst vil dreie seg om fortellerteknikk, spenningsoppbygging, konfliktanalyser og mer utdypende analyser av offer, forbrytere og etterforskere. Selv om kriminalromanene er forskjellige, vil jeg forsøke å holde meg mest mulig til et fast skjema for analysen, for å gjøre det mer oversiktlig når jeg senere skal sammenligne de to med hverandre.

Til slutt vil jeg komme med en oppsummerende avslutning som konkret redegjør for det jeg har funnet ut.

Teori

Norsk kriminallitteratur i historisk kontekst

Mens det i internasjonal sammenheng er Edgar Allan Poe som har høstet æren av å være den første forfatteren som skrev kriminallitteratur, er det Mauritz Hansens' *Mordet paa maskinbygger Rolfsen*, utgitt i 1840, som regnes for å være den kriminalromanen som markerer starten på sjangeren i Norge. Hans Skei peker i sin bok *Blodig alvor. Om kriminallitteraturen* på årsakene til kriminallitteraturens fremvekst og hevder at den kom som følge av en samfunnsutvikling med mye kriminalitet og lyssky virksomhet (Skei 2008: 9). Kriminalromanens funksjon var å avdekke denne virksomheten. Sjangeren hadde bestemte formler den måtte forholde seg til, slik den fortsatt har i dag. Disse formlene fungerer imidlertid ikke som noen fasit, men mer som en pekepinn på hvordan kriminallitteratur skal, eller bør, være. Også innenfor dette området har det vært en utvikling og økt eksperimentering.

Den norske kriminallitteraturen har hatt mange gode bidragsytere i tiden etter Mauritz Hansen. Eksempelvis Tor Edvin Dahl og Jon Michelet har begge har skrevet en rekke kriminalromaner og høstet stor suksess. Sistnevnte har gjennom 35 år skrevet om politietterforskeren Vilhelm Thygesen, som siden debuten i 1975 selv har blitt dømt for drap og sittet i fengsel. En annen betydelig kriminalforfatter i norsk kriminallitteraturs historie, er Sven Elvestad som skrev en rekke kriminalromaner under pseudonymet Stein Riverton. Han debuterte tidlig på nittitallet og skrev blant annet *Jernvognen* fra 1909 som også ble populær på det internasjonale markedet. Senere skulle han få både en klubb og en pris oppkalt etter seg.

I 1970 dukket det opp en egen generasjon forfattere som i større grad enn tidligere holdt seg til bare krimsjangeren. Gerd Nyquist og Kim Småge var to av de første kvinnelige kriminalforfatterne i Norge. Førstnevnte ga ut sin første kriminalroman i 1960. Den het *Avdøde ønsket ikke blomster*. Sistnevnte debuterte i 1983 med *Nattdykk*, en kriminalroman som fikk strålende kritikk. Hun var den første i Norge som fikk smykke seg med tittelen krimdronning, og hun banet vei for flere kvinnelige kriminalforfattere. På 1990-tallet kom den store bølgen, med blant annet navn som Anne Holt og Karin Fossum. Unni Lindell hører også til blant disse og er en av de mest kjente kvinnelige forfatterne i Norge i dag.

Kriminallitteraturen har en helt annen status i dag enn den hadde for bare et tiår siden, og Hans Skei påpeker at den under alle omstendigheter må leses og analyseres på samme

måte som annen skjønnlitteratur. Allerede i bokens åpningslinje, understreker han en gang for alle at ”kriminallitteraturen har klart å distansere seg fra annen underholdnings- og formellitteratur, slik at den i dag i stor grad opererer på samme marked som annen, seriøs skjønnlitteratur” (ibid: 9).

Kriminallitteraturens undersjangrer

Ordet kriminallitteratur fungerer som en samlebetegnelse på litteratur som følger den tidligere nevnte formelen for denne type sjanger. Nils Nordberg definerer ordet slik: ”En kriminalfortelling er en fortelling om *oppklaringen* av en forbrytelse, hvor alle elementer (språklige, psykologiske, sosiale) er plassert i et underordnet relevant forhold til intrigen” (Nordberg 1978: 136). Dette er en nokså romslig oppskrift, og naturlig nok har det ut fra dette vokst frem ulike varianter å skrive kriminallitteratur på. I det følgende skal vi se nærmere på noen av de mest kjente undersjangrene.

Først og fremst har vi den klassiske detektivromanen. Tzvetan Todorov peker på at det i denne sjangeren finnes en dobbelthet, og at den ikke bare inneholder én historie, men to: mordhistorien og etterforskningshistorien (Todorov 1995: 205). Som navnet tilsier er det en detektiv som står for etterforskningen. Eksempler på slike klassiske detektiver er Hercule Poirot og Sherlock Holmes. Felles for disse detektivene er deres noe uorganiserte liv; svært få av dem lever et familieliv med kone og barn. Det er deres kløkt, nysgjerrighet og evne til å løse finurlige mordgåter som stadig leder dem inn i nye saker. Hans Skei beskriver detektivromanen slik:

”En detektivfortelling gir kriminalgåten som rent puslespill, består av tankearbeid og ekstrem rasjonalitet, det heroiske ligger i den intellektuelle kraftprøven, ofte mot den kriminelles superhjerne. Detektivene er oftest uvillige til å risikere eget skinn (...) men så skal da også deres innsikt alene kunne skremme forbryteren på flat mark. Herav følger at detektivfortellingens fornemste anliggende er avsløringsarbeidet” (Skei 2008: 28).

En detektivroman forutsetter heller ikke at leseren sitter med ekspertkompetanse innenfor noen områder. Den legger frem en historie med en klar sammenheng mellom årsak og virkning, og loser leseren gjennom hendelsene som både har funnet sted og som finner sted. Leserens jobb blir å forstå og tolke spor og hint, i likhet med detektivens arbeid, for så å komme frem til den endelige løsningen (ibid: 35-38).

Politiromanen er en annen undersjanger av kriminallitteraturen, og denne dukket opp senere enn detektivromanene. I politiromanen er det politiet som står for hovedetterforskningen, og som blir tilkalt så snart det har skjedd en forbrytelse. Ofte er det én

politietterforsker som blir fulgt mer enn de andre, og som derfor peker seg ut som politiromanens hovedperson. Denne har likevel et kollegium i ryggen som alle bistår innenfor de områdene de har ekspertise i. Politromanene blir mer og mer populære i norsk krimlitteratur, og det dukker stadig opp politifolk som skal komme til å dominere gjennom flere bøker og også i noen tilfeller danne en serie. Nils Nordberg sier følgende: ”Sjöwall og Wahlöö³ tilførte politiromanen en skjerpet politisk tendens og en ”såpeopera”-dimensjon, dette at seriefigurene fikk sine egne livshistorier som vi følger fra bok til bok” (Nordberg 2010: 9). Karin Fossum har skrevet flere bøker om politietterforskeren Konrad Sejer, mens det i flere av Anne Holts kriminalromaner er politietekparet Yngvar Stubø og Inger Johanne Vik som er i hovedsetet. Nils Nordberg peker også videre på en modernisering av politiromanen, gjennom å gi hovedrollen til en kriminaltekniker eller rettsmedisiner. Slike kriminalromaner, hvor hovedpersonen har et annet yrke enn politi, men som allikevel gjør at han beskjeftiger seg med kriminalitet, kaller han for kriminalistromaner (ibid: 9).

Den tredje undersjangeren kalles for hardkokt krimlitteratur, eller noir-litteratur. Denne oppstod tidlig på 20-tallet i USA. Oppbygningen er lik de øvrige undersjangrene men det er her en forutsetning at etterforskeren blir grundigere introdusert enn ellers, ettersom det er han som innehar den mest sentrale plassen (Cawelti 1976: 142). Etterforskningen er det som står i fokus. Den er ofte voldelig, og etterforskeren må tåle en rekke fornærmelser og fysisk vold fordi han involverer seg i langt større grad enn ellers. Derfor ender det ofte til slutt med en konfrontasjon mellom etterforsker og forbryter (ibid: 143). Etterforskeren i den hardkokte krimlitteraturen er den rake motsetningen til etterforskeren som vi finner i klassisk krimlitteratur; han holder ofte til på et slitt kontor i en gammel bygning, og har en rebelsk fremtoning. Ofte blir han tildelt et forholdsvis harmløst oppdrag, som etter hvert avdekker skjulte sider. Etterforskeren vikles inn i en større sak enn først antatt, med et bredt spekter av mistenkte (ibid: 46). En annen ting som er spesielt med sjangeren, er at det er hyppig bruk av attraktive kvinner, som både vekker romantiske følelser hos etterforskeren, men som også distraherer han (ibid: 153). Hardkokt krimlitteratur er også den undersjangeren som først lanserte privatdetektiven, og i Norge er Gunnar Staalesens kriminalromaner om Varg Veum et godt eksempel på denne typen litteratur. Varg Veum har blitt en slags folkehelt, og har til og med egen side på internett⁴. Forbryteren i hardkokt krimlitteratur har ofte tilknytning til den kriminelle verden på en eller annen måte. Han er

³ Maj Sjöwall og Per Wahlöö var et ektepar fra Sverige som mellom 1965 og 1975 skrev ti kriminalromaner.

⁴ Internett siden heter www.vargveum.no.

ofte karakterisert som svært utspekulert og har nærmest noe perverst over seg. Han fremstår som ond, og han er erfaren når det gjelder ondskap (ibid: 148).

Den siste undersjangeren som er vesentlig å ta med i en slik redegjørelse, er thrilleren. Det kan imidlertid diskuteres om ikke thrilleren har vokst seg såpass stor at den er å regne for en egen sjanger. Det er i alle fall naturlig å vie den litt mer plass enn de andre, ettersom den skal bli vektlagt videre i oppgaven.

Thrilleren

Bjørn Carling hevder at ordet thriller er en unøyaktig oversettelse i det norske språket. Han sier: ”En thriller på engelsk er jo en fortelling som byr på voldsom, gjerne utvendig spenning uten å behøve å være et detektivmysterium” (Carling 1976: 172). På norsk derimot, er en thriller ”en spennende fortelling som skiller seg fra detektivhistorien ikke bare gjennom sin form, men vel så meget ved sin psykologiske analyse og kunstneriske kvalitet” (ibid: 172). Ordet kommer av det engelske ordet thrill, som både kan bety spenning og det ”å gyse”. Begge disse ordene er noe som kan beskrive sjangeren. Å gi leseren frysninger er en av thrillerens hovedhensikter.

I boken *Crime Fiction* fremhever John Scaggs de to viktigste kjennetegnene på en thriller: ”(...) the main focus of which is the crime, and the criminal committing it” (Scaggs 2005: 105). Videre henviser han til Julian Symons som i sin bok *Bloody murder: From the Detective Story to the Crime Novel*⁵ har listet opp flere kjennetegn ved thrilleren, som er med på å skille den fra den klassiske detektivromanen. Det første han påpeker er at handlingen er basert på de ulike karakterenes psykologi, og at det er årsaken til at forbryteren er en forbryter som er det interessante. Karakterene er selve drivkraften i thrilleren, noe som resulterer i Symons neste poeng, nemlig at detektiven spiller en liten rolle, og i mange thrillere også er helt fraværende. Mens stemningen i en klassisk detektivroman kan tillate seg å være mer midlertidig, fordi den etter hvert overtas av etterforskningen, er det i thrilleren viktig at den er tilstede gjennom hele fortellingen. Symons sier også at typiske ledetråder og hint til leseren, som er noe av det mest essensielle i den klassiske detektivromanen, nesten ikke forekommer i en thriller (Symons 1993: 191-193). Med alle disse store forskjellene er det i høyeste grad diskutabelt hvorvidt thrilleren nærmest er å regne for en egen sjanger, og ikke en del av krimlitteraturen på samme måte som de andre.

⁵ Julian Symons bruker ordet crime novel når han snakker om thrilleren.

Ralph Harper skrev i 1974 et oversiktlig verk, *The World of the Thriller*, hvor han belyser et par av sjangerens viktigste trekk. Han innleder i det første kapittelet boken med å slå fast at ”The whole world is the subject of the thriller, inner and outer, private and political, good and evil. All the sights and sounds, places and times, agonies and hopes are there gathered up (...)” (Harper 1974: 3). Dette ser ut til å være hovedessensen av det han senere skal presentere som ulike virkemidler i thrilleren: Thrilleren er altomfattende. Sjangeren omhandler selve livet, for eksempel vold og mord, og gjør deg oppmerksom på at det også kan skje deg. Plottet dreier seg alltid om krisesituasjoner, og Harper selv kaller thrilleren for kriselitteratur (ibid: 46). Etterforskningsprosessen har blitt stående i bakgrunn på grunn av den økende interessen for internasjonale konflikter. De fleste thrillere blir ikke sett på som eksperimentelle, men er forankret i en gammel skrivetradisjon.

Thrilleren er avhengig av en god start for å skape den rette stemningen og den rette situasjonen. Noe av hensikten med en thriller er å fungere som en reell fantasiverden for leseren, og det er avgjørende at leseren lar seg involvere følelsesmessig. Leseren forventer også å bli involvert og liker ikke å bli misledet underveis i lesningen. Det er starten som avslører hvor mye leseren kommer til å bli involvert videre (ibid: 41-42). Når leseren fanges av thrilleren, unnslipper han sine problemer i det virkelige liv og blir opptatt av den nye verdenen han lever seg inn i og problemene som finnes i den. En ting å merke seg er at det ikke er heltens endelige suksess som er det viktigste, men derimot spennende farer som han har overvunnet på veien dit. Harper hevder at i disse situasjonene kan leseren identifisere seg med helten ved å tenke tilbake på egne kriser han har opplevd – og overvunnet (ibid: 59-63). Det er viktig at leseren sitter igjen med en egen opplevelse av lesningen.

Når Ralph Harper snakker om helten i en thriller, er det hovedsakelig spioner han refererer til, og han nevner blant annet James Bond som eksempel. Kriteriene for helten er at denne er klassisk og lett gjenkjennelig. I annen litteratur har antihelten blitt et hyppig fenomen, men han har ingen plass i thrilleren. Helten blir som regel involvert i noe som er fjernt fra sin egen verden, og får ikke fred fra denne nye verdenen før ro og orden igjen hersker. Denne roen må ikke være endelig, men i alle fall midlertidig. Heltens sårbarhet er også viktig. Ikke bare må han tåle store påkjenninger, men han må kjempe for frigjørelsen med alt han har. Dette igjen fører til thrillerens rastløse atmosfære (ibid: 21). Marshall McLuhan har listet opp thrillerheltens egenskaper som inkluderer individualitet, stolthet, verdslighet, mangfoldighet (men også spesialisert læring) og en lidenskap for action (ibid: 25). For helten blir livet aldri det samme igjen, han vil fortsatt være konstant på vakt.

En annen som har foretatt en studie av sjangeren er Jerry Palmer, som i 1978 skrev boken *Thrillers: Genesis and Structure of a Popular Genre*. Han kommer med noen interessante begreper som er verdt å peke på. For det første snakker han om en positiv thriller og en negativ thriller. Geir Hjorthol forklarer disse begrepene slik:

”I den positive thrilleren blir konspirasjonen avslørt og trugsmålet eliminert på ein måte som får lesaren til å føle at det Vonde i verda er utrydda og harmonien gjenopprett på nytt (...) Også i den negative thrilleren nedkjempar helten skurken, men det er eit ope spørsmål om han er lykkeleg på slutten av historia” (Hjorthol 1995: 184).

Det hersker med andre ord en usikkerhet og uvisshet om hvorvidt harmonien virkelig er gjenopprettet. Den konkrete situasjonen er tatt hånd om, men det er likevel fare for gjentakelse. Det andre begrepet som er spesielt interessant hos Palmer, er antithriller. I en negativ thriller kan det også hende at etterforskeren selv blir drept, og dersom dette skjer og vi kun sitter igjen med selve forbrytelsen, har vi med en antithriller å gjøre. I et slikt tilfelle har vi mistet et viktig element i sjangerens hovedstruktur, og Palmer mener at dette er en umulig løsning: ”If the ”hero” literally fails entirely, then we are not in the presence of a thriller, it seems to me, but in the presence of a form that is breaking with the thriller tradition” (Palmer 1978: 40).

Ettersom både Ralph Harpers og Jerry Palmers teorier er noe mer omfattende enn det vi skal se eksempel på senere, kan det kanskje være klargjørende når både Bjørn Carling og Nils Nordberg bruker begrepet psykologisk thriller, som har blitt kalt for den omvendte kriminalromanen (Nordberg 2010: 10). I en definisjon av denne, vektlegges forfatterens evne til å sette seg inn i et annet menneskes sinn og forklare bakenforliggende årsaker til at forbryteren har blitt en forbryter. I stedet for den tradisjonelle kriminalromanen som stiller spørsmål om hvem som gjorde det, stiller den psykologiske thrilleren spørsmål om hvorfor vedkommende gjorde det. Den har også ofte som utgangspunkt at alle kan bli forbrytere (ibid: 10).

Forbrytterromanen

Som vi har sett er det ofte store forskjeller mellom en kriminalroman og en thriller. Hans Skei opererer med begrepet ”forbrytterroman”, i tillegg til de klassiske undersjangrene. Det kan virke som om det er en form for thriller han henviser til, men han presenterer en forenklet definisjon: ”Forbrytterromanen kjennetegnes av karakterpsykologi og et miljø som impliserer handlingen, mens deteksjon og puslespill kan den klare seg helt uten” (Skei 2008: 16). Det

kan virke naturlig å plassere forbrytterromanen mellom den klassiske detektivromanen og thrilleren. Selv om en forbrytterroman har med viktige elementer som er særegent for thrilleren, når den allikevel ikke helt opp til selve definisjonen.

Nils Nordberg synes å kalle forbrytterromanen for en detektiv-thriller, og hevder at det er den mest sammensatte og uoversiktlige: ”Her er som regel et mysterium som skal oppklares, men også et sterkt action-preg, og historien får ofte form av en slags duell mellom helt og skurk” (Nordberg 2010: 10).

Unni Lindell

Forfatterpresentasjon

Unni Lindell er født 3.april i 1957 og vokste opp i Oslo. Hun er utdannet journalist, men er nå forfatter på heltid. Hun har tidligere jobbet for en rekke magasiner innenlands og mens hun holdt på med dette, skrev hun på fritiden dikt og kriminalnoveller som hun forsøkte å få publisert. Hun visste tidlig at det var forfatter hun ville bli. Hun debuterte i 1986 med barne- og ungdomsboken *Den grønne dagen*. Hun er veldig allsidig i det litterære feltet, og har siden sin debut gitt ut bøker innenfor de fleste sjangrene: Barnebøker, håndbøker, skjønnlitteratur, lyrikk og ikke minst kriminallitteratur.

Hennes første store kriminalroman het *Slangebæreren* og kom ut i 1996. Allerede her introduseres vi for etterforskeren som har blitt Unni Lindells varemerke, nemlig Cato Isaksen. Cato Isaksen er 43 år og tilhører Grønland politistasjon. Han arbeider under Ingeborg Myklebust, og har ved sin side et stort team. Hans høyre hånd heter Roger Høibakk. Når leseren møter Cato Isaksen for første gang, har han akkurat skilt seg fra Bente, som han har to sønner sammen med. I tillegg har han fått en sønn til sammen med sin nye kjæreste, Sigrid. I alle de åtte kriminalromanene om Cato Isaksen har privatlivet hans en sentral plass. I denne første kriminalromanen, som også skulle bli Unni Lindells store gjennombrudd, blir Cato Isaksens privatliv tildelt en ekstra viktig rolle. Hans yngste sønn, Georg, kidnappes av forbryteren, og Cato Isaksen jakter nå ikke bare på en livsfarlig morder, men gjør også alt han kan for å finne igjen sønnen sin.

Neste kriminalroman i rekken er *Drømmefangeren* (1999), hvor vi møter en mann som bruker store deler av tiden sin på å iakttå de tre venninnene, Tanja Geber, Therese Geber og Ida Henriksen. De to siste blir drept av en som kaller seg for Null Nalen. Han er ikke bare drapsmannen i kriminalromanen, men viser seg også å være psykiateren til Tanja Geber. Dette er motivet for drapene han utfører: Tanja Geber har lav selvtillit og Null Nalen, som er forelsket i henne, er oppsatt på å kvitte seg med alle som kan tenkes å ha skyld i den. I denne kriminalromanen har det også skjedd viktige ting på Cato Isaksens hjemmebane. Han har flyttet fra kjæresten og tilbake til ekskona. Han innleder også et kort forhold til åstedsgransker, Ellen Grue.

Sørgekåpen kom ut året etter og har mobbing som tema og bakenforliggende årsak til drapene som har blitt utført. Mobbeofferet, Vesla Mortensen, bestemmer seg for å ta hevn på

de som ødela barndommen hennes. Den første hun tar livet av er Lise Sommer, som hun også tar identiteten til for å komme nærmere de andre i gjengen av mobbere.

Nattsøsteren ble utgitt i 2003, og handler om Brenda Elise Moen som blir skutt utenfor sitt hjem, og barnebarnet Kathrine som blir kidnappet. I denne kriminalromanen tar Unni Lindell også opp temaet transseksualitet, da det viser seg at morderen og kidnapperen, Alf Boris Moen, Kathrines onkel, liker å kle seg ut som en kvinne og dermed på en utmerket måte klarer å lede politiet inn på feil spor.

Orkestergraven fra 2005 handler om Siv Ellen Blad som blir funnet drept i en veikant, og Cato Isaksen peker raskt ut flere mistenkte. I denne kriminalromanen blir også Cato Isaksens privatliv tydeliggjort, da sønnen Georg nok en gang blir dratt inn i jakten på forbryteren, når denne legger Cato Isaksen for hat. En annen tragedie rammer også politistasjonen på Grønland: Deres kollega Preben Ulriksen dør i forbindelse med flodbølgekatastrofen.

I *Honningfellen* fra 2007 møter vi for første gang Marian Dahle, Cato Isaksens nye kollega. De to har vanskelig for å komme overens i begynnelsen, mye på grunn av deres ulike arbeidsmåter, men til syvende og sist er det Marian Dahle som oppklarer saken på bakgrunn av sin egen fortid. Sentralt i denne kriminalromanen er forsvinningen av Patrik Øye og drapet på Elna Druzika. Den hovedmistenkte er Elna Druzikas kjæreste, Wiggo Nyman, som kjører isbil i Patrik Øyes nabolag.

Neste kriminalroman i rekken er *Mørkemannen* fra 2008, hvor to ulike hendelser ser ut til å skje på neste samme tid: Britt Else Buberger blir funnet drept på Stovner, og Lilly Rudeck forsvinner sporløst fra en campingplass i Østfold. Saken viser seg å være ytterst komplisert, og det er atter en gang Marian Dahles fortjeneste at morderen tas. Forholdet med Marian Dahle og Cato Isaksen står sentralt gjennom hele kriminalromanen, og vi kan nærmest ane en slags overtakelse av etterforskerrollen fra Marian Dahles side.

Den siste boken om Cato Isaksen så langt kom ut i 2010 og bærer tittelen *Sukkerdøden*. I denne møter vi Kari Helene Bieler som plutselig husker at lillebroren hadde hvitt pulver på seg da han døde. Hun kontakter Kripes-sjef, Martin Egge, som på mystisk vis blir drept samme dag som de avtaler at de skal møtes. Denne gangen er Marian Dahle mer ivrig enn noen gang, ettersom hun selv har et personlig forhold til Martin Egge. Hun skyr ingen midler for å få tak i forbryteren, og går så langt som å risikere sin egen jobb. Hun blir en periode suspendert, men når hun igjen kan stå frem med bevis som feller den skyldige, blir hun naturligvis tatt inn i varmen igjen.

I alt har seks av de åtte kriminalromanene om Cato Isaksen blitt filmatisert, og skuespilleren Reidar Sørensen er mannen som har gitt etterforskeren et ansikt. Det er også flere kjente skuespillere med i serien. Marian Dahle spilles av Kohinoor Nordberg. Kriminalromanene om Cato Isaksen er oversatt til flere språk, og serien er solgt til blant annet Tyskland, Sverige og Danmark.

Midt i rekken av kriminalromanene om Cato Isaksen finner vi *Rødhet*, en frittstående kriminalroman som ble utgitt i 2004. Denne gangen er Cato Isaksen fraværende, og etterforskerrollen er nærmest uvesentlig. I tillegg til at fortellingen skifter fokus fra etterforsker til forbryter, møter vi på et spesielt fenomen i denne kriminalromanen, nemlig en nattbok som tilhører forbryteren. Den fungerer som en dagbok, men har fått tilnavnet nattbok fordi eieren ofte skriver i den om natten. Det er i denne nattboken at forbryterens avsløringer finner sted. Unni Lindell har også lagt inn små sekvenser om ulike værphenomener, eksempelvis snø, vind og sol, for å skape en spesiell stemning. Handlingen finner heller ikke bare sted i Oslo, slik den pleier, men er også lagt til Engelsvågen i Nord-Norge.

I 1999 vant Unni Lindell Rivertonprisen⁶ for kriminalromanen *Drømmefangeren*, som ble gitt ut samme året. Hans Skei vurderer kriminalromanen slik: ”(...) en kriminalroman som er trygt innenfor genren når det gjelder forbrytelse, etterforskning og oppklaring, men som samtidig er en samtidskritisk, samfunnskritisk og samlivskritisk roman” (Skei 2003: 4). Disse tre siste punktene i Skeis vurdering er typisk for Unni Lindells kriminalromaner. Hun kritiserer samfunnet sterkt for svikt på ulike områder, og henviser derfor ofte skylden dit. Gjennomgangstemaer i hennes kriminalromaner er blant annet kvinnemishandling, narkotikavirksomhet og mobbing.

Unni Lindell er veldig bevisst på *hvordan* hun formidler og *hva* hun formidler. I et intervju med Bokklubben, sier hun at hun vil under huden på menneskene for å avdekke usynlige sider ved dem, samtidig som det er viktig at leseren opprettholder sin fantasi. ”Jeg forsøker å skrive de bøkene jeg vil lese selv”, sier hun (Aronsen: 19.07.2007). Hun opprettet i september 2010 en blogg på internett, både for å få enklere tilgang på tilbakemeldinger på sine utgivelser, og for å kunne holde kontakten med sine faste lesere. Her finnes et utdrag som ytterligere forklarer forfatterens skrivestil:

”Unni Lindell tar gjerne utgangspunkt i det hverdagslige og nære, og alt etter genre kan dette utvikles i retning mystikken, surrealismen – eller marerittet. I kriminalromanene er etterforskerens turbulente privatliv av vesentlig betydning, og bøkene utmerker seg også ved at karaktertegnene er gjort med stor psykologisk innsikt og i et språk som skiller seg fra det vante i genren” (Lindell: uten dato).

⁶ Rivertonprisen er en årlig pris som deles ut til det beste norske kriminallitterære arbeid.

En stor inspirasjonskilde for Unni Lindell, er katten Knut, som holder henne med selskap når hun er i en skriveprosess.

På bloggen kommer hun også med oppdateringer om reiser hun foretar i forbindelse med utgivelser og generelt hvordan livet til en forfatter er. Her røper hun også at neste kriminalroman allerede er under planlegging.

Før arbeidet med analysene kan komme i gang, er det på sin plass å presentere de to kriminalromanene som det skal dreie seg om videre.

Rødhette

Handlingen i *Rødhette* er lagt til både Oslo og Engelsvågen i Nord-Norge. Kriminalromanen starter med at vi får et innblikk i en ung jentes grusomme overgrepsopplevelse i skogen, en opplevelse som senere skulle resultere i at totalt ni menn måtte bøte med livet. Den første som blir tatt livet av, er onkel Olaf, og lenge er det han vi mistenker for å ha stått bak overgrepet i skogen. De resterende åtte mennene er heller ikke tilfeldig utvalgt. Det er flere av dem som har gjort jenta noe vondt, mens andre kun har til felles at de har utøvd vold overfor kvinner eller at de har begynt å fatte mistanke om den likvideringen som foregår, og av den grunn må ryddes av veien. Forbryteren er altså den unge jenta i skogen, som nå har passert førti år. Leseren introduseres tidlig for de tre søstrene, Carol Marner, Lisbet Marner og Judith Marner, og vi skjønner at det er blant dem forbryteren finnes. Vi blir godt kjent med alle tre og får en god innføring i den enkeltes liv, men det er altså kun én som ved siden av sitt hverdagslige liv også har en trang til å ta livet av menn. Det virker som hun har påtatt seg rollen som hevner på vegne av kvinner som har blitt mishandlet, og naturligvis også på vegne av seg selv: “Slemme menn finnes det mange av i verden. Men det finnes også noen få slemme jenter” (Lindell 2004: 119). Avsløringen av forbrytelsene kommer i form av en nattbok som forbryteren betror seg til. I denne skriver hun ned hvem som har blitt drept, hvem som skal bli drept og forklarer hvorfor. Historien fortelles i tredjeperson, men nattboksekvensene er uthevet i fet skrift og kommer direkte fra forbryteren i jeg-form. På denne måten kommer vi nærmere henne enn de andre. Det har gått mange år siden hendelsen i skogen, og de tre drapene som ble utført på denne tiden, men som aldri ble oppklart, er nå ikke lenger i politiets søkelys. Den pensjonerte lensmannen, Holger Eliassen, har aldri klart å gi slipp på følelsen om at det er en av Marner-søstrene som står bak. Når plutselig et nytt drap blir begått, samtidig som alle de tre søstrene befinner seg på samme sted, forsterkes denne mistanken, og han trapper opp etterforskningen på egenhånd. Han får til slutt bekreftet sine mistanker, og

planlegger å avsløre forbryteren en gang for alle på sin egen 70-årsdag. Uheldigvis for Holger Eliassen, blir han selv avslørt som forbryter denne dagen, og blir drept før han rekker å legge bevisene på bordet. Holger Eliassen er overgriperen fra skogen. Han var den eneste som syntes å se en sammenheng mellom drapene, og også den eneste som kunne bevise hvem som stod bak. Selv om han avleverte bevisene hos politiet, fikk han ingen støtte, så i denne kriminalromanen blir ikke forbryteren tatt. Kriminalromanen avsluttes med at forbryteren skriver opp listen over menn som hun har drept, og konkluderer: ”Listen er endelig nå. Den blir ikke lenger” (ibid: 328).

Honningfellen

Handlingen i *Honningfellen* er lagt til Oslo og Bærum. Den sju år gamle gutten, Patrik Øye, har forsvunnet på vei hjem fra skolen. Han blir beskrevet som en pliktoppfyllende gutt, så dette er en klar indikasjon på at det har skjedd noe uvanlig. Bare én uke senere blir Elna Druzika påkjørt og drept på vei hjem fra jobben på Alnabru. Politietterforsker Cato Isaksen og teamet hans settes på saken og begynner raskt å se sammenhenger mellom de to sakene. Ikke minst oppdages det at Elna Druzikas kjæreste, Wiggo Nyman, kjører isbil i det området hvor Patrik Øye sist ble observert. Leseren blir etter hvert introdusert for en rekke mistenkte som alle har en forbindelse til enten den forsvunne gutten eller den drepte kvinnen. Naboen til Patrik Øye er en sur, gammel dame ved navn Vera Mattson. Hun er i starten lite samarbeidsvillig og lite vennlig når politiet kommer for å snakke med henne, og det skal vise seg å være en klar grunn til det: Hun står nemlig bak Patrik Øyes forsvinning. Hun har tatt han fordi han gikk gjennom hagen hennes, og slått han i hjel med et balltre. Så har hun plassert han bak isbilen slik at Wiggo Nyman rygger på han og blir overbevist om at det er han som har drept gutten. Dette er ikke første gang Vera Mattson tar livet av noen. Hun har blant annet tidligere tatt livet av sin mann, Aage Mattson, og også av en rekke hunder i nabolaget. Det kommer etter hvert frem at det er en grunn til dette, da Vera Mattson lider av flere sykdommer som gjør det enklere for henne å gjennomføre noe slikt enn det ville vært for et friskt menneske. Wiggo Nyman blir nødt til å skjule sporene etter seg, og legger den avdøde gutten inne på fryselageret hvor kjæresten hans jobber, men når hun senere finner den avdøde guttens kropp, ser han ingen annen utvei enn å ta livet av henne, for å hindre at han selv avsløres. Det er en innviklet etterforskning som settes i gang, og det normalt så sammensveisede etterforskningsteamet har fått et nytt tilskudd, Marian Dahle, som later til å være mer til frustrasjon enn til hjelp. I alle fall klarer hun ikke å få til noe godt samarbeid med Cato Isaksen, noe som preger store deler av kriminalromanen. Allikevel er det hun som til

slutt oppklarer forbrytelsen, og omsider får den respekten hun fortjener. Som en parallellhandling til fortellingen, blir to unge jenter i Patriks nabolag kidnappet av Wiggo Nymans bror, Henning Nyman, som viser seg å være psykisk ustabil og har et ønske om å voldta de to jentene.

Analyse av *Honningfellen*

Fortellerteknikk og eksposisjon

I *Honningfellen* blir vi kastet inn i forsvinningssaken til sju år gamle Patrik Øye. Det er en av naboene hans vi først stifter bekjentskap med, den eldre damen Vera Mattson. Hun fremstår som bitter og folkesky, og lar seg lett irritere av både bråket fra isbilen og naboguttene som til stadighet forsøker å ta snarveien gjennom hagen hennes. Hun har flere ganger kjeftet på dem og forsøkt å sette seg i respekt, men uten hell: ”Han hadde nappet til seg en syrin. Hun hadde stirret rasende på ham, mens han dissekerte den lillafargede blomsterklassen med de små hendene sine” (Lindell 2007: 11). Vera Mattson var den siste som så Patrik Øye før han forsvant, og allerede her kan vi ane at hun sitter på mer informasjon enn hun har fortalt til politiet. Videre i innledningskapittelet blir vi kjent med Patrik Øyes mor, Signe Marie Øye, som naturlig nok er fortvilet over sønnens forsvinning, og Cato Isaksen, som er på vei til jobb og reflekterer over den nye ansatte i teamet, Marian Dahle. Dette kapittelet slutter med at Elna Druzika finner et lik på fryserommet på cateringkjøkkenet på Alnabru, hvor hun jobber. Vedkommende som har plassert liket der vet hva hun har sett og kjører henne ned. Hun dør momentant.

Innledningskapittelet er tidfestet med dato og klokkeslett og fungerer ikke bare som en oversiktlig innledning til kriminalromanen, men også som en oversiktlig gjennomgang av konflikter og hendelser som det skal dreie seg om videre. Vi får tilstrekkelig informasjon til å skjønne hva som har skjedd, og at det her kreves etterforskning. Klokkeslettene er også på sett og vis med på å sette en stemning. Vera Mattson og Signe Marie Øye blir vi kjent med på dagtid, mens Cato Isaksen kommer inn i fortellingen når han er på vei til jobb om morgenen. Elna Druzika, derimot, er på jobb på kvelden, og leseren kan se for seg at det begynner å bli skumt ute. Dette indikerer at noe kommer til å skje.

Når Elna Druzika i innledningskapittelet finner en kropp gjemt på fryserommet, skjønner vi at det må være den forsvunne Patrik Øye. Innenfor anakronien i fortellingen har vi altså å gjøre med en analepse, en retrospektiv teknikk som i nåtid forteller om hendelser som tidligere har funnet sted, i dette tilfellet Patrik Øyes forsvinning. På samme tid får vi også en prolepse, et frempek, ettersom vi både aner at det har skjedd noe med Patrik Øye og kanskje også at han på det tidspunktet vi hører om han allerede er død. Utover i romanen kreves det både analepser og prolepser for å komme videre i etterforskningen, men selve etterforskningen opererer i nåtid og foregår kronologisk (Aaslestad 2008: 38).

Når det gjelder innledningskapittelet, er det også interessant å gå til Karin Holters bok *Tekst og virkelighet. Åpninger i Claude Simons romaner*, som kom ut i 1990. I denne påpeker hun at åpningssekvensen i en roman fortjener en helt spesiell oppmerksomhet. Det er her forfatteren har muligheten til å gi boken et bestemt uttrykk, og også komme med en konsentrert fremstilling av det som senere skal utvikle seg og variere boken gjennom (Holter 1990: 55-56). *Honningfellen* åpner med en presentasjon av Vera Mattson. Forfatteren skildrer en gammel dames triste hverdag, med fraværende hagestell, vedlikehold og renhold. Den dystre stemningen er på plass med en gang. Det er heller ikke tilfeldig at Vera Mattson er den vi stifter bekjentskap med først i kriminalromanen, siden det etter hvert skal vise seg at det er hun som i utgangspunktet er hjernen bak forbrytelsene, og på den måten også den største forbryteren. Holter stiller også et spørsmål ved hvor lang en åpningssekvens er, og lister opp en setningsperiode, et avsnitt, en innledende beskrivelse eller et innledningskapittel som mulige svar. I *Honningfellen* skiller det første kapittelet seg ut i forhold til resten av kriminalromanen, og det er derfor Holters siste alternativ som stemmer best i dette tilfellet. Forfatteren har derfor rikelig med plass til både å bygge videre på stemningen som er satt, og også gjøre leseren mer kjent med de andre personene som skal komme til å spille en rolle. De forholdsvis korte avsnittene om Signe Marie Øye og Cato Isaksen har en opplysende funksjon og slår fast hvor de befinner seg og hva de tenker på. Det siste avsnittet, derimot, er det lengste og mest spennende i innledningskapittelet. Det er her leseren direkte blir vitne til et drap, noe som sannsynligvis øker lysten til å fortsette lesningen.

Selv om innledningskapittelet er det som markerer kriminalromanens begynnelse, er det ikke den første teksten som møter leseren. I *Honningfellen* er det en liten tekst om raseri som kommer først, og som senere skal vise seg å henspille til forbryterens sinnsstemning. Etter endt lesning kan man se at teksten er en oppsummering av raseriet forbryteren føler, og hva som er grunnen til raseriet. Med unntak av tittelen, som vil bli diskutert senere, og den lille tekstbiten, finner vi i *Honningfellen* også en epigraf. Her er det et dikt av Sylvia Plath, gjendiktet av Henning Kramer Dahl, som har fått plass. Holter mener at forfattere velger å benytte seg av epigrafer for å skrive seg inn under en autoritet og bevise et slektskap som er med på å øke tekstens prestisje (Holter 1990: 69). Hvorvidt disse grunnene gjør seg gjeldende her vites ikke, men det er i alle fall ingen tvil om at epigrafen er nært knyttet til kriminalromanens tittel, da Sylvia Plaths dikt handler om bier.

Fortellingen presenteres gjennom en tredjeperson som råder over synsvinkelen til alle personene som er med. Fortelleren er derfor allvitende og refererende. Denne fortellerteknikken benyttes gjennom hele kriminalromanen, ettersom det er viktig at ikke bare

én persons tanker og følelser kommer frem. Det ville vært begrensende dersom forfatteren valgte å benytte seg av en jeg-forteller som kun har oversikt over seg selv. Forfatteren vektlegger naturligvis enkeltes tanker og følelser mer enn andres. De hovedmistenkte, Wiggo Nyman og Vera Mattson, opptar mye av plassen, ettersom det er disse leseren er mest interessert i og som det er mest spennende å komme inn på. De som har mindre roller tildeles også en mindre plass. Hovedetterforskeren, Cato Isaksen, får naturligvis også mye oppmerksomhet. Det samme gjør den nye etterforskeren Marian Dahle, som nylig har begynt å jobbe ved drapsavsnittet. Hun skal komme til å spille en viktig rolle i både denne kriminalromanen, og i de kommende, og det er derfor viktig at hun blir godt presentert og får en sentral plass. Forfatteren benytter seg av tredjepersons synsvinkelen gjennom hele kriminalromanen, og den fungerer godt. For det meste er ett kapittel viet til én bestemt person eller situasjon, noe som gir fortellingen en fin flyt og gjør det lett å følge med. Men vi kan også oppleve hurtige skift i kapitlene. Slike skift er med på å gi kriminalromanen tempo, samtidig som de også kan være noe forvirrende. Det siste merkes for eksempel når Cato Isaksen skal avhøre Signe Marie Øye, og vi først får et glimt inn i etterforskerens tanker og forberedelser når han står på trappen hennes, for så i neste sekund å bli betraktet og vurdert fra moren til Patrik Øyes synsvinkel.

Spenningsoppbygging

Begynnelsen spiller en viktig – kanskje avgjørende – rolle i hvilken som helst tekst. I møte med en kriminalroman forventer leseren spenning, og har forhåpninger om at denne skal være mer eller mindre konstant. Dennis Porter har skrevet et essay om nettopp kunsten å skape spenning i en kriminalroman. Her tar han for seg blant annet komposisjon, forsinkelsesteknikker og andre elementer som kan benyttes for å skape spenning (Porter 1995: 243-264).

Når det gjelder komposisjonen får leseren altså et lite tilbakeblikk på hva som har hendt med Patrik Øye, før Elna Druzika blir drept og etterforskningsprosessen kan begynne. Fortiden som blir presentert er vesentlig kortere enn det som foregår i nåtiden, noe som er et logisk valg av forfatteren. Det er mer spennende å følge en etterforskning samtidig som den faktisk pågår, enn å få høre om den i ettertid. Datoene i innledningskapittelet er 10.juni og 11.juni, og de er også utstyrt med detaljerte klokkeslett som gir oss en innføring i hva som har skjedd. Dette viser en veldig punktlighet, og gir oss et inntrykk av at de er av betydning for å forstå hendelsene. Selve innføringen strekker seg over en periode på en og en halv dag, og

inkluderer drapet på Elna Druzika som egentlig ikke er en del av fortidshistorien, men som heller fungerer som en opptakt til selve fortellingen videre.

Det er ikke drapsavsnittet i Oslo og Cato Isaksen som etterforsker saken om Patrik Øye, det er politiet i Asker og Bærum, med Vidar Edland i spissen. Cato Isaksen og hans kollegaer kommer derfor ikke på banen før Elna Druzika blir funnet drept. Selve fortellingen begynner altså 12.juni, og datoen er presisert i starten av kapittelet for å vise hvor lang tid det har gått fra Elna Druzika ble drept, som var det siste som skjedde i det innledende kapittelet. Det er hovedsakelig etterforskningen som følges jevnt i starten, og det er få direkte hentydninger til hvor lang tid som blir brukt. Vi får imidlertid vite at ”Avhørene av folk som på en eller annen måte hadde hatt noe med Elna Druzika å gjøre, fylte de neste dagene” (Lindell 2007: 49) og får ved hjelp av slike uttrykk en viss indikasjon på tiden. De ulike kapitlene, som omhandler ulike personer og situasjoner, gjør det likevel litt problematisk å holde styr på tiden. Når leseren forstår det som at etterforskningen har pågått i tre-fire dager, dukker for eksempel et kapittel om Wiggo Nymans mor, Åsa Nyman, opp, hvor hun fremdeles befinner seg på den 13.juni. Forfatteren er altså nødt til å hoppe både frem og tilbake i handlingen for å få plass til flere hendelser på samme tid. Selv om det byr på utfordringer for leseren, er en slik hopping i tid også veldig effektiv for å opprettholde spenningen og unngå lange og etter hvert kjedelige sekvenser. Den gir kriminalromanen tempo og utfordrer leseren i å følge godt med. Alt i alt strekker handlingen i nåtid seg over nærmere to uker. Andre hendelser som indikerer tiden er Cato Isaksen og Marian Dahles tur til Latvia som går over to dager, og skoleavslutningen til Ina Bergum og Louise Ek som tilsier at det er cirka én uke igjen av juni.

Porter peker også på kronologien i en kriminalroman. Selv om fortellingen er kronologisk vil det alltid være snakk om en form for gjenvinning: ”Detektiven møter virkninger som tilsynelatende ikke har årsaker, begivenheter som kommer i en kaotisk kronologisk orden, viktige spor som er skjult blant betydningsløse, og hans rolle er å gjenskape en ordnet rekkefølge og årsakssammenheng” (Porter 1995: 249). Dette vil si at etterforskerne, og også fortellingen, ofte beveger seg fremover ved å se tilbake på ting som kan ha blitt oversett eller som er verdifulle for etterforskningen.

Når det gjelder forsinkelsesteknikk så hevder Porter at det er viktig at intensiteten i en kriminalroman avhenger av at ting ikke skjer for fort. Etterforskningen kan ikke gå på skinner, men må ha visse avsporinger som gir leseren en følelse av det å måtte vente på noe. Dette er nøkkelmetoden som kriminalforfattere benytter seg av for å få frem spenning (ibid: 249-250). Slike forsinkelser kan opptre gjennom handlingen, gjennom etterforskningen,

gjennom episoder og også gjennom de formelle elementene som en kriminalroman består av. Parallellhandlingen som kobles inn er et eksempel på en teknikk som forsinker selve hovedhandlingen. Den gjør oss i tillegg usikker på om den er relevant for fortellingen eller om forfatteren bare er ute etter å villed oss. En annen episode som tiltrekker leserens oppmerksomhet er den mystiske mannen med hund og kamera som blir observert i nabolaget hvor Patrik Øye forsvant. Denne innblanding av en mystisk fremmed er et tydelig tegn på å villed leseren, og ekstra spennende blir det når ingen har snakket med han.

Konfliktanalyse

Drivkraften i denne kriminalromanen er som i alle andre kriminalromaner: Et drap har blitt begått, og nå jaktes det på en forbryter. Etterforskerne går gjennom omgangskretsen til både savnede Patrik Øye og avdøde Elna Druzika, for å få et mer oversiktlig situasjonsbilde og forhåpentligvis finne ut hva som har skjedd. En etter en blir familie, venner og kollegaer avhørt. Noen frikjennes nesten umiddelbart, mens andre forblir i etterforskernes søkelys en stund til.

Det er, som tidligere nevnt, ikke kjent for leseren om Patrik Øye er død eller ikke når kriminalromanen begynner. Han er bare savnet. Men når det senere dukker opp en kropp gjemt i et fryselager, skjønner vi raskt at det er stor sannsynlighet for at det er han det er snakk om. Årsaken til Patrik Øyes død er at han irriterte Vera Mattson ved å stadig ta snarveien gjennom hagen hennes. Vera Mattson handler spontant fordi hun blir rasende, men gutten dør momentant, og hun må håndtere liket av han. For Patrik Øye får altså valget om å ta snarveien gjennom hagen til Vera Mattson en dødelig konsekvens, og selv om Vera Mattson kun forsøker å verne om sin egen eiendom, noe hun har rett til, er det selvsagt helt uakseptabelt å ty til drap for å gjøre det. Elna Druzika blir drept fordi hun er så uheldig å komme over liket som er gjemt i fryselageret, for så å bli oppdaget. Det er ren uflaks som blir hennes skjebne. Wiggo Nyman fjerner senere liket av Patrik Øye og begraver det i skogen, ikke så langt unna morens hus i Maridalen.

Årsaken til at Wiggo Nyman dreper sin kjæreste er klar, men det er vanskelig å skjønne at en gammel dame kan bygge seg opp et så sterkt hat til barn som går gjennom hagen hennes at hun velger å slå i hjel. Det er derfor en slags lettelse når vi får vite at Vera Mattson lider av en sykdom. Selv om hun likevel ikke frikjennes på grunn av det, preger sykdomsbildet en stor del av personligheten hennes. Vera Mattson er schizofren, og lider også av en dyssosial personlighetsforstyrrelse. Hun har blant annet vrangforestillinger og forfølgelsesinnbilninger, i tillegg til at følelsene hennes er svært svekket slik at hun ikke

reagerer på bruken av vold på samme måte som andre. Hennes frustrasjonsterskel er også svært lav (Lindell 2007: 256-258). At hun har en sykdom har ikke vært enkelt å legge merke til i de tidligere avhørene, da disse har vært veldig korte. Men når etterforskerne finner ut at hun har en diagnose og fokuset rettes mot henne, blir derimot avhørene lengre og det blir dermed enklere å se. Hun er også fullstendig klar over diagnosen selv og benekter det heller ikke. Derimot forklarer hun politiet flere ganger akkurat hva hun følte rett før hun slo i hjel Patrik Øye: ”Raseriet kom rullende som en bølge. Gjenkjennelig, hardt og dynamisk, ingenstedsfra” (ibid: 278). Denne frasen gjentar hun flere ganger. Vera Mattson bærer også på flere hemmeligheter, som enten avdekkes i potetbingen hun har i kjelleren eller i bikubene hun har nederst i hagen. I disse finner politiet sekken til Patrik Øye, hundehalsbånd etter hunder som hun har slått i hjel og ikke minst et par grå briller som tilhører hennes avdøde mann, Aage Mattson, som var birøkter. Her rulles det altså opp ting fra fortiden, og leseren skjønner at Vera Mattson har flere drap på samvittigheten.

Forbryter typer

Vi får tidlig inntrykk av at Vera Mattson er en kald og beregnende person, og at hun har et iboende hat i seg. Hun holder seg for seg selv fordi hun misliker mennesker og har lagt hele nabolaget for hat, både mennesker og dyr. Allerede under det første avhøret får vi en indikasjon på at det feiler henne noe: ”Skuespill, tenkte hun. Jeg får bare være en annen enn jeg er” (Lindell 2007: 164). Senere får vi bekreftet at Vera Mattson er schizofren og i tillegg lider av en sykdom som gjør henne følelsesløs, og dermed ikke har så høy terskel for å slå i hjel noen. Det kan virke som om det både er den friske og den syke Vera Mattson som tar livet av Patrik Øye. Raseriutbruddet hun får som følge av sykdommen er det som fører til drapet, mens den mer utspekulerte siden ved henne er den som tenker ut at det går an å legge skylden over på Wiggo Nyman.

Wiggo Nyman blir på denne måten uskyldig dratt inn i forbrytelsens verden. Han får panikk når han ser Patrik Øye ligge død bak isbilen, men er for redd for å havne i trøbbel til å ringe politiet. Det kan jo være han som har kjørt over og drept han. Det synes også å være panikk som driver Wiggo Nyman når han tar livet av Elna Druzika. Det er ingenting som tyder på at han hadde planlagt å ta livet av henne, det bare virket som den enkleste – og eneste – løsningen der og da. Han kunne ikke ta sjansen på at hun kom til å avsløre han. Det er heller ikke til å komme bort fra at Wiggo Nyman fremstår som lite smart. Dette kommer for eksempel tydelig frem i det første avhøret hos politiet hvor han svarer kort og upresist på de fleste spørsmålene han blir stilt. Vera Mattson og Wiggo Nyman har ingenting annet felles

enn innblanding i forbrytelsen. Wiggo Nyman oppfatter henne, på lik linje som alle andre, som sur og innesluttet. Han pleier å snu isbilen i innkjørselen hennes, og Vera Mattson pleier i disse tilfellene å slå hardt i siden på den mens hun vifter med armene. Det virker som om hun også er av den oppfatningen at Wiggo Nyman ikke er av de smarteste. En slik oppfattelse må hun ha, siden hun går ut fra at han ikke kommer til å skjønne at Patrik Øye var død før han ble kjørt over og dermed heller ikke kommer til å si fra til politiet om hendelsen. Dersom Wiggo Nyman hadde gjort det, kunne enkle undersøkelser slått fast at Patrik Øye døde av helt andre årsaker enn påkjørselen. Vera Mattson sier i et avhør med politiet at hun kan se at Wiggo Nyman har en råtten sjel.

Tony Hilfer har i sin bok *The Crime Novel. A Deviant Genre* viet et eget kapittel til å definere ulike forbrytertyper. Han tar utgangspunkt i thrilleren og snakker derfor hovedsakelig om en protagonist og ikke en forbryter. Likevel nevner han en forbrytertype som kan minne om Wiggo Nyman: "An innocent character is punished for a crime he/she did not commit" (Hilfer 1990: 87). Gjennom hele kriminalromanen tror Wiggo Nyman at han har tatt livet av både Patrik Øye og Elna Druzika. Det at han tror at det er han som har tatt livet av Patrik Øye, er også det som fører til at han ser seg nødt til å ta livet av kjæresten sin. Selv om Vera Mattson blir avslørt og straffet for drapet på Patrik Øye, har Wiggo Nymans overbevisning om at det er han som drepte han også vært en slags straff. Dette henger sammen med en annen av Hilfers forbrytertyper: "A guilty character successfully frames an innocent one" (ibid: 96). Å gi Wiggo Nyman skylden for drapet på Patrik Øye, var i utgangspunktet planen til Vera Mattson.

Henning Nyman er den tredje forbryteren vi møter på. Han er aldri mistenkt for noen av drapene, men dras inn i fortellingen fordi han er Wiggo Nymans bror og får vite om Ina Bergum og Louise Ek som angivelig skal ha sett noe de ikke burde ha sett. Henning Nyman avslører raskt sine mørke sider. Han blir tidlig presentert som pedofil og voldelig, og utover det har han også en hovedinteresse for å ta livet av dyr: "Han følte ofte sorg når han satte ut fellene. Men han nøt å høre på når dyrene skrek som besatt. Smerten deres ble hans nytelse" (ibid: 194). Han har, i liket med Vera Mattson, et raseri i seg. Han klandrer moren for at faren forlot dem da de var små, og forbanner hele tilværelsen sammen med moren på kattepensjonatet. Når han gjennom sin bror stifter bekjentskap med de to jentene er deres skjebne forseglet. De blir kidnappet og ført til et hus som tilhører Helmer Ruud, en gammel nabo som for tiden ligger på sykehuset. Henning Nyman har fått i oppdrag å passe på huset hans mens han er borte. Han låser jentene inn i kjelleren, men politiet kommer heldigvis til

unnsetning før han får utløp for sine lyster. Henning Nyman blir også beskrevet som stor og sterk, egenskaper som kan være med på å forsterke inntrykket av at han er skummel.

Selv om Wiggo Nyman og Vera Mattson er de eneste som har drap på samvittigheten i denne kriminalromanen, og det sånn sett kanskje er de vi burde frykte mest som personer, så er det ikke slik. Det er kun tilfeldigheter som gjør Wiggo Nyman til en forbryter. Han får panikk og velger den utveien som synes enklest der og da. Vi forstår gjennom hele kriminalromanen at Wiggo Nyman ikke egentlig er farlig. Vera Mattson er mer beregnende i sine handlinger, samtidig som hun er drevet av sykdom, noe som forklarer og til en viss grad unnskylder det hun gjør. Selv om ingenting kan rettfærdiggjøre drapene, er den verste og mest kalkulerende forbryteren i denne kriminalroman Henning Nyman. Mens de to drapene begge var impulsive handlinger, så er forbrytelsen Henning Nyman utfører mer nøye planlagt. Han gir seg ut for å være distributør av sminke og lokker med hundevalper for å få med seg de to jentene. Henning Nyman er den som representerer ondskap i denne kriminalromanen, en ondskap som vi verken finner igjen i Wiggo Nyman eller Vera Mattson. Wiggo Nyman blir forbryter ved en tilfeldighet, mens Vera Mattson blir det gjennom sin sykdom. Selv om det er vanskelig å skulle peke ut den mest skyldige blant de to, er det nok slik at det moralske sviket som Wiggo Nyman representerer, dømmes sterkere enn Vera Mattsons raseri.

Vi har tidligere sett på spenningsoppbyggingen i kriminalromanen, og det er ofte slik at forbrytere som er drevet av ondskap er et godt virkemiddel for å skape både spenning og stemning. Et ondt menneske utgjør en langt større trussel enn et menneske som gjør seg til forbryter på grunn av sykdom eller tilfeldigheter. Leseren frykter aldri Wiggo Nyman og Vera Mattson i noen større grad, men får nærmest en sympati for begge to når det viser seg at den ene er psykisk syk og har handlet i et raserianfall og den andre bare har vært uheldig i sine handlinger. Ingen av drapene var planlagt, og det er heller ikke fare for gjentakelse. Spenningen i kriminalromanen ligger derfor ene og alene på etterforskningen, noe som også kan være uheldig for fortellingen hvis ikke denne svarer til forventningene.

Ofrene

Til tross for at ofrene har en helt sentral rolle i kriminallitteratur, tillegges de ikke mye plass i *Honningfellen*. Patrik Øye møter vi aldri mens han er i live, og det lille vi får høre om han kommer frem gjennom samtaler etterforskerne har med personer i hans omgangskrets.

Elna Druzika er i live når vi hører om henne for første gang. Hun er på jobb på Alnabru. Hun er tjuetre år gammel og kommer opprinnelig fra Latvia. Hun har ingen familie i

Norge, og bor sammen med sin venninne, Inga Romulda. Denne korte scenen er den eneste hvor leseren opplever Elna Druzika i live.

Det at vi knapt blir kjent med ofrene, gir oss heller ikke noe grunnlag for empati med dem. Hvis forfatteren hadde latt leseren bli bedre kjent med ofrene først, for så å la de bli drept på et senere tidspunkt i kriminalromanen, hadde vi følt en større nærhet til både dem og det som har rammet dem. Nå får leseren nærmest bare to navn å forholde seg til, i stedet for to personer. Jo nærmere døden kommer på leseren, jo mer følelser vekkes, og mangelen på en mer inngående presentasjon av Patrik Øye og Elna Druzika gir ikke leseren det store gysset når det blir klart at de er døde, selv om drap i seg selv er en forferdelig ting, uansett hvor lite vi kjente personene.

Selv om kriminalromanen ikke åpner for den helt store empatien med ofrene, bygges den likevel noe opp gjennom skildringer som kommer frem via andre. Etter at politiet i Asker og Bærum finner en forbindelse mellom de to sakene, begynner Signe Marie Øye og opptre med jevne mellomrom i kriminalromanen. Vi møtte henne innledningsvis og fikk gjennom tankene hennes vite noen detaljer om sønnen. Han var blant annet redd for så mye: store jenter, tannlegen, sinte voksne og farlige hunder (Lindell 2007: 13). Han likte å klatre i trær og spille fotball med de to kameratene sine, Tobias og Klaus. Når det nå dukker opp en forbindelse, er det duket for avhør og det kommer frem flere fakta om gutten. Empatien som sakte vokser frem er ikke bare knyttet til Patrik Øye, men også til moren hans, som lurte på om han er i live.

På samme måte som Signe Marie Øye blir den som gjør leseren til dels kjent med hennes sønn, er det hovedsakelig Inga Romulda og familien i Latvia som har den samme rollen i forbindelse med Elna Druzika. Inga Romulda forteller om venninnens liv i Norge, mens familien representerer hennes opphav. Også her rettes empatien kanskje først og fremst mot Elna Druzikas familie.

Selv om Patrik Øye og Elna Druzika er de to fremste ofrene i *Honningfellen*, må også Aage Mattson, Vera Mattsons avdøde ektemann, føyes til på listen. Han forsvant for ti år siden, og siden er det ingen som har sett han. Vera Mattson meldte han savnet, men han ble aldri funnet. Leserens skjønner raskt at det må ha hendt han noe, og avsløringen kommer gjennom Vera Mattsons notatbok. Hun slo i hjel sin ektemann med et balltre som han selv hadde laget på sløyden. Hun slo han i hjel fordi hun mente at han prioriterte biene sine mer enn henne.

Falske spor

I kriminallitteraturen kan vi ikke forvente å få servert en oppklaring av forbrytelsene uten noen form for avsporinger på veien. Forfatteren har lagt ut flere falske spor som presenteres med den hensikt å villedde både leseren og etterforskerne.

I *Honningfellen* opptrer disse falske sporene oftest i form av personer som etterforskerne mistenker at kan være involverte. Rutinemessig skal alle som har hatt noe med de avdøde å gjøre avhøres, og det blir etter hvert mange å forholde seg til. Likevel kan vi ganske fort luke ut en del av de som introduseres, både etter hvert som etterforskerne går gjennom alibi og sjekker de ut av saken og ved at forfatteren ikke bruker tilstrekkelig plass på disse personene. Eksempler på dette er sjefen til Elna Druzika, Noman Khan, som eier Nomans Catering, og hans bror, Ahmed Khan, som eier isbilfirmaet som Wiggo Nyman jobber for. I tillegg blir vi introdusert for Milly Bråthen som jobbet sammen med Elna Druzika. Alle disse tre bringes raskt på banen ettersom de har hatt nær tilknytning til Elna Druzika via arbeidsplassen, og etterforskerne bruker naturlig nok tid på å forhøre seg om hva de vet og hvor de befant seg på det aktuelle tidspunktet. Noman Khan og Milly Bråthen sjekkes fort ut av saken. Førstnevnte fordi han opptrer på en bryllupsvideo på tidspunktet forbrytelsen ble begått og sistnevnte fordi hun ikke peker seg ut som en skyldig. Ahmed Khan derimot, blir gjenstand for etterforskning når den samme bryllupsvideoen ikke viser ansiktet hans tydelig. Han har likevel på seg en lett gjenkjennelig jakke som politiet senere finner hjemme hos han, og vi tror dermed at han også er frifunnet. Så blir han senere innblandet igjen, fordi det kommer frem at den lett gjenkjennelige jakken ikke tilhører Ahmed Khan, men derimot fetteren hans. Det er altså fetteren hans som er på videoen, ikke Ahmed Khan. Igjen er han i politiets søkelys, og de bruker mye tid på å avhøre kona hans, som påstår at han var i bryllupet, og på å finne ut hvor han egentlig var. Det er først mot slutten av fortellingen at det viser seg at Ahmed Khan i tidsrommet befant seg hos et par russiske jenter i samme bygning som Elna Druzika bodde i, og han får omsider sitt alibi.

Et annet falskt spor er den stadig tilbakevendende mannen med hund og fotoapparat som opptrer i nabolaget til Vera Mattson. Ulike personer legger merke til han, men ingen snakker med han. Denne avstanden gjør han noe mystisk og fremmed, og det er ikke unaturlig at vi mistenker han for å skjule noe. Ved ett tilfelle dukker han også opp i nærheten av Cato Isaksen, som skal avhøre Vera Mattson. Den korte scenen utspiller seg slik: ”En mann sto og stirret inn i hagen til Vera Mattson. Han skulle akkurat til å ta et bilde da Cato Isaksen og Roger Høibakk åpnet bildørene og satte seg inn i den sivile politibilen. Cato Isaksen så ikke mannen, bare hunden” (Lindell 2007: 208). Det er tydelig at forfatteren har lagt opp til at

leseren skal undre seg over hvem denne mystiske mannen er. Også i dette tilfellet kommer oppklaringen mot slutten av fortellingen: Mannen er faren til Patrik Øye, som den siste tiden har vært mye i området hvor sønnen sist ble sett, fordi han vil fange minnene av stedene som sønnen var så glad i.

Det tredje falske sporet, er Juris Tjudinov. Han presenteres tidlig i kriminalromanen som en mann fra Russland som Elna Druzika var redd for. Venninnen til Elna Druzika forteller: ”Han var gammel, førtito år. Han var en nabo i Bene. Gift og hadde barn. Men de hadde et kort forhold. Så ville ikke Elna mer, og han ble veldig sint. Det er ikke noe mer. Han drakk veldig mye. Han er ikke snill. Og hun måtte reise” (ibid: 54). Ut fra dette kan det virke som om Juris Tjudinov er den egentlige grunnen til at Elna Druzika måtte reise fra landet sitt. Senere sier Wiggo Nyman i et avhør at Elna Druzika var redd for at han skulle finne henne. Det at heller ikke Juris Tjudinov opptre i kriminalromanen, gjør også han til en mystisk skikkelse. Mistankene mot han vokser, og han blir etterlyst av Interpol fordi ingen vet hvor han befinner seg. Selvfølgelig viser det seg til slutt at heller ikke han har noe med drapet på Elna Druzika å gjøre.

Forfatteren har også lagt ut andre falske spor for å villedde leseren. De er ofte ganske små og fremstår som ubetydelige, noe som gjør dem interessante. For eksempel dras Milly Bråthens barnebarn Ronny inn, fordi han nylig har vært russ og dermed hadde en russebil. Denne hadde samme farge som bilen som kjørte på Elna Druzika. Bilen blir undersøkt, og Ronny sjekkes raskt ut av saken.

Selv om det er etterforskningen av Patrik Øyes forsvinning og drapet på Elna Druzika som er hovedfortellingen i kriminalromanen, har forfatteren også lagt inn en parallellhandling. I den er det de to unge jentene Louise Ek og Ina Bergum som er i fokus. Flere ganger i hovedfortellingen skifter fokuset til disse to, for eksempel når de ligger på trampolinen og soler seg. En slik avstikker kan fungere berikende på kriminalromanen fordi leseren får flere hendelser å holde styr på, samtidig som den fungerer som en spenningsutsettelse i hovedfortellingen. Den kan være lett å overse i den store sammenhengen, men blir desto mer interessant mot slutten når vi skjønner at den likevel er av stor betydning. Louise Ek og Ina Bergum blir også ofre for Vera Mattsons vrede. Hun sender et brev til Wiggo Nyman hvor hun utgir seg for å være de to jentene, og skriver at de så noe den dagen Patrik Øye forsvant. Hensikten med brevet er å få Wiggo Nyman redd for å bli avslørt enda en gang, slik at han også må kvitte seg med disse jentene. Han informerer sin eldre bror, Henning Nyman, om brevet han har mottatt. Wiggo Nyman er kun ute etter å finne ut hva de egentlig vet, men Henning Nyman har planer om å kidnappe de.

Cato Isaksen og Marian Dahle

I de tidligere kriminalromanene om Cato Isaksen har Unni Lindell latt han være den ledende etterforskeren, dette til tross for at det er Ingeborg Myklebust som er sjefen for drapsavsnittet. I *Honningfellen*, derimot, er det på tide at den avdøde politimannen Preben Ulriksen blir erstattet, noe som skjer mens Cato Isaksen er sykemeldt. Den nyansatte heter Marian Dahle, og går fra første stund dårlig overens med Cato Isaksen.

Marian Dahle presenteres tidlig i boken gjennom Cato Isaksens tanker når han en morgen er på vei til jobb:

”Marian Dahle het nykomlingen. Hun var adoptert fra Korea, virket innadvendt og var lettere overvektig. Dahle hadde tidligere vært på ordensavdelingen, hvor hun hadde jobbet på vitnestevnekontoret. Fra en hverdag der hun forkynste vitnestevninger, skulle hun liksom rett over på drapsavsnittet (...) Men han skulle gi henne en sjanse” (Lindell 2007: 15).

Denne vurderingen kommer Cato Isaksen med etter å ha møtt Marian Dahle kun et par ganger, og det er tydelig at han gjort seg opp en mening om henne og akter å følge denne. Det virker i begynnelsen ikke som om han har noe i mot henne som person, men lar bitterheten han føler for ikke å ha fått tatt del i ansettelsen gå ut over henne. Etter hvert som Cato Isaksen blir kjent med Marian Dahle, forstår han at hun er svært munnrapp. Hun kritiserer og tiltaler han på måter som ingen har gjort før, blant annet kaller hun han for en kjerring. Cato Isaksen forsvarer seg ved å komme med personlige angrep, og lurar for eksempel på om hun har tenkt til å fortsette å ha med hunden sin, Birka, på jobb (ibid: 27). Han vet at dette er et sårt tema for henne, ettersom hunden er den som står henne nærmest.

Cato Isaksen blir i denne kriminalromanen fremstilt som mer bitter enn tidligere. Han har fått et stempel som kverulerende. Dette kan henge sammen med at han har vært sykemeldt i seks uker på grunn av stress, og føler at det har skjedd store omveltninger når han kommer tilbake, omveltninger han ikke har hatt – eller har – kontroll over. Han er derfor sur, og selv om Marian Dahle har blitt fortalt dette, og at hun ikke må ta det personlig, så gjør hun det. Konflikten mellom Cato Isaksen og Marian Dahle er dermed uunngåelig: De er begge for stolte til å innrømme sin sårbarhet, og reagerer med å mislike hverandre sterkt. De forsøker å heve seg over hverandre på best mulig måte, og en viktig del av spillet er å ikke la motparten se at avvisingene og angrepene går inn på de. Cato Isaksen bruker en hel lunsjpause på å pønske ut en taktikk for å vise hvem som er sjef: ”Men han kunne i helvete ikke vise de andre at det betød så mye for ham fra eller til. Han kunne jo ikke gi seg *over*. Da hadde jo Marian Dahle vunnet. Det skulle tatt seg ut. Nå måtte han passe seg så han ikke gikk i sin egen felle.

Han måtte være profesjonell” (ibid: 107). Cato Isaksen gjør seg mer stakkarslig enn han egentlig er, og spør seg også ved en anledning hvor mye en stakkars politietterforsker egentlig må tåle.

Marian Dahles vanskelige barndom er det som har preget henne mest og gjort henne tøff og viljesterk. Det at hun ser ut til å gå godt overens med de andre kollegaene får Cato Isaksen til å føle seg tilsidesatt. Hun har blitt godt kjent med kollegaene i den perioden han har vært fraværende, og når han derfor forsøker å få støtte fra de andre når det gjelder henne, så avviser de han. Det virker til og med som om kollegaene har blitt glad i hunden hennes, og forsvarer at Birka er med henne på jobb. Dette irriterer Cato Isaksen om mulig enda mer.

Etterforskningsmetoder

Når det gjelder Marian Dahles arbeidsmetoder er hun svært målrettet og effektiv. Der Cato Isaksen normalt ville holdt litt tilbake, går hun rett på sak, og hun uttaler seg gjerne til pressen. Cato Isaksen hevder at Marian Dahle er i rikelig besittelse av frekkehets nådegave (Lindell 2007: 16). Hun har en spesiell evne til å identifisere seg med de mistenkte og analysere situasjoner, og har allerede etter få uker på jobb oppklart en sak der en kvinne hadde drept sin svigerfar: ”(...) politiet hadde ingen beviser. Marian hadde kjørt kvinnen hjem etter et avhør, og etterpå kom hun tilbake til Politihuset med henne, og hun tilsto drapet” (ibid: 61). Marian Dahle er også spesielt god til å se sammenhenger som andre kanskje har lett for å overse. Dette er en egenskap hun har tatt med seg fra en vanskelig oppvekst, med blant annet en syk mor som førte til at Marian måtte klare seg mye alene. Denne evnen er heller ikke noe som faller i god jord hos Cato Isaksen, som selv er vant til å ha en slik rolle i etterforskningen. Han opplever her at hans egen intuisjon kommer til kort, noe som er et nederlag for han.

Cato Isaksen er også en dyktig etterforsker, men bærer preg av at han ikke er så kjapp på avtrekkeren som Marian Dahle. Han er mer rutinert og bruker mer tid. Han er ikke så impulsiv som Marian Dahle, men foretrekker å være mer sikker før han går videre med etterforskningen, og pressen har han svært sjelden kontakt med. Mye tyder altså på at Cato Isaksen er redd for å bli fintet ut av utradisjonelle måter å etterforske en forbrytelse på, slik at stoltheten hans får ytterligere en knekk. Det var unektelig en knekk for han å bli sykemeldt i seks uker på grunn av utbrenthet.

Selv om både Cato Isaksen og Marian Dahle er løsningsorienterte og jobber mot det samme målet, har deres dårlige samarbeid også en innvirkning på etterforskningen som ikke er positiv. Det utvikles etter hvert et slags kappløp hvor det er om å gjøre å være først ute hvis

noe skal undersøkes eller noen skal avhøres. Dette skjer ofte etter en krangel, for eksempel når de to braker sammen i Latvia, hvor de er for å følge Elna Druzikas kiste hjem. De skal samtidig benytte anledningen til å snakke med familien til Juris Tjudinov.

”Cato Isaksen burde ha ventet med å oppsøke dem til han hadde tilgang på tolken, men han hadde gått nedover veien i raseri på grunn av kjeftingen til Marian Dahle (...) Han fikk en barnslig følelse av at det ville irritere Marian om han oppsøkte Tjudinovs familie uten henne” (ibid: 131).

For kjeftingen mottar Cato Isaksen senere en unnskyldning fra Marian Dahle, det første ydmyke inntrykket hun gir fra seg. En følelse av at forholdet mellom dem kanskje er på bedringens vei melder seg, men blir straks avfeid igjen da Marian Dahle rett etterpå reiser seg i Elna Druzikas begravelse for å holde tale. Dette synes Cato Isaksen er uprofesjonelt og lite passende. Vel hjemme i Norge, reiser Cato Isaksen alene til Vera Mattson, selv om Marian Dahle i utgangspunktet ønsker å være med. Det kan virke som han gjør dette for å straffe henne, og forhåpentligvis få noe ut av besøket som han kan ta æren for alene. Dessverre får han ingenting ut av det. Neste dag insisterer Marian Dahle på å bli med han tilbake, og noe motvillig innrømmer han at det var dumt å reise alene dagen før, både fordi Marian Dahle ikke er kjent for å gi seg, men også fordi han innerst inne vet at hun har evnen til å legge merke til viktig ting. Konkurransen om å være best fortsetter, og når et barnslig høydepunkt i en samtale mellom Cato Isaksen og Roger Høibakk, da Cato Isaksen slår fast at han har visst hele tiden at Wiggo Nyman på en eller annen måte er innblandet. Roger Høibakk retter på han og sier at det er Marian Dahle som hele tiden har vært sikker på det, hvorpå Cato svarer barnslig: ”– Det er det da for helvete ikke. Det er *jeg* som har sagt det” (ibid: 205). I dette eksemplet ser vi tydelig at samarbeidet er oppløst og at de jobber mot et felles mål, men hver for seg. Samtidig ser vi også tydelig at det er viktig for Cato Isaksen å være den som oppklarer forbrytelsen.

Selv om vi har ant hva konflikten mellom Cato Isaksen og Marian Dahle skyldes, får vi forklaringen servert direkte når etterforskningen begynner å gi resultater. Den kommer i et avhør med Wiggo Nyman som Cato Isaksen og Marian Dahle utfører sammen, hvor Marian Dahle igjen gjør en uventet handling, men denne gangen noe som Cato Isaksen liker. Han tenker:

”Hun *kunne* blitt en god venn. Det var noe med *måten* hennes. Han kjente en form for raseri dersom noen nærmet seg ham. Og Marian kunne, med sitt vesen, ha kommet innenfor den personlige sirkelen. Det var *det* han ikke klarte å håndtere. Hun var et sint og klart menneske. Hun var akkurat som ham selv” (ibid: 235).

Omsider får Marian sitt store gjennombrudd, et gjennombrudd heller ikke Cato Isaksen kan ignorere. Hun forteller han i fortrolighet om sin oppvekst med en schizofren mor, og forteller at hun kjente igjen symptomene på sykdommen da hun var hos Vera Mattson. Dette skal komme til å bli et stort høydepunkt i etterforskningen. Igjen har Marian Dahle vært effektiv, og allerede funnet ut at fornemmelsen hennes stemmer. Hun har lest seg grundig opp på sykdommen for å sikre seg at hun kom til å bli tatt på alvor av Cato Isaksen. I tillegg har hun funnet ut at Vera Mattson møtte mannen sin mens hun lå innlagt på Dikemark. Hun har også snakket med flere av naboene til Vera Mattson, og alle har en følelse av at hun står bak forsvinningen av hundene i nabolaget, men de mangler bevis. Denne gangen skjønner Cato Isaksen at han ikke lenger kan la personlige følelser stå i veien for etterforskningen. Han har lang erfaring innenfor yrket og skjønner nå at de kan nærme seg en oppklaring. Etter at Marian Dahle har lagt frem alle funnene, tenker Cato Isaksen: ”Hun var dyktig, kanskje *for* dyktig” (ibid: 262). Videre foreslår Marian Dahle at de skal reise til Vera Mattson å sjekke ut funnene nærmere, noe Cato Isaksen til slutt går med på. Hos Vera Mattson faller mange av brikkene på plass, hun avsløres og Cato Isaksen svelger den siste kamelen når det gjelder Marian Dahle: ”Hun hadde hatt rett hele tiden. Forbannet rett” (ibid: 282).

Herfra og ut spiller Cato Isaksen og Marian Dahle på lag, i alle fall på det profesjonelle planet. Når de går gjennom huset til Vera Mattson, får leseren nesten inntrykk av at de har jobbet sammen lenge, så bra som de fordeler oppgavene mellom selv. Cato Isaksen tar i bruk sin etterforskningsmetode og avhører Vera Mattson. Han stiller rutinerte, men likevel svært viktige spørsmål og sørger ellers for at Vera Mattson ikke fatter noen mistanke om hvorfor de egentlig har kommet. Marian Dahle, derimot, tar seg en tur ned i kjelleren for å se om hun kan finne noe der som kan knytte Vera Mattson til noen av forbrytelsene. Denne episoden illustrerer godt Cato Isaksen og Marian Dahles ulike måter å jobbe på. Mens Cato Isaksen stort sett forholder seg rolig og samlet gjennom etterforskningsprosessen, og sånn sett fremstår som mer erfaren og rutinert, er Marian Dahle mer impulsiv og dristig.

Det er ingen tvil om at Marian Dahle har en god intuisjon, og at det er denne som skal komme til å bli avgjørende. Hun er en god menneskekjenner og fremstår også som veldig skarp:

”Hun var spesielt god til å pusle sammen brikker, taktiske brikker. Hun hadde vokst opp med at hun alltid måtte være på vakt, alltid måtte være i forkant av det som kunne komme til å hende. Derfor hadde hun utviklet et negativt tankemønster som trigget fantasien i en destruktiv retning. Distansen til de drapsmennene og kvinnene hun skulle komme til å jobbe med, ville ikke nødvendigvis være så stor” (ibid: 21).

Akkurat det siste skal vise seg å være et stort pluss, da Marian Dahle kan bruke sin egen oppvekst for å skjønne at Vera Mattson har en sykdom. Cato Isaksen har også møtt mange forbrytere i sin tid som etterforsker, og også han har utviklet en egenskap til å kjenne igjen mennesker. Forrige gang han gjennomskuet en forbryter, følte han at noe ved forbryterens personlighet traff noe i han selv.

Ordet raseri går ofte igjen i *Honningfellen*, stort sett er det knyttet til Vera Mattson og hennes sykdom. Likevel finner vi også eksempler på at ordet brukes for å forklare egenskaper ved etterforskerne selv. Marian Dahle forteller om sin barndom: ”Du kan si at jeg har vært min egen psykolog i alle disse årene. Jeg har skjönt mitt eget mønster, for å si det sånn. Det er utrygghet alt sammen, og angst. Det utløser et raseri meg, når jeg føler at ting ikke blir akkurat som jeg har tenkt” (ibid: 255-256). Cato Isaksen har også ved flere anledninger følt på et raseri, blant annet når sønnen hans ble kidnappet av en farlig forbryter for en tid tilbake. I *Honningfellen* blir han rasende når noen tar fra han ansvaret for å delegere arbeidsoppgaver, slik Ingeborg Myklebust gjør når hun vedtar at Cato Isaksen skal reise til Latvia sammen med Marian Dahle:

”Han hadde møtt mange drapsmenn i løpet av sin tid som etterforsker. Den frustrasjonen og det raseriet mange av dem hadde, gjenkjente han nå. Mange av drapsmennene var sympatiske. Lavmælte og høflige. Gjennomgående hadde de en psykologisk fornektelsesmekanisme og gjerne en spesiell utstråling som beskyttet dem mot deres egen personlighet. Han hadde lært mye av dem” (ibid: 107).

Senere gir han uttrykk for at han også føler et raseri når noen kommer for nær han, og i dette tilfellet er det Marian Dahle han snakker om. Han tenker at hun er en av få som faktisk kunne kommet inn på han, men det er absolutt ikke noe han ønsker. Det at etterforskerne også føler på det å ha evnen til å være rasende, gjør at dem kan identifisere seg med forbryterne. Raseriet som velter opp i Vera Mattson og som får henne til å drepe, er det samme raseriet som av og til dukker opp i Marian Dahle og Cato Isaksen. Avstanden mellom forbryter og etterforsker er altså ikke så stor, og ved at de deler den samme følelsen, menneskeliggjøres også Vera Mattson. Det raseriet hun føler er ikke så fremmed. Det er en stor fordel for etterforskningen at etterforskerne kan kjenne seg igjen i forbryteren, og på den måten bruke seg selv for å få en oppklaring. Dersom forbryteren hadde vært drevet av noe annet og vært helt annerledes enn etterforskerne, hadde de ikke hatt denne muligheten til å sette seg inn i forbryterens psykologi.

Oppklaring

Idet det går opp for Cato Isaksen og Marian Dahle at det faktisk er Vera Mattson som står bak forsvinningen på Patrik Øye, og de også avslører at hun har kvittet seg med en rekke hunder i nabolaget, får Vera Mattson raseriet over seg igjen og angriper både Marian Dahle og Birka med et balltre. Mens Marian Dahle senere følger hunden sin til dyrlege, foretar Cato Isaksen det avgjørende avhøret for å få plassert alle detaljene i forbrytelsen. Her får han kanskje hevet noe av selvfølelsen sin igjen. Han er ivrig, og avfeier kona tvert når hun ringer han. Da Marian Dahle omsider kommer tilbake til politistasjonen, spør Cato Isaksen hvordan det går med Birka, og merker at han oppriktig mener det. Dette kan sees på som et forsøk på forsoning. Marian Dahle får også uten diskusjon være med Cato Isaksen på det neste avhøret av Wiggo Nyman. Sammen reiser de alle tre til stedet hvor Patrik Øye skal ha blitt begravd av Wiggo Nyman. Da den endelige avsløringen kommer og det viser seg at det er Wiggo Nyman som har drept Elna Druzika, innser Cato Isaksen at Marian Dahle har tenkt riktig hele tiden. Allerede første gang hun så Wiggo Nyman, kalte hun han for en kald fisk og beregnende kruttønne, og han føler seg dum som ikke har hørt mer på henne i etterforskningsprosessen.

Den siste uoverensstemmelsen mellom Cato Isaksen og Marian Dahle kommer i bilen når de er på vei til Vera Mattsons hus fordi åstedsgranskerne mener de har funnet liket av Aage Mattson under bikubene i hagen. Marian Dahle har fått vite at Birka har klart seg og kan bli hentet, og hun insisterer på at dette blir gjort først. Cato Isaksen sier nei, men Marian Dahle står på sitt og slik blir det. Cato Isaksen blir igjen overbemannet av følelsen av at det er *han* som skal være sjef, og at Marian Dahle ikke automatisk skal få siste ord i hver sak. Det utarter seg en diskusjon hvor hun forklarer at hun ikke er god til å være sammen med andre og vil være i fred, hvorpå Cato Isaksen hurtig svarer at han ikke har prøvd på noe annet, og at han hater å bli invadert av gnålet hennes. Samtalen dør ut idet Birka hentes, og etter dette får samtalen dem i mellom en humoristisk vri. Cato Isaksen sier at selv om han ikke liker hunder, er det ikke sann at han går rundt og slår i hjel alle han ikke liker. Marian Dahle svarer kjapt: ”– Nei, heldigvis ikke (...) Da hadde det ikke vært mange igjen av oss” (Lindell 2007: 350). Kriminalromanen slutter med at Birka nyser Cato Isaksen i bakhodet. Marian Dahle spruter ut i latter, og Cato Isaksen kan ikke annet enn å bli smittet. Konflikten mellom Cato Isaksen og Marian Dahle får altså på sett og vis en lykkelig slutt.

Avsløring

Som seg hør og bør i en kriminalroman, avsløres begge forbryterne og freden gjenopprettes. Det som er interessant å legge merke til er imidlertid at forbryterne avsløres på ulike

tidspunkter for etterforskerne og leseren. Som leser føler vi oss også hele tiden sikre på at Patrik Øye er død, fordi vi har fått vite om hendelsen fra fryserommet på et tidlig tidspunkt. Etterforskerne etterforsker saken om Patrik Øye som om han kun er savnet, for selv om de har grunn til å tro at han er død, så vet de det ikke sikkert og har ingenting konkret å gå etter.

Selv om Marian Dahle tidlig gir uttrykk for at hun føler det er noe mystisk med Wiggo Nyman, forblir dette bare en intuisjon. Selv da de avslører Vera Mattson, er det ingenting konkret som kan knytte Wiggo Nyman til drapet på Elna Druzika. Han fikk tidlig en forbindelse til begge drapene, men etter at Vera Mattson forteller at hun lurte Wiggo Nyman til å tro at han kjørte over Patrik og drepte han, virker det faktisk som om politiets mistanke til han blir mindre. Men senere, da den røde bilen som kjørte på Elna Druzika blir funnet og det kommer for en dag at det er Wiggo Nyman som bruker den, så er saken plutselig klar. Roger Høibakk lanserer delvis løsningen i en ironisk kommentar forholdsvis tidlig i fortellingen: ”Har Nyman drept gutten, mener du, og Druzika oppdaget det?” (Lindell 2007: 73). I samme samtale utbryter Marian Dahle at det kan hende at Wiggo Nyman har gjemt liket av Patrik Øye på fryseleraget, men det blir med snakket.

Vera Mattson fremstår som suspekt gjennom hele fortellingen, men da hun omsider blir avslørt, er det fordi Marian Dahle har tatt sin intuisjon på alvor og funnet ut ting om Vera Mattson og hennes tidligere liv som gjør henne ytterligere mistenkelig. Avsløringen kommer når de avlegger henne et besøk for å konfrontere henne med informasjonen de har innhentet. De avslører gradvis hva de vet, og gradvis viser også Vera Mattson sitt sanne jeg.

For leseren er det mer tydelig hvem som peker seg ut som skyldige. Den første følelsen av at Wiggo Nyman er innblandet, får vi da han dagen etter at Elna Druzika blir funnet drept skal på jobb. Han virker tilsynelatende følelsesløs og viser lite tegn til sorg. Han virker stresset over arbeidsdagen og har en uro i seg. Dessuten tenker han at han må konsentrere seg om å skyve vekk tankene og erstatte de gamle øyeblikkene med nye (ibid: 31). Dette er tanker som ikke virker naturlig å ha hvis man nylig har fått vite at kjæresten har blitt drept. Da han reiser hjem for å fortelle moren hva som har skjedd, er han også tydelig stresset over situasjonen. Han nevner med en gang at politiet vil snakke med han, og er mer opptatt av avhøret som skal finne sted enn det faktum at kjæresten hans er død. Han ber også moren om å si til politiet at han var hjemme en tur den kvelden hun ble drept, selv om dette ikke er sant. Under selve avhøret er han unnvikende og legger taktikker for hvordan han skal svare: ”Han var usikker på hvordan han skulle oppføre seg. Om han skulle svare langt eller kort, eller om han skulle virke avvisende eller positiv” (ibid: 56). Det er tydelig at han skjuler noe, og med all plassen han har opptatt gjennom hele kriminalromanen hadde det vært

skuffende for leseren dersom det skulle vise seg at han er uskyldig. Samtidig kan vi ikke være helt sikker på at all fokuseringen på Wiggo Nyman Nyman ikke er et falskt spor som forfatteren med viten og vilje bruker mye plass på for å villedde leseren. På denne måten blir ikke lesningen kjedelig og forutsigbar selv om vi føler at vi vet hvem som står bak drapet på Elna Druzika.

Avsløringen av Vera Mattson får vi gjennom Marian Dahle. Selv om leseren har fått vite mer om Vera Mattson og hennes personlighet enn det etterforskerne har, så sitter etterforskerne med omtrent det samme inntrykket av henne. Når hun blir avslørt går hun ikke i noen forsvarsposisjon slik det kanskje er naturlig å gjøre. Hun velger tvert i mot å angripe Marian Dahle og Birka som har vært ute i hagen hennes og fått øye på noe de ikke skulle sett. Hun stritter heller ikke i mot da hun blir hentet av politiet for å ta en tur på legevakten og senere ført med til avhør. I det kommende avhøret virker hun nærmest stolt over måten hun har kvittet seg med både Patrik Øye, ektemannen og nabohundene på, og også det utspekulerte forsøket på å kvitte seg med Louise Ek og Ina Bergum. Hun tar avsløringen veldig pent, og ser ut til å være fornøyd med alt hun rakk å gjøre før de fant ut at det var hun som stod bak.

Wiggo Nyman er mer nervøs og redd når han skjønner at han er i fare for å bli avslørt. Det skjønner vi blant annet når politiet forteller han at han ikke drepte Patrik Øye, og han øyner et håp om at de skal tro at han også er uskyldig i drapet på Elna Druzika. Så fort Marian Dahle sier at politiet vil hans beste og spør om han selv har lyst til å dekke over noe som en gal dame har gjort, blir han mer avslappet og spør om politiet vil vite hvor han begravde Patrik Øye. Da Wiggo Nyman omsider blir avslørt, virker han lettet. Det har antagelig tæret mer på han å holde på en slik hemmelighet enn det har gjort på Vera Mattson. Han begynner å gråte og hyler ut at han ikke er noen morder og at ting bare ble sånn. Han ville ikke drepe kjæresten, men han ville heller ikke bli arrestert for drapet på Patrik Øye. Wiggo Nyman har vært en viktig brikke i spillet til Vera Mattson, og det at hun aldri ringte til politiet for å si fra om at han hadde kjørt på Patrik Øye, har han ikke engang tenkt over.

Marian Dahle skal ha mye av æren for oppklaringen av forbrytelsene. Selv om det er et helt team som jobber med ulike deler i etterforskningen, er det hun som ser forbindelser som ingen andre klarer å se. Selv om Cato Isaksen har vært i bakgrunnen gjennom hele kriminalromanen, har heller ikke han glemt sine gamle kunster. Han fikk for eksempel en merkelig følelse når det gjaldt ordet ”uoppdragne” som han fant på lappen hjemme hos Wiggo Nyman. Han klarte ikke helt å finne ut hva som ikke stemte med det, men da han senere finner en kopi av brevet hjemme hos Vera Mattson, skjønner han raskt at det er et ord som

hun kunne brukt, men som det er ganske klart at ikke ville kommet fra jenter som Louise Ek og Ina Bergum. Det er slik han finner ut at Vera Mattson også må vite hvor de to jentene befinner seg. Det er også Cato Isaksen som finner notatboken hvor Vera Mattson har skrevet ned det meste av hendelser gjennom tidene, og hvor hun blant annet skriver at hun har tatt livet av mannen sin med balltreet han selv lagde på sløyden i sin tid, og at hun også har tatt livet av flere hunder.

Analyse av *Rødhette*

Fortellerteknikk og eksposisjon

Som nevnt tidligere er *Rødhette* en kriminalroman som skiller seg ut i Unni Lindells forfatterskap, og den skiller seg også ut blant øvrige kriminalromaner. I denne har forfatteren tatt i bruk utradisjonelle virkemidler for å fremme en helt spesiell stemning, både på bakgrunn av hovedpersonen og miljøet denne befinner seg i. Handlingen finner sted i Nord-Norge, nærmere bestemt det lille stedet Engelsvågen. Rammene for handlingen er altså tillagt en landsdel som er kjent for kalde omgivelser. Stemningen som er satt kommer tydelig frem allerede fra begynnelsen av.

Kriminalromanen begynner med en liste over de ulike hovedkapitlene som kriminalromanen består av. Under hvert kapittel er det listet opp navn på ulike elementer som fungerer som underkapitler og som har en tilknytning til kapittelet. Det tredje kapittelet heter for eksempel "Den fjerde søsteren" og har fått tildelt elementet is, mens det femte kapittelet heter "Venusvogn" og har fått tildelt elementet sol. Det første kapittelet har fått tildelt hele tre elementer; snø, aurora borealis og is. Elementene fungerer som stemningsskapende og har hver sin innledende sekvens til hvert sitt kapittel, hvor det blir nærmere presentert som element. I kapitlene rettes ikke fokuset veldig mot elementet, men det dukker allikevel av og til opp i kapittelet. I kapittelet som heter "snø", får vi for eksempel høre om snø på taket, folk som står i snøen og nedsnødde gravsteiner.

Selve fortellingen starter med et kort tilbakeblikk hvor vi får høre om en ung jente som er ute i skogen, og blir sett av en som er ute på løpetur. Da han ser jenta får han onde tanker, blir overmannet av noe sort og farlig og tenker at skogen er stum (Lindell 2004: 10). Vi skjønner raskt at mannen kommer til å forgripe seg på jenta. Etter dette korte tilbakeblikket, får vi vårt første møte med nattboken, som skal komme til å ha en sentral plass videre i kriminalromanen. Nattboken er forbryterens dagbok. Den het også opprinnelig dagbok, men endret etter hvert navn til nattbok, da den som oftest ble tatt i bruk på den tiden av døgnet. En av de første setningene: "Tåpelig å skrive i min barndoms nattbok, men jeg har drukket litt for mye" (ibid: 11) får oss til å skjønne at vi nå har hoppet en del år frem i tid fra den gangen jenta befant seg i skogen. I denne forteller hun om den første mannen hun drepte, og beskriver sine følelser rundt dette.

Etter tilbakeblikket fra skogen og utdraget fra nattboken kommer det første kapittelet, som starter fortellingens nåtid. Det er relativt langt, og gir oss en god presentasjon av de tre søstrene Carol, Lisbet og Judith Marner. En av dem er en forbryter og har ryddet flere menn

av veien. Vi får i samme kapittel også høre om den pensjonerte lensmannen Holger Eliassen, som er oppsatt på avsløre hvem av Marner-søstrene som står bak de tidligere forbrytelsene. Handlingen i det første kapittelet strekker seg over kun ett døgn, og datoen er fastsatt til 22. desember. Judith, som til vanlig er bosatt i Oslo, ankommer Engelsvågen for å feire jul med sine søstre som bor på stedet. Vi får etter tur en innføring i hvilke tanker og følelser de har omkring denne feiringen sammen. Kapittelet åpner med et avsnitt om den yngste søsteren, Carol, som skal ta i mot besøkene, og fortsetter med henholdsvis Judith, som er den eldste av de tre, og så Lisbet, før den samme rekkefølgen gjentas og vi blir enda bedre kjent med dem. Karin Holter har, som tidligere nevnt, stilt et spørsmål ved hva som defineres som åpningssekvens og hvor lang denne er. I *Rødhet* er både tilbakeblikket og nattboken definert som innledende. Tilbakeblikket er merket med fet skrift og kursivert, og nattboken er også i fet skrift. Dette markerer deres viktighet for den resterende fortellingen. For å være mest mulig opplysende, er de avhengig av hverandre. Vi skjønner at fortellingen vil dreie seg om hevn for noe som har skjedd med forbryteren. Det første kapittelet med presentasjonen av hovedpersonene i kriminalromanen er viktig for å sette leseren godt inn i fortellingen og klargjøre både hvem som mistenkes og hvem som mistenker. Det er derfor en mulighet å kalle dette kapittelet også for en del av kriminalromanens åpning.

Den aller første teksten vi finner i *Rødhet* er graffiti skrevet på en murvegg: ”*Pass deg Ulv! Snart kommer Rødhet og tar deg!*” (ibid: 7). Dette er en indikasjon på hva temaet videre i kriminalromanen er, men blir mest forståelig etter at man faktisk har lest den. Det kan påstås at hele essensen av fortellingen ligger i akkurat denne teksten. I tillegg vekker et slikt utrop i starten en interesse for å lese videre.

Synsvinkelen er lagt til en utenforstående og allvitende forteller, som formidler alle tanker og følelser hos de personene som kommer til å spille en rolle videre. Nattboken derimot, er personlig og fortelles naturlig nok i jeg-person. Dette er viktig ettersom forbryteren er den som er mest i fokus gjennom hele kriminalromanen, og leseren trenger derfor å få et så personlig forhold til denne som mulig. I *Rødhet* er kapitlene forholdsvis lange og helhetlige, og skiftene mellom de ulike personens synsvinkel blir derfor ikke så merkbare.

Spenningsoppbygging

I de fleste kriminalromaner er den overordnede spenningen jakten på en ukjent forbryter. I *Rødhet* avsløres forbryteren halvveis ut i kriminalromanen, og det blir ekstra utfordrende for forfatteren å klare å bevare spenningen etter denne tidlige avsløringen. Spenningen i *Rødhet*

kan sees på som todelt: I den første halvdel ligger den i hvem som er forbryteren, mens det i den andre halvdel er forbryterens flukt for ikke å bli avslørt som er det leseren er mest opptatt av.

Forfatteren har selv lagt et godt grunnlag for spenning ved å konsentrere listen over mistenkte til tre søstre. Det gir oss muligheten til å få en bedre oversikt over hvem forbryteren kan være, og det gjør at vi kommer tettere inn på hver og en av søstrene siden det kun er de det fokuseres på i jakten på en forbryter. Leserens kommer nært inn på de tre søstrene uten å vite hvem av de som er uskyldige og skyldig. Allerede i den første delen har Holger Eliassen mistanke om hvem av søstrene som er en forbryter. Han får vite det med sikkerhet når han får se et gammelt bilde av henne sammen med en av de drepte, Odd Olsen. Han kjenner henne igjen med en gang. Det nevnes ingen navn her, men på neste side skriver forbryteren i sin nattbok og avslører seg selv. Holger Eliassen og leseren får dermed vite samtidig hvem forbryteren er. Dennis Porter nevner i sitt essay en interessant ting som kan passe i dette tilfellet, nemlig følelsene leseren sitter med når det gjelder å få vite hvem forbryteren er. Leserens er på én måte nysgjerrig og vil finne ut hvem som er forbryteren, men frykter samtidig å få vite sannheten med tanke på faren for gjentakelse (Porter 1995: 248).

Komposisjonen er en viktig del av spenningsoppbyggingen i *Rødhetten*. Den korte presentasjonen av hva som hendte i fortiden, gir oss et innblikk i hva som skal komme til å skje videre. Tilbakeblikket er skrevet i preteritum, mens utdraget fra nattboken som følger like etter er skrevet i presens, og øker på den måten tempoet. Herfra følger vi fortellingen i nåtid, og presensformen opprettholdes helt til Holger Eliassen trer inn i fortellingen og det skifter tilbake til preteritum. Et slikt skifte mellom presens og preteritum går igjen gjennom hele kriminalromanen. Ulike brudd i fortellingen, for eksempel kapittelet "Nattboken", som er en gjengivelse av det forbryteren tidligere har skrevet i den, og også presentasjonene av de ulike elementene, er både med på å bryte spenningen fordi de ikke har noen direkte relevans til det som skjer i fortellingens nåtid, samtidig som slike brudd kommer overraskende på leseren og dermed setter leseren litt ut av spill. Slike utradisjonelle virkemidler kan derfor være en drivkraft i seg selv, fordi leseren ikke vet hva som kommer til å skje videre.

Handlingen begynner den 22. desember 2003, og strekker seg frem til september 2004. Forbryteren avsløres i midten av juni. Ettersom handlingen strekker seg over såpass mange måneder, mister den noe av intensiteten. Forfatteren gjør flere hopp fremover i tid, og det går ofte flere uker mellom hver gang det skjer noe. Tiden er likevel godt påpekt slik at det hele veien skal være mulig å følge med hvor i kalenderåret vi befinner oss. Både merkedager og datoer forekommer ofte.

Selv om det i *Rødhet* kun er Marner-søstrene, Holger Eliassen og ofrene som er av særlig interesse, legger forfatteren inn lange sekvenser også fra andre personer. Her bør spesielt Berit Marner, søstrenes bestemor, nevnes. Hun ligger på et sykehjem og ser opp i taket, hvor hun ser ulike hendelser fra den gangen jentene var små. Disse sekvensene er ofte lange og heller ikke alltid like relevante for å forstå handlingen. Dette kan være en bevisst teknikk fra forfatterens side. Porter kaller en slik teknikk for forsinkelsesteknikk (ibid: 250).

Leseren får tidlig inntrykk av at enhver mann har noe ved seg som kan trigge forbryterens raseri og trang til å forsvare seg. Derfor er det et slags klimaks hver gang en ny mann kommer inn i fortellingen, for det er stor sannsynlighet for at han ikke vil gå levende ut igjen. Det er flere setninger i kriminalromanen som gir leseren frysninger på ryggen. To eksempler er: ”Jeg klarer ikke å leve så lenge han finnes på jorden” (Lindell 2004: 241) og ”Hun kan ikke la ham leve. Ikke etter dette” (ibid: 294). Det som kanskje er det mest interessante i hele kriminalromanen, er hvordan leseren får være med på planleggingen og utførelsen av drapene. Det er også svært spennende de gangene det nesten går galt, som for eksempel når hun skal ta livet av Jarle Furseter:

”Plutselig har han tatt tak i armen hennes og holder den fast. Judith stusser et øyeblikk før hun vrir seg ut av grepet hans og begynner å løpe inn mellom trærne. Han kommer etter henne (...) Hun setter seg fort ned på huk og lar sannheten synke sakte inn. Hun har mislykkes denne gangen” (ibid: 255-256).

At vi får være med som tilskuere til drapene, er ikke hverdagskost i en tradisjonell kriminalroman og er et tydelig uttrykk for at *Rødhet* heller ikke faller inn under denne kategorien.

Det er også én spesiell scene som utpeker seg som særlig spenningsfylt i kriminalromanen. Det er scenen hvor de tre Marner-søstrene er i middagsselskap hos Reidar og Michelle Tangen som leier barndomshjemmet deres. Holger Eliassen og hans kone Ruth, er også tilstede. I denne scenen vet verken Holger Eliassen eller leseren hvem av de tre søstrene som er en forbryter, vi er bare sikre på at én av dem er det. Holger Eliassen er også sikker på at forbryteren vil prøve å komme seg opp på loftet for å skjule eventuelle bevis som måtte befinne seg der. Derfor er han raskt på pletten hver gang en av søstrene reiser seg for å gå på toalettet. Scenen er interessant fordi fortelleren både skifter mellom å henvise til de tre søstrene ved fornavn og også bruker ”hun” om forbryteren. Det gjør at leseren både står på avstand og betrakter de tre søstrene utenfor, samtidig som vi kommer nærmere ved at forbryteren også tiltales med ”hun”. Idet Ruth ber Holger Eliassen om å hente bibelen sin fordi hun vil lese et vers før middagen, reagerer forbryteren umiddelbart og løper opp på

loftet. Det er nattboken, det største beviset av dem alle, som er målet. Mens hun er der oppe og leter, hører hun at Holger Eliassen er på vei opp trappen og hun rekker akkurat å komme seg inn på badet før han er oppe. Tempoet fortsetter å øke i det hun legger seg ned på badegulvet for å titte under sprekkene: ”Instinktivt visste hun at han var i ferd med å gjøre det samme” (ibid: 100). Leseren ser for seg spenningsmomentet som kan oppstå dersom de møter hverandres blikk under dørsprekken. Hun kommer seg på beina igjen, passerer Holger Eliassen og går ned igjen til de andre. Faren er herved avverget og spenningen har igjen nådd et normalt punkt.

Konfliktanalyse

Konflikten i denne kriminalromanen er tydelig helt fra første side: Judith Marner ble misbrukt som barn og konkluderte med at menn er slemme. Fra den dagen har hun ryddet av veien alle som har kommet henne for nær på en måte som har minnet henne på den gangen hun ble voldtatt i skogen, og når noen etter hvert har begynt å fatte mistanke til henne, har hun også vært nødt til å rydde de av veien. I alt tar hun livet av ni menn. Hun ser på hver mann som en representant for det mannlige kjønn og dermed som farlig. De tre første mennene drepte hun da hun var fjorten, nitten og tjueen år, og så ble hun det hun selv kaller for normal. Det neste drapet skjer ikke før hun er førtito, men da skjer det til gjengjeld hele seks drap relativt hurtig etter hverandre.

Fortellingen følger Judith Marners indirekte flukt fra etterforskeren Holger Eliassen, som stadig får tak i flere og flere biter av puslespillet og som til slutt vet hvem forbryteren er. Han er en pensjonert lensmann og har vært detektiv på hobbybasis helt siden hans siste dag i politiet. Mens politiet har henlagt de gamle sakene, har Holger Eliassen ikke klart å få de ut av hodet. Han har skaffet seg tilgang til Marner-søstrenes barndomshjem og funnet noe interessant på loftet, nemlig avhandlingen som den avdøde Odd Olsen i sin tid skrev om Judith Marner. Dette gjør mistankene hans om til sikkerhet, og han bestemmer seg: ”Han skulle forfølge dem til en av dem røpte seg” (Lindell 2004: 68).

Samtidig som Holger Eliassen jakter på en morder, jakter morderen på en forgriper. Når vi får vite at onkel Olaf var den første som ble tatt livet av, virker det naturlig å tro at det var han som befant seg i skogen den gangen og at det var derfor han ble drept. Men etter hvert får vi en annen forklaring på dette drapet, og det skapes en ny konflikt: Judith Marners leting etter hvem som voldtok henne i skogen da hun var liten. Minnene om han som voldtok henne har hun fortrenget. Men den dagen hun ser Holger Eliassen i kortbukse, kommer alt tilbake:

”Ondskapen har endelig vist meg ansiktet sitt. Ulven med de store øynene, ørene og den store kjeften. Løperen i skogen for lenge siden. Holger Eliassen, mannen med arret på kneet. Djevelen, Satan, Belsebub. Ahriman. Symbolet på ondskapen, som en slange, en skorpion, en orkan” (ibid: 314).

Det er denne oppdagelsen som setter sluttstreken for all drapene hun har begått. Hun vet med seg selv at etter at Holger Eliassen, blir det ikke flere. Hun har funnet svaret som underbevisstheten har vært på jakt etter, og ser nå en mulighet til å rettferdiggjøre det som skjedde og gjenopprette en normal tilstand nok en gang.

Forbrytertyper

Kriminalromanens største forbryter er Judith Marner. Hun blir presentert innledningsvis sammen med søstrene. Hun fremstår som den mest vellykkede av dem, der hun ankommer Engelsvågen i sin nye Volvo. Hun er fotograf, og skal snart begynne på et stort prosjekt sammen med sin islandske venninne, Tinna. De skal fotografere Island og de andre nordiske landene fra lufta og lage en bok ut av det. Dersom bokprosjektet blir vellykket kommer det til å bli Judiths store gjennombrudd som fotograf, men hun bruker det også som en god mulighet til å komme seg litt vekk fra alt. Judith er altså forbryteren i *Rødhet*, hun som hevder at hun gikk inn i skogen da hun var liten med tanker om små dyr og leketøy i hodet, ønsket om å eie en hund, katt eller en dukkevogn, men som hadde helt andre tanker da hun kom ut igjen (Lindell 2004: 314). Etter hendelsen begynte hun å se på alle menn som potensielt farlige, og det ga henne både makt, trygghet og lykke å rydde slike av veien. Måten hun har tatt livet av de totalt ni mennene på, viser at hun også er profesjonell. Hun har gått til anskaffelse av parykk og briller for å kamuflere sitt eget utseende, og har også investert i billige klær som hun normalt ikke ville gått med selv og som kan kastes etter bruk. Hun er svært kalkulerende og vet akkurat når hun skal slå til, og også hvordan hun senere skal kvitte seg med bevismateriale.

Judith slipper leseren tettere inn på seg når hun begynner å skrive i nattboken. Leseren får også i et eget kapittel lese hva hun skrev i nattboken da hun var yngre, og hun fremstår som veldig reflektert og intelligent. Tidlig i kriminalromanen blir Judith karakterisert som en livsfarlig god skuespiller (ibid: 94). Dette ser vi eksempler på under middagen hos Reidar og Michelle Tangen i julen:

Hun spiste mekanisk, passet på at mimikken var riktig. Smilte når de andre smilte, lo når de andre lo, og ble alvorlig når hun skjønnte at det var det rette. Hun svarte på spørsmål og stilte spørsmål. Det var som å sitte ved et bord på en scene. Hun måtte bare spille rollen sin riktig (...)” (ibid: 97).

Tidlig i kriminalromanen nevnes ordet omnipotens, som betyr allmakt. Det er Holger Eliassen som har funnet dette ordet i Odd Olsens avhandling om Judith, og hengt seg opp i uttrykket: ”Holger Eliassen hadde funnet ut at ordet hadde noe med schizofreni å gjøre, at det for så vidt ikke bare var et negativt begrep, men også hadde med intellektuelle og kreative ressurser å gjøre” (ibid: 43). Det er ingen tvil om at de to siste egenskapene er noe som beskriver Judith. Ettersom det er Judith selv som har betrodd seg til Odd Olsen, er hun vel vitende om at det som står i avhandlingen ikke bare er oppspinn. Hun blir derfor redd når hun ikke finner avhandlingen sammen med de andre tingene på loftet, for det betyr at Holger Eliassen er på sporet av henne.

Senere får vi gjennom et innlegg i nattboken en større innsikt i hva som stod i denne avhandlingen. Ord som schizofreni, psykopati og mangeltilstand nevnes, samt morsbinding og fravær. Det sistnevnte har tilknytning til Judiths oppvekst. Moren til Marner-søstrene, Lilly, var alkoholiker og klarte ikke å ta vare på jentene. De vokste derfor opp hos bestemoren. Selv om ikke denne familiesituasjonen var utslagsgivende i seg selv for at Judith etter hvert skulle utvikle seg til å bli en forbryter, har det antagelig vært en påkjenning for alle de tre søstrene å ikke ha noen mor. Judith har heller aldri hatt noe kontakt med sin far. Det er hendelsen i skogen den gangen hun var liten som endret Judiths atferd: ”Den gangen for lenge siden, da jeg gikk inn i den lille skogen, var jeg ikke redd for noen ting, men da jeg kom løpende ut igjen, var jeg redd for alt. Det var første gangen jeg møtte en slem mann” (ibid: 119). Etter denne hendelsen har hun følt en trang til å kvitte seg med alle menn som har en lignende tilnærming, og slik har det også blitt. Det kan virke som en forsvarsmekanisme, utløst av redsel og kanskje til og med frykt for at det skal skje igjen. Hun rettfærdiggjør drapene ved å tenke at de hun har tatt livet av ikke tok hensyn til lover som gjelder for mennesker, og at de var hensynsløse maktpersonligheter (ibid: 142). Etter sitt tredje drap holder hun opp en stund, og ting blir normale igjen, som hun selv sier. Det kan virke som om hun har lagt den vonde tiden bak seg og ikke har noen intensjoner om å ta livet av flere. Dette hevder hun selv i nattboken etter å ha drept Tim Karlsen: ”Jeg hadde egentlig bare tenkt å prate litt med ham. Men nede i sykehuskjelleren var det akkurat som om noe tok over styringen” (ibid: 141). Når hun altså tjue år senere er tilbake i forbrytterrollen virker det ikke lenger som det kun er frykten for overgrep som driver henne. Det virker rett og slett som om terskelen for å ta livet av noen har blitt lavere, noe som også er sannsynlig ettersom hun fra før av har klart å komme unna med tre drap på samvittigheten. Det skal ikke mye til før hun blir rasende og får et innfall om å ta liv. Etter hvert som noen begynner å få snusen i hva hun holder på med, ser hun seg også nødt til å rydde disse av veien, og det er nå redselen for å bli

avslørt som er avgjørende. Hun opptrer ikke lenger i selvforsvar, men er kynisk i et forsøk på å redde seg selv. I avhandlingen skriver Odd Olsen at Judith vil herske, ha makt og innflytelse, og han treffer antagelig spikeren på hodet her: Det kan hende at tapet av makten den gangen i skogen for lenge siden har ført til et stort behov for å alltid ha mest makt i fremtiden. Et utdrag fra Odd Olsens avhandling gjengis også midt i kriminalromanen.

I *Rødhette* blir leseren også kjent med Willy, Carol Marnes sønn, som ble bortplassert fra moren da han var liten. Nå bor han i en bygning på kaia i Tromsø, og det er tydelig at han omgir seg med både alkohol og narkotika. Han har ikke mye kontakt med moren, men vi skjønner at han har et godt forhold til Judith. Til tross for hennes kalde personlighet og frykt for menn, viser hun stor omsorg for han. Hun har tidligere skaffet han både hybel og møbler, i et forsøk på å få orden på han. Kanskje hennes bakenforliggende tanke er å forhindre at han en dag ender opp som en farlig mann, lik de hun rydder av veien. Willy besøker også Judith i Oslo, og det virker som om han er et lyspunkt i livet hennes, og at hun nærmest ser på han som sin egen sønn.

Judith kaller seg for ”den fjerde søsteren”, noe som tyder på at hun ser på seg selv som to ulike mennesker. På den ene siden er hun storesøsteren og fotografen Judith, en vellykket person som er lett å like. På den andre siden er hun forbryteren Judith, som i alt har tatt livet av ni menn. Hun velger etter hvert å oppsøke psykolog for å prøve å bli kvitt sitt alter ego, og er innstilt på å fortelle psykologen sin hvem hun egentlig er. Hun sier: ”Jeg er noe *annet* litt for ofte (...) Hvis jeg blir irritert på noen, får jeg lyst til å drepe dem” (ibid: 199), men det virker ikke som om psykologen tar det så alvorlig som det faktisk er.

Tony Hilfer skriver i sitt kapittel om forbrytertyper: ”The crime novel inverts the detective story precisely by its problematizing of justice. Instead of whodunit the riddle is whether he/she will be brought to justice or to what degree he/she is truly guilty” (Hilfer 1990: 73). Blant forbrytertypene han lister opp, er det spesielt én definisjon som passer godt til Judith Marner: ”A morally and legally guilty protagonist for whom we have relative sympathy murders an unsympathetic person. We hope the protagonist brings it off but wonder if we ought to” (ibid: 83). Med unntak av de som blir drept fordi de vet for mye, dreper Judith menn som hun mener har gjort seg fortjent til det. Selv om flere av ofrene har en usympatisk fremtoning, er det ingen tvil om at det er Holger Eliassen som er den mest usympatiske av de som blir drept. Han fremstår slik gjennom hele kriminalromanen, og forseglar dette inntrykket når det senere viser seg at han er en overgriper. Leseren vet at Judiths opplevelse i skogen er det som har utløst hennes trang til å ta livet av menn, men vet samtidig at det ikke er lov.

Selv når Judith har tatt livet av Holger Eliassen, den siste på listen hennes, og leseren vet at det ikke blir flere mord, er det ikke gitt hva som kommer til å skje videre med henne. Spenningen omkring drapene har roet seg, og leseren har nå kun én ting å ta stilling til: Bør Judith få sin straff for det hun har gjort? Leseren har fulgt Judith gjennom hele kriminalromanen, og fått en viss forståelse for hvorfor hun handler som hun gjør, og føler kanskje med henne når hun får sin endelige hevn og roen kan gjenopprettes for hennes del. Likevel er leseren fullstendig klar over at å ta livet av ni menn kvalifiserer til straff.

Den andre forbryteren i *Rødhette* er Holger Eliassen. Selv om det er politiet i Engelsvågen som er den ledende etterforskningsinstansen i *Rødhette*, er det han som er mest ivrig når det gjelder å løse de uopplarte drapsgåtene. Han var selv i tjeneste når de første drapene ble begått, og har siden den gang jobbet intenst for å få avdekket forbryteren. Holger Eliassen er den reelle trusselen i denne kriminalromanen: Han er den eneste som er sikker på at forbryteren er en av Marner-søstrene. Han blir imidlertid ikke tatt på alvor av politibetjenten Anna Borelius Hansen, som forsøker å vifte han av med en kjapp kommentar om at det er problematiske og usannsynlige anklager han kommer med (Lindell 2004: 74-77). Det er disse tre første drapene Holger Eliassen er mest opptatt av, men han syns også det er svært spennende når flere må bøte med livet og han aner sammenheng mellom de fortidige og nåtidige. Han blir mer og mer oppsatt på å avsløre forbryteren. Han spionerer blant annet ivrig: ”Han plukket på klokken sin, myste på viserne i mørket. Han visste at de tre Marner-søstre var samlet i den lille leiligheten over Sivanders butikk. Bare tanken på de tre kvinnene fikk det til å gå kaldt nedover ryggen på ham” (ibid: 37-38). Han følger også etter Judith til Island for å holde et øye med henne der.

Både på grunn av at leseren etter hvert får en viss sympati for forbryteren, og fordi vi etter hvert begynner å ane at Holger Eliassen ikke er så uskyldig han heller, fremstår han som noe usympatisk. Dette er også slik forfatteren fremstiller han. På politiskolen så han på sine medelever med medlidenhet og forrakt, noe som beskriver han veldig godt som person. Han ser også ned på Reidar Tangen som han mener har en ubetydelig jobb, siden han bare brøyter snø. Holger Eliassen er en bedreviter, en sånn type man vanligvis har lite til overs for. Marner-søstrene husker også Holger Eliassen fra da de var unge: ”– Han skulle alltid ha oversikten. Ikke fikk vi sparke ball på plenen foran forsamlingshuset. Ikke fikk vi klatre i trærne bak kafeen til Virak. Grenene kunne brette. Trærne kunne bli stygge” (ibid: 29). Holger Eliassen er mest opptatt av seg selv, og setter heller ikke pris på sin kone Ruth som gjør alt for han. Han har også et iboende raseri, og har tidligere tatt livet av katten til Michelle Tangen ved å hakke den i hjel med en spade. Men én egenskap vi likevel må gi han kreditt

for, er at han er sta. Denne saken har han jobbet med helt siden det første drapet ble begått, og mye tid og energi har gått med også etter at han ble pensjonist. Det er ingen tvil om at han har vært dyktig som etterforsker. Men på sin 70-årsdag blir han selv avslørt som forbryter. Judith forgifter han og han dør i sitt eget selskap.

Det er altså Holger Eliassen som den gangen i skogen satte startskuddet for en oppførsel som etter hvert skulle resultere i hele ni drap, inkludert drapet på han selv. Judith har en teori om at han har jaktet på henne for å hevne seg, siden hun klarte å rømme fra han. Han hadde antagelig ikke planer om å la henne slippe levende unna i utgangspunktet, og har nå bestemt seg for å få henne sperret inne. Det er paradoksalt at Holger Eliassen som i all hovedsak skal representere den gode viljen i kriminalromanen, egentlig viser seg å være en overgrepsforbryter. Han er i likhet med Judith opptatt av makt og innflytelse, og følte antagelig på dette når han traff Judith i skogen for lenge siden. Nå er han livredd for at rollene skal byttes om.

Ofrene

I *Rødhette* er det totalt ni menn som blir tatt livet av. Det første drapet ble utført når Judith var fjorten år, og det var hennes onkel Olaf Marner som den gang måtte bøte med livet. Dette fordi han i en julehøytid etter for høyt inntak av alkohol forsøkte å dra henne mot seg på en ekkel måte. Han pleide også å komme på besøk til jentene når bestemoren var på symøte, og tvinge dem til å sitte på fanget hans. Dette minnet Judith om hendelsen i skogen og kvalifiserte til tittelen slem mann. Hun kjente igjen redselen og kvalte onkelen sin med en pute.

Den neste som ble drept var Ivar Josteinsson, som etter en fest ble altfor pågående da han fikk Judith på egenhånd i campingvognen sin. Judith ble nok en gang redd for at episoden i skogen skulle gjenta seg og slo han til døde. Den gangen var hun nitten år.

Da hun var tjueen år fikk hun seg en god venn, nemlig legestudenten Odd Olsen. Hun ble smigret over interessen han viste, og han fikk henne til å føle seg avslappet. Dessverre betrodde hun seg til han om de to drapene hun hadde utført tidligere, og da hun senere fant ut at han egentlig ville bli psykiater og hadde så stor interesse for det hun fortalte at han skrev det ned, var hun nødt til å ta livet av han før han kom til å melde fra til politiet. Hun inviterte han med på en skitur, stakk han i halsen med skistaven og rullet han ned i en issprekk slik at han forsvant.

Når vi kommer inn i fortellingen, har det gått tjueen år siden det siste drapet, og Judith har blitt en voksen kvinne. Den første som blir drept på hennes eldre dager er Tim Karlsen, en

nybakt far som mishandler sin kjæreste. Judith vil i utgangspunktet bare snakke med han, men da han også mot henne begynner å vise voldelige tendenser, går det ikke som planlagt. Hun tar livet av han i sykehusets kjeller, nærmere bestemt på obduksjonsrommet.

Den neste på listen er japaneren Kazunori Katayama, også kalt Chicko. Judith treffer han i forbindelse med bokprosjektet sitt, som han skal sponse. Plutselig endrer han mening om beløpet, og da Judith skjønner at hele bokprosjektet kan bli ødelagt på grunn av han, må hun ta affære. Hun dytter han ut av et vindu i en av de øverste etasjene på SAS-hotellet.

Jarle Furseter er den neste som tas av dage. Han er Judiths nabo og fremstår som irriterende og frekk. Da han i tillegg slår datteren sin, og deretter Judith, er det nok. Judith føler ikke at hun kan fortsette å leve i en verden hvor han også eksisterer, og går derfor til anskaffelse av utkledningsklær og parykk. Deretter overrumpler hun han på en joggetur og hugger han til døde med en kniv.

Judith blir også nødt til å ta livet av sin psykolog, Johan Isberg Geller. Hun har tidligere vist interesse for hans taushetsplikt og fortalt han at hun skal ta livet av en mann, og da Johan Isberg Geller finner ut at avdøde Jarle Furseter bodde i Judiths nabolag, tør hun ikke å la han leve lenger. Hun bestemmer seg for å sette fyr på landstedet hans ved Tyrifjorden, og blir også nødt til å drepe Johan Isberg Gellers kjæreste, Nathan Monrad, som også er med dit.

Den siste som blir drept er Holger Eliassen. Dagen før hans 70-årsdag får Judith se han i kortbukse og får dermed øye på et arr hun kjenner igjen. Holger Eliassen var løperen i skogen den gangen hun var liten, og nå skal han straffes. I tillegg er det heller ikke trygt at han har funnet ut så mye om henne. På 70-årsdagen hans arrangeres det fest, og Judith får tak i en giftig plante som hun blander i maten til Holger Eliassen. Planten lammer nervesystemet hans, og det går ikke lang tid før han er død. Listen over ofre er nå komplett.

Med unntak av Nathan Monrad blir vi forholdsvis godt kjent med de seks siste ofrene. Det gjør at drapene kommer tettere inn på oss. Vi blir kjent med ofrene mens de fortsatt er i live, og på den måten kommer vi også nærmere dem. Slik er det ikke med de tre første ofrene, som er døde før fortellingen starter og som vi derfor bare blir kjent med gjennom andres tilbakeblikk. Selv om ingen handling kan rettferdiggjøre drap, er det likevel slik at det er enkelte av ofrene som vi synes mer synd på enn andre. Johan Isberg Geller og Nathan Monrad møtte død fordi de visste for mye, ikke fordi de hadde gjort noe galt. Tim Karlsen og Jarle Furseter var riktignok voldelige, men fortjente heller ikke den avstraffelsen de fikk. Holger Eliassen er den som får minst sympati fra leseren. Ikke bare viser det seg at han er en forbryter selv, noe som gjør han til en falsk person, men det er også han som har vært Judith

Marners største fiende gjennom hele fortellingen. Sympatien fra leseren går derfor hovedsakelig til henne.

Falske spor: Carol Marner og Lisbet Marner

I *Rødhette* er ikke falske spor like fremtredende som de er i andre kriminalromaner. Men selv om forbryteren avslører seg allerede midt i kriminalromanen, og selv om vi vet at forbryteren er en av Marner-søstrene, blir leseren likevel holdt på pinebenken en god stund. Det er nesten mer nervepirrende når vi vet at forbryteren befinner seg innenfor en liten gruppe og vi derfor har god mulighet til å være på jakt etter noe som kan si oss hvem det er, eller ikke er. Noe av det første som skjer i kriminalromanen er at de tre Marner-søstre presenteres grundig. Den første vi får høre om er Carol Marner, som har levd et tilsynelatende hardt liv, godt akkompagnert av både alkohol og piller. ”Hun er blitt tatt for butikktysterier og vannskjøtsel av sønnen. Hun er avslørt som reseptforfalsker og lommetyv. Hun har overnattet i fyllearesten og blitt kastet av busser på endeholdeplasser” (Lindell 2004: 17). Hun fremstilles mer eller mindre som den naturlige forbryteren, selv om det samtidig virker *for* forutsigbart at det faktisk skulle være henne som stod bak drapene. Når det er Lisbet Marner sin tur, skjønner vi raskt at hun er lillesøsterens rake motsetning. Hun er jordmor, gift med en lege og har to sønner. Hun beskrives om pertentlig, med velstelte hender, passelig øyensminke og med et bevisst forhold til sunn mat. Måten hun beskrives på gir oss overhodet ingen assosiasjoner til en forbryter, men nettopp derfor blir hun interessant. Utover i kriminalromanen tillegger forfatteren henne noen egenskaper som viser at hun også har en annen side enn det som blir presentert i starten, og mistankene mot henne vokser. Vi får blant annet vite at hun tenker mye tilbake på barndommen og ting som skjedde da. Da hun besøker bestemoren på sykehjemmet og ser Milla Josteinsson, tenker hun på det som hendte med sønnen hennes og skyver det vekk. En gang ringer hun Judith og forteller at hun er i ferd med å gjenoppleve ting fra barndommen, og at angsten og raseriet er i ferd med å kvele henne (ibid: 158). Det er også en spesiell setning som gir oss en indikasjon på at hun kan ha hatt noe med onkelen å gjøre: ”Mannen får Lisbet til å tenke på en annen vinterfrakk en gang for lenge siden” (ibid: 87).

Carol blir også mistenkeliggjort, for eksempel er det hun som er mest ivrig og vitebegjærlig i samtalen om Tim Karlsen som har vært voldelig mot samboeren sin. Vi vet at Carol også har blitt utsatt for et overgrep da hun var yngre, et overgrep som skulle resultere i sønnen hennes, Willy. Videre kommer det frem at Carol er en utmerket skuespiller: ”Når hun legger av seg den innadvendte og nervøse kappen, blir hun en annen” (ibid: 55). Det er i alt mange indikasjoner på at det kan være hun som er forbryteren. Likevel har vi i begynnelsen

av kriminalromanen fått vite at Carol er seks år yngre enn Judith, og at de i dag er henholdsvis trettiseks og førtito år. Når Holger Eliassen like etter forteller at det første drapet ble begått for noen og tjue år siden, er det naturlig å tenke at det er rundt tjuefem år han mener⁷. Det vil si at Carol ikke kan ha vært mer enn ti-tolv år da hun tok livet av sin onkel, noe som virker usannsynlig. Kanskje kan vi allerede her krysse Carol av listen over mistenkte.

Det er også på sin plass å nevne at onkel Olaf lenge figurerer som den slemme mannen i skogen, før det kommer frem at han ble drept av andre grunner. I den fortsettende jakten på hvem den slemme mannen egentlig er, og frem til vi får svaret i slutten av kriminalromanen, er det imidlertid ikke lagt ut noen falske spor som hincer til hvem dette kan være.

Anna Borelius Hansen

I *Rødhette* er selve etterforskningsprosessen nedprioritert, og det er forbryterens kamp for å unngå straff vi følger utviklingen av. Vi blir etter hvert godt kjent med Judith Marner ettersom det nesten bare er hun vi følger gjennom hele kriminalromanen, og det er ikke fritt for at vi på grunn av dette lettere klarer å sympatisere med forbryteren enn det som ville vært naturlig i en tradisjonell kriminalroman. Men for at det i det hele tatt skal være snakk om noen frykt for å bli tatt og en flukt fra straff for ugjerningene som hun har begått, så er det nødt til å være etterforskere inne i bildet. Dersom vi visste at Judith Marner ikke hadde vekket noen mistanke og at noen var på sporet av henne, ville ikke kriminalromanen vært så spennende.

Den overordnede etterforskningen i *Rødhette* ledes av politiet i Engelsvågen, med politibetjent Anna Borelius Hansen i spissen. Hun er i trettiårene, og fremstår som en noe likegyldig og uinteressert person. Hun virker ikke som en handlekraftig og ansvarsbevisst etterforsker, slik etterforskere i kriminalromaner ofte er. Da Holger Eliassen bringer på bane bevismateriale fra drapene som skjedde for over tjue år siden, ignorerer hun han. Hun konsentrerer seg om drapene som blir begått i nåtiden, selv om vi heller ikke får vite noe særlig om progresjonen i denne etterforskningen. Hver gang Holger Eliassen dukker opp på politistasjonen med nye påstander, bevismateriale eller til og med rettledning for hvordan politiet bør jobbe, blir hun nervøs og stresset. Det samme gjelder de gangene han ringer henne: ”Skade var et ord som dukket opp hver gang hun hørte stemmen hans. Bare hun hørte den stemmen kjente hun et raseri som var frest sammen av noe ubehagelig. Noe udefinert

⁷ Når vi får vite at det er Judith som er forbryteren, vil en rask utregning vise at det Holger Eliassen mente med noen og tjue år faktisk er hele tjueåtte år, og uttrykket er derfor ganske upresist.

som fosset innover i kroppen” (Lindell 2004: 104). Antydningene om at Holger Eliassen har gjort noe mot Anna Borelius Hansen tidligere, er det mange av gjennom hele kriminalromanen. Han var en nær venn av hennes far og har kjent henne siden hun var liten. Ved en anledning forsøker han å være forsonende og vennlig mot henne, og sier at de skal løse saken sammen, de to, hvorpå Anna Borelius Hansen får et deja vu og føler at hun har opplevd situasjonen før (ibid: 155). Da Anna Borelius Hansen ved en senere anledning tar drosje og blir livredd da taxisjåføren kjører inn i en bakgate, skjønner vi at hun også har opplevd noe grusomt tidligere: ”Vissheten om at det aller verste kom til å hende, festet seg i hjernen. Hun så ned på den spisse piggen på paraplyen sin” (ibid: 172). Det er først helt på slutten av kriminalromanen, da Anne Borelius Hansen besøker Judith, at vi får vite sannheten. Hun er også et av Holger Eliassens ofre. Hun forteller om et av sine møter med han da hun var liten: ”– Han sa at jeg hadde så sart hud (...) Jeg ble alltid solbrent. Barn har så lite tøy på seg, vet du. Han sa at vi skulle gå i skogen og plukke blomster” (ibid: 334).

Etterforskningen

Selv om etterforskningen er underordnet i *Rødhet*, har den likevel en sentral plass i den forstand at både forbryteren og leseren skal ha en følelse av at noe truer situasjonen. Etterforskningens fremste ansikt, og den som også leseren har mest tiltro til at skal klare å oppklare saken, er Holger Eliassen. Anna Borelius Hansen er politibetjenten som representerer politiet.

De tre dødsfallene som skjedde for over tjue år siden er alle henlagt, og Holger Eliassen er den eneste som fortsatt har interesse av å grave i disse. Han var i sin tid med på å etterforske alle de tre sakene. Saken om Olaf Marner ble bare rutinemessig fulgt opp som et uforklarlig dødsfall, mens sakene om Odd Olsen og Ivar Josteinsson var mer mistenkelige. De gamle sakene vekket en ny interesse hos Holger Eliassen for ett år siden da han var på loftet i huset hvor Marner-søstrene bodde i sin barndom. Det var nemlig slik han fant avhandlingen som Odd Olsen skrev om en av søstrene, hvor han tillegger henne egenskaper som til nå har vært godt skjult. Holger Eliassen kaller selv avhandlingen for uhyggelig lesning, og sier videre at ”Fremstillingen av en eller annen person, måten tingene var formulert på, farligheten og skarpheten i ordene, alt sammen hadde gitt ham en intens følelse av å ha funnet noe viktig. Hjernens arbeid, kanskje ubevisst, med å analysere det han hadde funnet” (Lindell 2004: 41-42). Det er ingen tvil om at Holger Eliassen har funnet noe viktig. I avhandlingen står det nemlig tydelig at det finnes en forbryter blant de tre søstrene. Selv om det er de tre

første drapene han har lagt ned mest arbeid i, er han også på hugget når det igjen begynner å skje flere drap.

Etterforskningen av drapet på Tim Karlsen foregår gjennom et samarbeid mellom Tromsø politidistrikt og Kripos. Lederen for Kripos heter Stein Tønne. Dette drapet er absolutt mistenkelig, og det settes derfor inn flere ressurser for å finne ut hva som har skjedd. Etterforskningen går sin gang, men som leser får vi ikke vite noe særlig om den, annet enn et par innslag av avhør og befarings på åstedet.

De fire neste drapene som skjer, finner sted i Oslo, og er derfor utenfor Tromsø politidistrikts område. Det er nå Oslo politidistrikt som overtar etterforskningen. Når Holger Eliassen leser om det femte drapet i avisen, og samtidig ser et bilde av Judith i artikkelen, reiser han sporenstreks til Oslo, både for å avsløre Judith, men også for å avlegge politihuset på Grønland en visitt slik at han kan fortelle de hva han vet. Mannen han får snakke med på politihuset på Grønland heter Asle Tengs⁸, og han lover at Holger Eliassen skal bli kontaktet av Stein Tønne senere for å få avtalt et møte.

Drapet på de tre neste får vi ikke vite om det etterforskes noe på, selv om det helt sikkert gjør det. Vi vet heller ikke hva Holger Eliassen har fått med seg av disse drapene, og om han kobler de til Judith eller ikke. Det kan virke som om han etter det femte drapet følte seg sikker på at han hadde nok bevis til å få avslørt Judith og at han derfor ikke har engasjert seg i de siste drapene. Det kan også hende at han har hørt om drapene, men ikke klart å koble de direkte til Judith og derfor med vilje valgt å holde de utenfor det han skal presentere. På 70-årsdagen sin tar han med seg permen hvor han har samlet samtlige bevis på at Judith har tatt livet av fem menn og leverer de til Anna Borelius Hansen, som skal passe på dokumentene frem til møtet med Stein Tønne et par dager senere (ibid: 315).

Det siste drapet, på Holger Eliassen selv, blir heller ikke sett på som mistenkelig og blir derfor ikke etterforsket. Det har ikke engang gått ett år siden han fikk hjerteinfarkt, noe som indikerer at han har et svakt hjerte, og da han tidligere på bursdagen sin velger å gå en tur på fjellet i raskt tempo, konkluderes det med at det var belastningen på hjertet som ble for stor.

Gjennom hele kriminalromanen er leseren vitne til at Holger Eliassen trosser pensjonisttilværelsen og jobber intenst med å få avslørt forbryteren. Det at Holger Eliassen er så ivrig som han er, er mer til frustrasjon enn glede og hjelp for politiet. Han dukker opp i tide og utide, forstyrrer etterforskningen og nærmest krever at hans oppdagelser skal stå i fokus.

⁸ Asle Tengs er en kollega av Cato Isaksen og opptrer i samtlige kriminalromaner av Unni Lindell.

Hans stadige tilbakevendinger til politiet med spørsmål om de kan finne frem både det ene og det andre av gammel informasjon, gjør han til en plage, og dessverre fører dette til at han ikke blir tatt på alvor. Han blir offer for sin egen iver, og det blir til slutt et spørsmål om man skal tro på en pensjonert lensmann som virker oppsatt på å få noen arrestert for drap som ble begått for over tjue år siden, eller en tilsynelatende harmløs dame i førtiårene. Det at han tidligere også har forgrepet seg på Anna Borelius Hansen, som er den eneste han kontakter i politiet, bidrar også til at hun tar avstand fra han på grunn av personlige årsaker. Hun har ikke lyst til å ha noe med han å gjøre, og har derfor heller ikke lyst til å etterkomme alle ønskene hans.

I stedet for et samarbeid utvikles nærmest det motsatte: Anna Borelius Hansen føler at Holger Eliassen har lagt Marner-søstrene for hat, og at det er derfor han er villig til å gå så langt som han gjør. Hun bestemmer seg for at hun ikke tror på historiene han kommer med. Holger Eliassen virker det som er vel så opptatt av å få æren av å ha oppklart sakene alene, som å faktisk få Judith avslørt. Han er ytterst forsiktig med å gi ut informasjonen han har funnet, og politiet i Oslo får heller ikke lov til å ta kopier av bevismaterialet hans: ”Han hadde ventet så lenge med å dele informasjonen sin med noen at varsomheten hans vek plass for ærligheten. Det var ikke de her nede i Oslo som skulle ta det avgjørende trekket, det var det han selv som skulle gjøre (...)” (ibid: 231). Idet Holger Eliassen skal til å gå fra politihuset, spør Asle Tengs om han har tid til å treffe han samme kveld, og selv om dette kunne vært det store øyeblikket for å få naglet Judith til de fem drapene, svarer Holger Eliassen følgende med en tilfredsstillende følelse: ”– Beklager (...) Flyet mitt går klokken atten” (ibid: 232). Dette illustrerer godt hvor høytidelig han ønsker å fremstå og hvor viktig han anser seg selv for å være.

Avsløring

Som tidligere nevnt kommer avsløringen av forbryteren allerede i midten av kriminalromanen. Holger Eliassen har klart å utelukke Carol fra listen over de mistenke, og det står nå mellom Lisbet og Judith. Han får vite at avdøde Odd Olsen hadde en god venn, som igjen vet at Odd Olsen hadde en god venninne på den tiden. Dette møtet med Odd Olsens gamle venn, skal bli avgjørende. Holger Eliassen gjenkjenner kvinnen på bildet som han blir vist, og dermed vet han hvem forbryteren er. Leseren får vite det i det kommende kapittelet i et utdrag fra nattboken, når forbryteren forteller om en tidligere hendelse som leseren har vært med på. Selv om hun altså ikke presenteres med navn, skjønner vi likevel hvem det er. Det at

avsløringen kommer direkte fra forbryteren selv, gjør at denne får en litt mer dramatisk effekt enn om den skulle komme via noen andre, for eksempel Holger Eliassen.

Mens det i en tradisjonell kriminalroman antagelig ville vært ødeleggende for resten av fortellingen å avsløre forbryteren på et så tidlig tidspunkt, faller dette seg helt naturlig i *Rødhette*. Faktisk er det et helt nødvendig grep fra forfatteren for at fortellingen skal drives videre. Kriminalromanen trenger en drivkraft, og ettersom Holger Eliassen nå vet hvem det er som er forbryteren, ville leseren bare ventet på en arrestasjon. Dersom avsløringen hadde latt vente på seg også for han, ville hele fortellingen kun dreid seg om hvem av de tre søstre som er en forbryter, og kriminalromanen ville stått i fare for å bli ensformig.

Sammenligning

Schizofrene forbrytere

I både *Honningfellen* og *Rødhette* finner vi forbrytere med en psykisk lidelse. I begge tilfellene er det personlighetsforstyrrelser det er snakk om, og diagnosen som går igjen er schizofreni. Det har blitt mer og mer vanlig for krimforfattere å tillegge forbryterne slike egenskaper, og dermed knytte drapsårsaken til sykdom.

Vera Mattson er den som tydeligst fremstår som syk. Hun er schizofren, men lider samtidig av vrangforestillinger og forfølgelsesinnbilninger. I samtalen om henne mellom Cato Isaksen og Marian Dahle nevnes også assosiasjonsforstyrrelser, tankeforstyrrelser og dårlig impulskontroll som en del av sykdommen (Lindell 2007: 256). Det er antagelig derfor hun reagerer så sterkt som hun gjør når noen forsøker å gå gjennom hagen hennes. Vera Mattsons følelser knyttet til raseriet hun opplever når noen trenger seg inn på hennes eiendom, står beskrevet som det første i boken: ”Det slo alltid ned som et lyn, tente en brann som ikke kunne slukkes. Det kjentes som å gå inn i et sort hull, ingen bremses. Ikke noe annet enn alle disse taggete følelsene. Hendene som løftes, musklene som beveger seg, og varmen i hatet når slaget faller” (ibid: 7). Leseren får ikke vite så mye om Vera Mattsons barndom og oppvekst, og det er derfor ikke grunnlag til å mistenke at hun har opplevd noe traumatisk som har ført til at hun har blitt syk. Vi får vite at hennes far var en kald og ufølsom mann, og det er mulig at denne personligheten også hadde bakgrunn i en slik sykdom. Det påpeker også Marian Dahle, at arvelige faktorer og miljø spiller inn på sykdommen (ibid: 257). At sykdommen har rammet nærmest tilfeldig, gjør at leseren ikke får den samme sympatien som hvis den hadde hatt utspring i en spesiell hendelse. Det eneste vi får vite om fortiden til Vera Mattson, er at hun ble innlagt på Dikemark da hun var førtiseks år, og ble der frem til hun var førtiåtte. Når vi blir kjent med henne har hun passert sytti, og hun har derfor vært syk lenge. Gjennom hele kriminalromanen blir leseren kjent med Vera Mattson som en tverr, gammel dame. Hun er sykkelig opptatt av å verne om sin egen eiendom, men er ikke så opptatt av å holde orden verken ute eller inne. Det er lett å skjønne at hun er bitter, men vanskeligere å skjønne hvorfor. Derfor faller brikkene på plass når vi skjønner at hun har en sykdom. Når hun senere i kriminalromanen avsløres som forbryter er det ikke overraskende, men heller noe skuffende. En slik drapsårsak er ikke like spennende som den kunne ha vært dersom det var en iboende ondskap det var snakk om. En sykdom kan også til en viss grad forsvares og bli betegnet som formildende omstendigheter, noe vi ofte ser skje også i virkeligheten.

I *Rødhet* får Judith Marner også diagnosen schizofren. Hun får den av sin venn, Odd Olsen, som studerer for å bli lege. Leseren har fulgt Judith på en helt annen måte enn Vera Mattson. Gjennom tilbakeblikk fra barndommen, og ikke minst nattboken der hun formidler tanker og følelser, har vi blitt godt kjent med henne. Når hun dukker opp igjen tjue år senere, følger vi henne kontinuerlig frem til hun er i midten av førtiårene. Leseren vet hva hun ble påført som liten jente, og hvorfor hun utviklet seg til å bli den hun er. Hennes schizofrene personlighet er et resultat av hennes behov for å ha kontroll og føle seg trygg. Samtidig må ingen vite hva hun faktisk gjør for å holde på denne følelsen, så fasaden utad må opprettholdes i både familiære og vennskapelige situasjoner. Judiths diagnose er altså ikke den egentlig grunnen til at hun er en forbryter, det er det hennes vonde opplevelse fra barndommen som er. Denne opplevelsen appellerer til leserens følelser, og om leseren ikke aksepterer drapene som blir begått på grunn av denne, så aksepteres kanskje forklaringen på en annen måte enn i Vera Mattsons tilfelle.

Selv om Vera Mattson er en forbryter, er hun ikke alene hovedperson i *Honningfellen*. Forfatteren bruker et stort karakterregister, og oppmerksomheten blir fordelt mellom alle. Slik må det også være for at kravet om flere mistenkte skal overholdes. Vi blir derfor ikke så godt kjent med omfanget av Vera Mattsons sykdom i motsetning til hva vi blir i Judiths situasjon. Hun er hovedpersonen i *Rødhet*, og mesteparten av kriminalromanen er sentrert rundt hennes liv. Leseren får derfor et langt større innblikk i hennes livsbilde, og blir derfor et direkte vitne til hvordan sykdommen påvirker henne. I avhandlingen som Odd Olsen skriver, blir hun blant annet tilkjent egenskapene paranoid, redd og ensom. Eksempler på alle disse fremkommer i fortellingen.

Wiggo Nyman er like fullt som Vera Mattson og Judith Marner en forbryter. Han har ingen sykdom som kan forklare årsaken til at han dreper Elna Druzika. Han har ved en anledning tidligere vist voldelige tendenser, nemlig den gangen han dyttet sin forrige kjæreste, Nella, ned fra et tre slik at hun brakk armen på fire steder. Etterpå sa han: ”Jeg er som jern jeg, Henning. Det var ikke min skyld. Hun ble stukket av en bie” (ibid: 100). På tross av denne hendelsen, virker det ikke som om Wiggo Nyman er slem. Når han drepte Elna Druzika, var det en impulshandling for å beskytte seg selv.

Henning Nyman og Holger Eliassen

I tillegg til de schizofrene forbryterne opptrer det også i begge kriminalromanene to andre forbrytertyper. I *Honningfellen* har vi tidligere sett at den som egentlig representerer ondskap er Henning Nyman. Han har ikke tatt livet av noen, og er heller ikke innblandet i drapet på

verken Patrik Øye eller Elna Druzika. Han er derfor ikke i politiets søkelys på samme måte som Vera Mattson og Wiggo Nyman. Henning Nyman oppfattes tidlig som en person med noe spesielle interesser. Han liker blant annet å sette ut dyrefeller, for så å høre hvordan dyrene pines i hjel. Det kommer også frem at han liker unge jenter, og hos Helmer Ruud har han funnet blader med barnepornografi som han ser i. Leseren skjønner derfor med en gang at det er fare på ferde når Henning Nyman kobles sammen med Louise Ek og Ina Bergum. Han begynner å pønske ut en plan. Han skal kidnappe jentene og stenge de inne i kjelleren til Helmer Ruud. Han planlegger også hvordan han skal kvitte seg med de etter at han har kvalt de. Det er ingen tvil om at Henning Nyman har tenkt å sette fantasiene sine ut i live og voldta de to jentene. Han sammenligner dem også med små dyr som skal avlives (Lindell 2007: 232). Lokkemidlene han bruker for å få jentene med seg, vitner om at han er utspekulert. Han vet at en av jentene nylig har mistet hunden sin, og forteller at de skal få hver sin valp hvis de blir med han, i tillegg til sminken han allerede har lovet dem. Han vet med andre ord akkurat hvilke strenger han skal spille på. Han lykkes også i å fullføre deler av planen sin. Han får dem med seg i bilen, og stenger dem inne i kjelleren til Helmer Ruud. Politiet får reddet jentene før det skjer noe mer. Henning Nymans tanker og oppførsel ryster leseren mer enn både Vera Mattson og Wiggo Nyman. Henning Nyman gir ondskapen et ansikt og er en person man frykter. At forfatteren har valgt å ha med en så tydelig representant for denne siden også, bidrar til å få leseren til å grøsse av fortellingen. I *Rødhette* kan Holger Eliassen minne om Henning Nyman. Vi får vite mot slutten av fortellingen at det var han som voldtok Judith Marner i skogen, og at han også har forgrepet seg på Anna Borelius Hansen da hun var liten. Det kan altså tyde på at Holger Eliassen også har sansen for unge jenter. Dette gjentar seg ikke i fortellingen, men er noe som altså skjedde i fortiden. Holger Eliassen blir derfor ikke et så tydelig symbol på ondskap, i og med at leseren får en viss distanse til det som har hendt.

Ofrene

En stor forskjell på de to kriminalromanene, er deres ulike måte å behandle ofre på. I *Honningfellen* rekker vi knapt å bli kjent med ofrene før de blir drept. Patrik Øye er allerede død når vi kommer inn i fortellingen, og Elna Druzika blir drept rett etterpå. Selv om vi etter hvert blir bedre kjent med de gjennom familie og venners beskrivelser, forblir det en distanse mellom leser og ofre. I *Honningfellen* er begge ofrene unge mennesker. Patrik Øye er sju år, og Elna Druzika er tjuetre år. Det at de er såpass unge, spiller inn på leserens sympati. Selv om drapsofre naturligvis blir tilkjent sympati uansett alder, er det ikke fritt for at det oppleves

ekstra tungt når de er såpass unge. Kapitlene hvor Signe Marie Øye sitter fortvilet hjemme og lurar på hva som kan ha skjedd med sønnen, gir leseren en forståelse av hvor forferdelig en slik situasjon må oppleves. Det er antagelig et bevisst trekk fra forfatterens side å la ofrene være så unge, men spørsmålet blir om det hadde hatt en større effekt dersom leseren også fikk noe tid til å bli kjent med dem.

I *Rødhette* er det i alt ni ofre, noe som er sjeldent å finne i en og samme kriminalroman. Tre av drapene har funnet sted før vi kommer inn i fortellingen, og disse tre ofrene blir vi derfor bare kjent med via andres tilbakeblikk og beskrivelser. De seks neste møter vi i nåtid, og selv om ikke alle har en stor rolle i kriminalromanen, føler vi likevel at de kommer nærmere oss enn de fortidige. Av de ni ofrene er det seks som må bøte med livet fordi de på en eller annen måte har utøvd vold eller kommet med ekle tilnærminger mot forbryteren. En av de har også gått så langt som i å voldta henne. To av dem ble for farlige for forbryteren, og måtte dø fordi de visste for mye. Det siste offeret fikk forseglet sin skjebne ved at han var sammen med en av de som måtte dø, idet han skulle bli drept. Leseren, som langt på vei opptrer på lag med forbryteren i *Rødhette*, viser mest sympati med den sistnevnte, som helt uskyldig blir dratt inn i fortellingen, og de to som dessverre fant ut for mye. De har ikke gjort noe galt som skulle tilsi en slik behandling. De andre seks får sympati i varierende grad, for alle har de på en eller annen måte fremprovosert behandlingen de får. Holger Eliassen er den som får minst sympati.

Hevn som drapsmotiv

Felles for de to kriminalromanen er at de har hevn som motiv for de fleste av forbrytelsene som blir begått. I *Honningfellen* tar Vera Mattson livet av Patrik Øye fordi han går gjennom hagen hennes. Hun har nulltoleranse for at andre tar seg til rette på hennes private eiendom, og er ikke nådig når hun skal straffe han. Hun slår han regelrett i hjel. Vera Mattson har også hevnet seg tidligere, blant annet på sin mann, som måtte bøte med livet fordi hun følte at han satte hobbyen sin foran henne. Dette sier noe om hvor lite som skal til for at hun velger den verst tenkelige utveien.

I *Rødhette* er det også hevn som er hovedårsaken til at Judith Marner tar livet av menn. Den største hevnen kommer på slutten av kriminalromanen, da hun tar livet av Holger Eliassen. Dette siste drapet, på han som var den utløsende årsaken til alle de andre drapene, er en fullbyrdelse av hevnaksjonen som har pågått. Hun har tidligere hevnet seg på menn som minner henne om det hun opplevde, og det kan også virke som om hun dreper ut fra et prinsipp om at alle menn er like. Én mann representerer alle menn. Når hun til slutt får tatt

livet av Holger Eliassen, er hun tydelig på at han blir den siste som må dø. Det kan virke som om hun helt siden den gangen hun ble voldtatt i skogen, har søkt rettferdighet for det som skjedde. Denne kommer når hun forstår at det er Holger Eliassen som er mannen i skogen, og hun endelig kan fullføre rekken med ofre. Dersom hun hadde husket på et tidligere tidspunkt hvem mannen i skogen var, er det ikke utenkelig at hun ville gått direkte til han, og at flere av livene på den måten kunne vært spart.

Vera Mattson ser ut til å være nærmest upåvirket over drapene hun har utført. Hun viser ingen tegn til anger, og er tydelig preget av den følelsesløsheten som hører til sykdommen hennes. Hun ser det som sin rett å beskytte sitt eget territorium, og skyr ingen midler når det gjelder dette. Det kan virke som om Judith også er følelsesløs når det gjelder å ta liv, fordi hun selv tenker at det går til en god sak. Verden blir et tryggere sted jo flere menn hun rydder av veien. Likevel er hun såpass oppegående at hun vet at det hun holder på med er galt. Mellom hennes tredje og fjerde drap går det hele tjueen år, og det er tydelig at hun har forsøkt å leve et normalt liv med de tre første drapene lagt god bak seg. Når hun plutselig er tilbake på banen, skjønner hun selv at hun trenger hjelp. Hun oppsøker derfor en psykolog.

Det er ingenting som kan rettferdiggjøre et drap, heller ikke et stort ønske om å hevne en annen forbrytelse. Selv om tanken er mer forståelig i Judiths situasjon enn i Vera Mattsons, er det ikke slik det fungerer. Hevn som motiv er mye brukt i kriminalromaner. I Unni Lindells første kriminalroman, *Slangebæreren*, er det også dette motivet som ligger bak forbryterens handlinger. Tematikken ligner veldig på den samme som vi finner i *Rødhetten*: En jente så at faren mishandlet moren hennes da hun var liten, og har siden den gang tatt livet av menn for å indirekte hevne sin mor. Den første hun tok livet av var sin far, og siden har det blitt flere menn som alle har det til felles at de har vært voldelige. I begynnelsen av kriminalromanen, er det Svend Ivar Therkelsen som blir funnet drept, og vi får senere vite at han også pleide å mishandle sin kone.

Etterforskningen og etterforskerne

En hovedforskjell mellom *Honningfellen* og *Rødhetten* er hvor fremtredende etterforskningen er, hvor seriøs den fremstår og hvor interessant den er. I tråd med de ulike sjangerkonvensjonene, er etterforskningen det som holder handlingen i gang i *Honningfellen*. Leseren får umiddelbart sympati med både savnede Patrik Øye og drepte Elna Druzika, og er derfor også naturlig nok på politiets side. I *Rødhetten* rettes denne umiddelbare sympatien mot jenta som ble voldtatt i skogen da hun var liten. Den gang var hun et klart offer for handlingen, men senere har hendelsen preget henne i så stor grad at hun selv har blitt en

forbryter. I *Rødhette* blir etterforskningen derfor noe som leseren har ambivalente følelser for: På den ene siden er vi opptatt av å beskytte forbryteren mot politiet, men på den andre siden er det ingen tvil om at hun har begått såpass alvorlige forbrytelser at hun fortjener sin straff.

Etterforskningen i *Honningfellen* følger normene for hva som er vanlig i en kriminalroman. Leseren får være med på veien mot oppklaring, via falske spor og andre hindringer, før etterforskningen slår gjennom for alvor og forbryterne er i ferd med å avsløres. Cato Isaksen og kollegaene hans er profesjonelle og har alle lang erfaring med å oppklare drapssaker. Med unntak av et par nye tilskudd, Marian Dahle og Tony Hansen, har de jobbet sammen lenge og er en sammensveiset gjeng. Dette kommer tydelig frem i delegering av arbeidsoppgaver. Selv om det er Cato Isaksen og Marian Dahle som i denne kriminalromanen er etterforskningens ansikt utad, følger vi også de andre i staben. I *Honningfellen* blir vi blant annet bedre kjent med Ellen Grue, som bistår rettsmedisineren når han obduserer ofrene. I det første møtet skal hun være med å obdusere Elna Druzika. Hun er kvalm, og rettsmedisineren fleiper med at han håper det er forbigående. Når hun dukker opp senere for å gjøre det samme med Patrik Øye, knekker hun sammen og forteller rettsmedisineren at hun er gravid, men at hun skal ta abort. Ellen Grue har gått igjen i alle Unni Lindells kriminalromaner, og i *Drømmefangeren* spilte hun også rollen som Cato Isaksens elskerinne.

I *Rødhette* er det også en etterforskning på gang, men det er i dette tilfellet ikke den som er det viktigste. Dens funksjon er å holde spenningen i gang ved å jage forbryteren. Likevel får vi en oppklaring i løpet av fortellingen, men det forblir en hemmelighet altfor lenge. Holger Eliassen vil selv være den som legger frem alle bevisene han har, og når han endelig leverer de til politiet, tar de han ikke seriøst. All etterforskningen har dermed vært forgjeves.

Akkurat som politiet i Engelsvågen lar seg distrahere og irritere av Holger Eliassen og hans stadige tilbakevending med nye tips og nærmest formaninger om hva politiet skal gjøre, er det i *Honningfellen* Marian Dahle som i størst grad skaper frustrasjon hos Cato Isaksen. Han liker ikke at hun har blitt ansatt uten hans samtykke, og spesielt dårlig liker han det at hun ligner såpass mye på han selv.

En annen ting som distraherer Cato Isaksen i etterforskningen, er stadige forstyrrelser fra familien. Unni Lindell har blitt kritisert for å bruke for mye plass på vanskelighetene som etterforskeren opplever på hjemmebane, og selv om hun har tatt kritikken til følge, opplever leseren stadig at både kona og sønnene ringer og avbryter. I nesten alle tilfellene er det ønsket om at Cato Isaksen skal ta mer del i familielivet og stille opp som er temaet. Sønnene vil hentes på fotballtrening, ha med faren sin å bade, og kona vil tilbringe mer tid med mannen

sin. Cato Isaksen er fullstendig klar over at det ikke er lett å kombinere et familieliv med den jobben han har, og til tider kan han virke veldig kynisk når han slår av telefonen for å unngå mas, slik at han kan konsentrere seg om jobben. Selv om han tar jobben sin på alvor, sier det noe om han som person når han prioriterer den på bekostning av familien. Det hører med til sjeldenhetene at han er hjemme. I *Honningfellen* går det mot sommerferie, og familien har leid en hytte på sørlandet for å tilbringe tid sammen. Ferieturen går sin gang, men uten Cato Isaksen. Det er også en kjent sak at Cato Isaksen har lett for å falle for andre kvinner. Dette påpeker også Nils Nordberg i sin presentasjon av Cato Isaksen i boken *De nye krimheltene*: ”Hans libido er det derimot ingenting i veien med, selv om han nå er innstilt på å holde seg i skinnet” (Nordberg 2003: 209). Han har tidligere gått fra sin kone og fått barn med en annen, hatt en elskerinne på jobben og kan fortsatt ta seg i å dagdrømme om kvinner han ser. I *Honningfellen* vurderer han til og med Marian Dahle på en slik måte: ”Han så henne plutselig for seg i kantinen et par timer senere, borte ved det åpne vinduet. Det lille spisse brystet i kontur mot lyset. Han hadde grepet seg i å tenke på hvordan brystvortene hennes så ut, om de var lyse eller mørke” (Lindell 2007: 114). Det er kanskje grunnlag for å tillegge Cato Isaksen en noe usympatisk væremåte, men han er likevel en dyktig etterforsker.

Holger Eliassen har også en usympatisk fremtoning, selv om heller ikke hans evne til å løse drapsgåter skal undervurderes. Han har stått trofast ved sitt prosjekt om å avsløre forbryteren i nesten tjue år. Det kan virke som om han lever et kjedelig liv, preget av rutiner, og at etterforskningshobbyen er det som gir han en mening i livet. I ekteskapet med Ruth, ser det ikke ut til å være mye kjærlighet igjen, og han har derfor lett for å nedprioritere henne når det dukker opp andre viktige ting. Ruth virker som en hengiven husmor, som gjør alt for at hennes mann skal ha det bra, og kontrastene blir derfor store. Han har en svært nedlatende væremåte overfor henne, og kjefter på henne for den minste ting.

I *Honningfellen* skal Cato Isaksen inneha rollen som helt. Sammen med kollegaene i politiet er det han som har ressursene til å avsløre forbryterne, få de arrestert og på den måten skape balanse i regnskapet. Leseren gir han i utgangspunktet sin fulle tillit, men noe skjer med denne når vi ser hvordan han oppfører seg mot Marian Dahle, og hvordan han lar sine personlige følelser overfor både ansettelsen og henne påvirke etterforskningen i negativ retning. Det kan nok påstås at Cato Isaksens opptreden i *Honningfellen* er litt skuffende. Etter så mange års erfaring med å løse saker av en slik viktighet, er det uprofesjonelt av han å la noe komme i veien for det. Konkurransinstinkt som slår ned i han og umodenheten han viser, ødelegger noe av det inntrykket vi har fått av han fra tidligere kriminalromaner. Selv om forbrytelsene blir oppklart også denne gangen, er det egentlig ikke Cato Isaksens

fortjeneste, men Marian Dahle sin. Dette er et viktig grep fra forfatterens side, både for å markere at Marian Dahle absolutt har noe i en slik jobb å gjøre og også for å sette Cato Isaksen på plass. Svakheterne han viser i denne kriminalromanen, gjør at han mister noe av det heltepreget han har opparbeidet seg. Spørsmålet blir om han i *Honningfellen* grenser mot å være en antihelt. Mari Beinset Waagard definerer begrepet slik:

”Han er et helt vanlig menneske, og sliter med seg selv og omgivelsene sine. Han opplever angst, er gjerne forsoffen og fysisk forfallen, men sjarmerer på sin måte. Han sliter med kjærlighetslivet og familien, og gjør mange feiltrinn. Sjefen hans er gjerne misfornøyd med arbeidsinnsatsen hans, og legger ut små feller og skjær i sjøen. Men antihelten har også stor evne til å overleve små og store katastrofer, og trass i feiltrinn og klossethet, ordner han som regel opp til slutt” (Waagaard 2003: 24).

Ut fra denne definisjonen, ser vi at Cato Isaksen har noen av trekkene som definerer en antihelt, selv om kanskje det viktigste i definisjonen ikke stemmer overens med hans situasjon i *Honningfellen*: At sjefen er misfornøyd med arbeidsinnsatsen hans. Hvorvidt han fortjener å bli kalt en antihelt, får bli opp til hver enkelt å vurdere.

Virkemidler

For å skrive en kriminalroman som har den ønskede effekten på lesere, er det mange virkemidler som kan bli tatt i bruk. Noen er av den typen at de *må* være på plass for at kriminalromanen skal oppfylle sjangerkravene, for eksempel falske spor. Andre er ikke nødvendige på samme måten, men er likevel berikende for kriminalromanen. I både *Honningfellen* og *Rødhet* finner vi eksempler på disse.

Den geografiske plasseringen av handlingen kan være viktig. Miljøet setter ofte rammen rundt fortellingen, og blir derfor viet en del plass. Phyllis D. James har i sin bok *Talking About Detective Fiction* skrevet et kapittel hvor hun tar for seg viktigheten av plassering. Hun skriver:

”One function of the setting is to add credibility to the story, and this is particularly important with crime fiction, which often deals with bizarre, dramatic and horrific events which need to be rooted in a place so tangible that the reader can enter it as he might a familiar room (...) In addition the setting can from the first chapter establish the mood of the novel, whether of suspense, terror, apprehension, menace or mystery” (James 2009: 133).

I *Honningfellen*, og i de øvrige bøkene om Cato Isaksen, er handlingen lagt til Oslo-området. Dette er naturlig i og med at Cato Isaksen holder til på Politihuset på Grønland. En annen ting er selvfølgelig at Unni Lindell selv er oppvokst i hovedstaden, har gått på skole i Bærum og nå er bosatt i Røyken. Det at hun har god kjennskap til områdene hun legger handlingen til, tjener hun på: ”Settings, particularly landscapes, are often most effectively described when

the writer uses a place with which he is intimately familiar” (ibid: 137). Kjennskapen til stedet gjør det mulig å skildre bydeler, severdigheter og veier, noe som bringer leseren nærmere hele fortellingen. Handlingen er lagt til sommeren, nærmere bestemt siste halvdel av juni. Det er varmt, nesten plagsomt varmt kan det virke som: ”Inne bak de sotede glassrutene på Politihuset hadde solen allerede frembragt en tung og stillestående varme” (Lindell 2007: 21). Også Wiggo Nyman er plaget med varmen: ”Solen sto i frontruta, så han måtte brette ned skjermen for å skåne øynene. Det var så varmt i bilen at han hadde problemer med å puste” (ibid: 30). En slik påtrengende og drepende varme kan være god nok grunn til å trigge et raseri, og danner derfor et godt bakteppe for forbrytelsene som finner sted.

Forbrytelser er ofte noe man forbinder med noe kjølig, og ut fra en slik tankegang, er kanskje ikke årstiden og temperaturen i *Honningfellen* så passende. Men den kan også fungere som en kontrast: Sol og sommer kontra grusomme drap. Det er ikke første gangen Unni Lindell velger å legge handlingen til denne årstiden. I *Slangebæreren* finner vi til og med en nesten identisk beskrivelse av varmen inne på Politihuset: ”Inne, bak de sotede glassrutene, hadde vårsolen frembragt en støvete og tung varme” (Lindell 1996: 13).

I *Rødhette* spiller forfatteren på nettopp det kalde, når hun legger handlingen til et lite sted i Nord-Norge. Riktignok er det bare fem av de totalt ni drapene som blir begått der, og det kan virke som om den kalde atmosfæren som skapes ikke bare er knyttet til stedets særegenhet, men også er en hentydning til forbryterens personlighet. Judith Marner er både kald og kynisk.

Et annet interessant element som går igjen i begge kriminalromanene, og som både forsyner leseren med nyttig informasjon og fungerer svært oppklarende, er forbryterens egne ord på hva som har skjedd. I *Honningfellen* skjer dette gjennom Vera Mattsons notatbok, hvor hun har notert ned ulike hendelser. Hun har blant annet notert ned når nabobarna har oppholdt seg i hagen hennes og når politiet har vært på besøk. I tillegg kommer det i notatboken også frem en stor avsløring: Hun har tatt livet av mannen sin. Alle hendelsene er datert. I *Rødhette* er det Judith Marners nattbok som opptar stor plass. Hun begynte å skrive i denne da hun var elleve år, og har tatt den frem igjen med jevne mellomrom. I starten fungerte den som en dagbok, og ble også kalt for dette. Men så begynner betroelsene og skildringene av de grusomme drapene hun har begått, og begår, å ta over. Leseren får servert hele Judiths fortidige historie gjennom denne nattboken, fremfor gjennom et lang tilbakeblikk som antagelig hadde stått i fare for å bli kjedelig.

Det siste jeg vil trekke frem, er bruken av humor i disse kriminalromanene. Sett under ett er det ingen av de to som bærer preg av å være humoristiske, men vi finner likevel innslag

av humor i begge som er med på å bryte opp den alvorlige stemningen. Hvorvidt dette er heldig eller ikke med tanke på sjangeren, får bli en annen diskusjon. I *Honningfellen* vil jeg fremheve Milly Bråthen som en viktig bidragsyter. Ikke bare har hun, som den eneste i kriminalromanen, fått tildelt en dialekt, men hun kommer også med vittige kommentarer: ” – Mannfolk er noen svin. Men det kan jeg ikke si høyt her i gården. Hun nikket mot døren. – Døm er musslimer døm, veit du. Å si svin er verre enn å banne i kjerke. Hun flirte” (Lindell 2007: 66). I *Rødhet* er det Judith Marner selv som er den med mest humor. Dette formidles både skriftlig og muntlig. I nattboken står det blant annet dette om begravelsen til Olaf Marner: ”Presten sa at vi måtte bøye oss for Gud og bekjenne våre synder. Jeg tenkte at det kanskje ikke var så dumt. Gud var ingen sladrebank tross alt (...) Jeg tror jeg forsøkte å kjenne noen gram sorg, for å få vekten til å stemme” (Lindell 2004: 123). Det mest humoristiske innslaget, finner vi i samtalen mellom Judith Marner og Kazunori Katayama. Judith vet at han ikke skjønner norsk, så på spørsmålet om hva hun heter svarer hun: ”Janken Pompernikkel, din sabla japse” (ibid: 182). Hun gir seg ikke med det, og svarer på spørsmålet om hun er full: ”Ja, jeg er dronk (...) og du er gjerrig, lille venn” (ibid: 182). Når han endelig spør om han kan kjøpe en drink til henne, svarer hun: ”Nei, du kan kjøpe månen til meg. Ha, ha, ha, ha, ha” (ibid: 182).

Boktitler

Det er alltid viktig å komme på en god tittel når man har skrevet en bok, da dette ofte er noe av førsteinntrykket en bok gir fra seg. Dersom boken man har skrevet er en kriminalroman, er man kanskje ekstra nøye med hvilken tittel man velger seg. Det er i alle fall Unni Lindell. I et intervju med bokkilden får hun ros for sin bruk av flertydige titler som gir leseren rom for assosiasjoner (Aronsen: 13.08.2010). Karin Holter peker også på viktigheten av tittelen, og fremmer den som ekstrauststyr som dirigerer vår lesning før vi i det hele tatt har begynt (Holter 1990: 65). *Honningfellen* og *Rødhet* er begge titler med en direkte relevans til sin bok, begge på flere måter.

Tittelen *Honningfellen* appellerer til ulike ting i kriminalromanen. Det er lett å se på ordet som todelt, og først og fremst tenke at noen skal komme til å gå i en felle. Dette er svært treffende med tanke på Wiggo Nyman, som på grunn av sin egen usikkerhet blir offer for Vera Mattsons utspekulerte plan. I tillegg hevder Milly Bråthen ved en anledning at hun blir et rovdyr når det gjelder å beskytte sine egne, for hele stedet er fullt av feller. Cato Isaksen er redd for å gå i sin egen felle når det gjelder Marian Dahle og Henning Nyman er opptatt med

å sette ut dyrefeller. Det er altså en rekke ting som kan henspille til kriminalromanens tittel hvis vi ser på den på denne måten, men den skal vise seg å være mer komplisert enn som så.

En honningfelle er et begrep som brukes om en metode for å lokke folk inn i noe ved å spille på følelser, for eksempel forførelse. Det er ikke helt denne betydningen av ordet som er årsaken til at forfatteren har valgt nettopp denne tittelen, for vi finner ingen treffende eksempler på akkurat dette i kriminalromanen. Det er bare Vera Mattson som benytter seg av ordet direkte, og det skjer i avhøret etter at hun har blitt avslørt. Hun forteller at hun gjemte sekken til Patrik Øye i bikubene: ”Men jeg følte det allerede da, at det var en felle. Ingen har åpnet de honningfellene på ti år, så (...)” (Lindell 2007: 296). Det er altså bikubene hun kaller for honningfeller. Det er først da Cato Isaksen og Marian Dahle er hjemme hos Vera Mattson, at de finner de nedgrodde bikuber nederst i hagen hennes. De står der fordi hennes avdøde mann var birøkter og hadde bier som sin store hobby. Bikubene har den funksjonen i kriminalromanen at de gjemmer viktig bevismateriale; sekken til Patrik Øye og brillene til Aage Mattson. Vera Mattson har sett på bikubene som et trygt gjemmested. Det er Marian Dahle som river taket av bikubene og oppdager hva Vera Mattson har forsøkt å skjule. Inntil dette har de manglet et håndfast bevis for å få knyttet Vera Mattson til saken, og det er altså hennes egne bikuber som til slutt avslører henne.

Det finnes også andre ord med tilknytning til tittelen som opptrer i kriminalromanen: Wiggo Nyman selger is som lukter honning og en gang har han hevdet, etter å ha dyttet sin tidligere kjæreste ned fra et tre, at det ikke var hans feil at hun datt ned, men at hun ble stukket av en bie.

Tittelen *Rødhette* er heller ikke valgt tilfeldig. Den lille setningen som fremkommer på en av kriminalromanens første sider, gir oss en klar indikasjon på at tittelen er nært beslektet til eventyret om Rødhette og ulven: ”Pass deg ulv! Snart kommer Rødhette og tar deg!” (Lindell 2004: 5). I nattboken har Judith Marner viet et innlegg til eventyret. Hun har sett i leksikon og funnet ut at det er skrevet av brødrene Grimm. Judith Marner spiller i kriminalromanen rollen som Rødhette, den lille jenta som plukker blomster i skogen. Så møter hun på ulven, i dette tilfellet Holger Eliassen. Som i eventyret er det Rødhette som blir offer for ulven, og denne ulven skal indirekte komme til å prege livet hennes i lang tid fremover. Ved én anledning, når Holger Eliassen har tatt turen til Oslo for å informere Judith om at han vet at det er hun som er forbryteren, skiftes rollene. Hun sier noe som får Holger Eliassen skremt, og i ett øyeblikk er rollene byttet om: ”Det var jeg som var jegeren, og han byttet” (ibid: 228). Når kriminalromanen avsluttes, er rollene byttet om for godt. Som i eventyret, vinner Rødhette over ulven.

Ordet Rødhette dukker opp flere steder i kriminalromanen: Judith forteller Johan Isberg Geller at hun av og til føler seg som lille Rødhette i eventyrene, og ved en annen anledning vil barna til Jarle Furseter leke Rødhette og ulven.

Begge titlene fanger leserens oppmerksom. Det er interessant å se hvordan tittelen passer sammen med omslagene kriminalromanene har fått. *Honningfellen* er illustrert med et bilde av Patrik Øye, sett bakfra, der han står og ser opp mot det som antagelig må være Vera Mattsons hus. Dette kan vi anta fordi hagen ser ut til å være gjengrodd, noe vi kjenner igjen fra beskrivelsene av den. Patrik Øye har skolesekken på ryggen, den som skal komme til å bli det fellende beviset på at Vera Mattson er innblandet. Bak han svermer det tre bier. Omslaget har beskjedent med farger, og svart er den dominerende. *Rødhette* har et mer fargerikt omslag. Som i deler av tittelen, er rødt en farge som går igjen, og uten å tolke for mye kan den til forveksling minne om blod, noe det er mye av i denne kriminalromanen. Jenta på forsiden, er antagelig Judith. Hun ser omtrent like gammel ut som hun var da hun tok livet av sitt første offer. Hun er i ført en rød kappe, og ser våt og kald ut.

Det er vanskelig å vurdere hvilken av titlene som fungerer best, for begge titlene har utvilsomt en stor relevans til det fortellingen handler om. Likevel er det tydelig for leseren at tittelen *Rødhette* henspiller nettopp til en jente som kan minne om Rødhette i eventyret. Judith identifiserer seg med henne, men det er også alt. Allerede i innledningen får vi plassert tittelen og skjønner hva den betyr. Sånn sett er denne tittelen mer forutsigbar enn *Honningfellen*, som overlater til leseren å tolke hva den kan bety. Selv om flere relaterte ord dukker opp underveis i kriminalromanen, får vi ikke løsningen før vi har kommet såpass langt ut i fortellingen at forbryteren skal avsløres.

Sjangerdiskusjon

At *Honningfellen* er en typisk tradisjonell kriminalroman er det ingen tvil om. Den kan også kalles for en politiroman, ettersom etterforskningen ledes av politiet. Det er etterforskningen som er det mest interessante i kriminalromanen, og leseren håper hele veien at ledetrådene skal samles og forbrytelsen bli oppklart.

Rødhette skiller seg ut som en annerledes kriminalroman. På omslaget står det at det er en kriminalroman, men med sine utradisjonelle og eksperimentelle elementer, beveger den seg også i retning thrilleren. Som vi tidligere har sett, er etterforskningen underordnet i en thriller. Det interessante er ikke å følge etterforskerne i deres jobb, men å følge forbryteren. I enkelte thrillere er til og med etterforskerne helt utelatt. I *Rødhette* finnes det to etterforskningsinstanser. Den første og mest formelle, er politiet i Engelsvågen, som ikke er

spesielt merkbare. De gjør sine undersøkelser, men er aldri på sporet av noen forbryter. Dette er heller ikke meningen. Holger Eliassen er pensjonert lensmann og har inntatt rollen som privatdetektiv. Han er den reelle trusselen i kriminalromanen, for han sitter på sannheten. Likevel ser vi fort at det ikke er rettferdighet han tilstreber, men at han vil ha Judith Marner arrestert av helt andre grunner.

Judith Marner er den personen vi følger gjennom hele kriminalromanen. Leseren blir godt kjent med henne, og hennes livssituasjon. Dette gjør at vi, til tross for at hun tar livet av menn på groteske måter, får en viss sympati for henne og forståelse for at hun gjør det hun gjør. Forfatteren går langt i å skildre hennes innerste tanker og følelser. Selv om hun utad fremstår som en tøff og vellykket kvinne, er det tydelig at hun er veldig sårbar. Drapene hun utfører, får leseren være med på både å planlegge og se gjennomført. Leseren blir nærmest en medskyldig, og slik er det ikke i den tradisjonelle kriminalromanen, hvorfor fokuset på selve drapet er av mindre betydning. Ettersom vi tidlig får vite hvem forbryteren er, har heller ikke falske spor og ledetråder noen stor plass i *Rødhet*.

Vi har tidligere vært inne på Jerry Palmer og hans begreper om en positiv thriller og en negativ thriller. Ettersom han bruker begrepet thriller på en annerledes måte, er det antagelig ikke uproblematisk å skulle definere *Rødhet* ut fra disse. Dersom vi likevel skulle gjort det, heller den mest mot å være en negativ thriller. Selv om Judith selv hevder at hun har tatt det siste livet og at fortellingen dermed er slutt, har vi ingen garanti for at historien ikke vil gjenta seg. Så langt ser *Rødhet* ut til å være verdig definisjonen thriller, men ettersom Holger Eliassen blir drept, kan vi kanskje også snakke om en antithriller.

Selv om *Rødhet* kanskje er en antithriller, og dette alene ikke kan ta fra kriminalromanen retten til å bli kalt en thriller, er det nok likevel slik. Tross mange likhetstegn med thrilleren, når den ikke helt opp til definisjonen. Ikke bare blir tematikken i *Rødhet* for snever, men Ralph Harpers beskrivelse av hvordan helten i en thriller skal fremstå gir oss også en indikasjon på at vi ikke har med en typisk thriller å gjøre. Holger Eliassen er den som ville vært nærmest Harpers definisjon av en thrillerhelt, men han innehar blant annet svært få av de egenskapene som listes opp i definisjonen av denne. Det blir heller ikke riktig å si at han er så involvert i det som skjer at han er villig til å bli påført fysiske påkjenninger for å gjenskape ro og orden. Harper hevder også at helten blir involvert i noe som er fjernt fra den verdenen han normalt lever i, og selv om Holger Eliassen ikke er noen drapsmann, har han allikevel entret den forbryterske verden på andre måter.

Dersom *Rødhet* skulle ha fått betegnelsen thriller, ville det nok vært mest korrekt å kalle den for en psykologisk thriller. Ved å begrense den slik, blir ikke det at den for

eksempel styrer unna internasjonal tematikk et problem. Det er på det psykologiske planet den har sin styrke, i formidlingen av forbryterens innerste tanker og også i forbryterens direkte henvendelse til oss som gir oss en langt større innsikt, enn om informasjonen bare ble gitt via en tredjeperson. Bjørn Carling påpeker at en slik analyse av menneskesinn ofte har utgangspunkt i en dramatisk hendelse, noe som også er tilfellet i denne kriminalromanen (Carling 1979: 172).

Det kan også være dekkende å bruke Hans Skeis begrep forbrytterroman, for å definere *Rødhette*. På mange måter samsvarer dette begrepet med psykologisk thriller, og det er stor mulighet for at de til sjuende og sist går ut på det samme. Ved å gi kriminalromanen denne definisjonen, havner den midt mellom den tradisjonelle kriminalromanen og thrilleren, noe som kan virke riktig, da den synes å inneholde elementer hentet fra begge sjangrene. Forfatteren, som er mest kjent for sine tradisjonelle kriminalromaner, har ikke tatt steget fullt ut i forsøket på å skrive en thriller, men latt seg inspirere til å skrive en blanding.

Avslutning

Oppsummering

I denne masteroppgaven har jeg forsøkt å finne svar på problemstillingene jeg lanserte innledningsvis. Først og fremst hvordan forbrytere, ofre og etterforskere er fremstilt i Unni Lindells kriminalromaner *Honningfellen* og *Rødhetten*, men også hvilke relasjoner det finnes mellom disse, og hvordan disse igjen preger både etterforskning og oppklaring. I tillegg har jeg også tatt for meg et par andre elementer som er av interesse når man analyserer en tekst, som fortellerteknikk, eksposisjon og spenningsoppbygging. Alt har jeg forsøkt å se i lys av sjanger.

Jeg har systematisk tatt for meg kriminalromanene hver for seg, og sett på ofrene, forbryterne, og etterforskerne som de presenterer. I analysen av *Honningfellen* ble etterforskerne viet mest plass, ettersom etterforskningsprosessen er selve drivkraften i handlingen. I *Rødhetten* har handlingen sitt utspring i forbryteren og forbrytelsene som begås, og derfor ble dette det mest sentrale i denne analysen. I analysen av *Honningfellen* har oppklaring av forbrytelsen og avsløring av forbryteren fått egne avsnitt, fordi de spiller en såpass viktig rolle. I *Rødhetten* henger oppklaring og avsløring mer sammen, og er heller ikke like viktig ettersom dette er en kriminalroman med et annet fokus enn i den tradisjonelle kriminalromanen.

Jeg har til slutt skrevet en sammenligning av de to analysene, for å illustrere på hvilke områder de er like og på hvilke områder de er ulike. Gjennom lesning fremstod kriminalromanene i utgangspunktet som veldig forskjellige, men etter hvert som analysene tok form ble det mer og mer tydelig at de faktisk har en del til felles.

Funn

Unni Lindell opererer i begge kriminalromanene med ulike typer forbrytere, og det er heller ikke bare én forbryter i hver av dem.

I både *Honningfellen* og *Rødhetten* finner vi schizofrene forbrytere, som er så preget av sin sykdom at de gjentatte ganger går til det skrittet å ta livet av noen de vil bli kvitt. Vera Mattson tar livet av Patrik Øye fordi hun opplever at han trenger seg inn på hennes eiendom, mens Judith Marner dreper menn som hun ikke liker. Sykdomsbildene til de to forbryterne er relativt like, og felles for de begge er deres følelsesløse og kalde personlighet. Selv når de blir avslørt, er det ingenting som tyder på at de angreir på det de har gjort. Vi finner også i begge kriminalromanene forbrytere som ikke begår noen drap, men som likevel har gjort seg fortjent

til tittelen. Henning Nyman og Holger Eliassen er begge pedofile, men Henning Nyman kommer aldri så langt at han rekker å voldta jentene som han kidnapper. Holger Eliassen har voldtatt Judith Marner, og det er også mulig at han har voldtatt Anna Borelius Hansen. Disse to forbryterne er ikke drevet av sykdom, og det kommer heller ikke frem noen konkret forklaring på hvorfor de har utviklet slike egenskaper. Det bor en ondskap i dem som vi ikke finner igjen i noen av de andre forbryterne, og derfor er det disse som er mest fryktet. Den tredje forbryteren vi har med å gjøre, er Wiggo Nyman som blir dratt inn i forbrytelsens verden ved en tilfeldighet. Drapet er ikke planlagt, men begås nærmest på impuls fordi han er redd for å bli avslørt. Han er ikke farlig, men fremstår snarere som dum og uvitende.

I *Honningfellen* tar etterforskningen naturlig nok mye plass, mens den i *Rødhetten* i stor grad er nedprioritert. Cato Isaksen er som vanlig på plass i førstnevnte, og konflikten mellom han og den nye ansatte, Marian Dahle, tar både mye plass og setter sitt preg på etterforskningen. De er uenige om det meste og i stedet for å samarbeide om å oppklare forbrytelsene, utvikler det seg en intern konkurranse dem i mellom om å være den som kommer frem til sakens kjerne først. Det mest interessante med etterforskningen i *Honningfellen* er hvordan både Cato Isaksen og Marian Dahle bruker seg selv i etterforskningsprosessen. Marian Dahles intuisjon, Cato Isaksens erfaring og begges identifisering med forbryterne, er det som til slutt fører til en oppklaring. Vi kan altså til slutt snakke om et visst samarbeid likevel. I *Rødhetten* er etterforskerne langt fra så fremtredende og effektive som i *Honningfellen*. Det er Holger Eliassen som er mest ivrig på å få oppklart forbrytelsene, noe han har jobbet med i flere år. Dessverre har han i løpet av disse årene også gått politiet på nervene, og de tar han derfor ikke på alvor.

Ofrene i *Honningfellen* er, med unntak av en liten scene der Elna Druzika er på jobb, fraværende i hele kriminalromanen. De blir drept i starten av kriminalromanen, og leseren blir kun kjent med de gjennom andres beskrivelser, selv om dette også skjer i liten grad. Begge ofrene er unge, og de har heller ikke gjort seg skyldig i noen større overtredder. Det er derfor lett for leseren å få sympati med de. I *Rødhetten* er tre av ofrene drept i fortiden, mens det i fortellingen tas livet av ytterligere seks personer. Disse seks personene blir vi kjent med i varierende grad. Også i *Rødhetten* finner vi ofre som er uskyldige, og som må dø kun fordi de vet for mye. Men majoriteten av ofrene i *Rødhetten* har utøvd vold, opptrådt upassende og til og med voldtatt, og blir derfor drept av en grunn. Leseren sympatiserer naturligvis først og fremst med de uskyldige ofrene, men har også sympati for Judith Marner, som alene føler at hun må forsvare seg mot slemme menn.

Vurdering

Når vi nå har tatt for oss både forbrytere, ofre og etterforskere i *Honningfellen* og *Rødhetten*, er det et par interessante ting å peke på som knytter seg til ulike valg forfatteren har tatt i tilblivelsen av disse kriminalromanene. For det første synes det å være en gjenganger i hennes kriminalromaner at forbryteren tillegges egenskapen psykisk syk, noe som er med på å menneskeliggjøre han eller henne. I flere av tilfellene er det schizofreni som går igjen. Dette ser vi eksempler på i både *Honningfellen* og *Rødhetten*, og også i en av Unni Lindells tidligste kriminalromaner, *Drømmefangeren*. I denne er det psykiateren Sven Wangberg som blir tildelt en personlighetsforstyrrelse. Selv om han først og fremst betegnes som en psykopat, virker det som om han langt på vei deler egenskapene som vi har sett at schizofrene kan ha. Han har et alter ego som han kaller for Null Nalen, og han ikler seg den rollen når han skal spionere på jentene han planlegger å ta livet av.

Unni Lindell har fått mye skryt for sin evne til å skrive seg inn i personenes psyke, og formidle deres innerste tanker. Kanskje er hun spesielt dyktig til dette dersom det er en psykisk syk person det er snakk om. Selv om det å la forbryteren være preget av sykdom kan synes å være mer komplisert enn å tillegge forbryteren et ondskapsfullt sinn, må det likevel stilles spørsmålsteget ved det moralske i en slik beslutning. En forbryter i en tradisjonell kriminalroman, skal vanligvis være av en slik karakter at leseren frykter denne, og når Unni Lindell velger å gi denne en sykdom som forklarer oppførsel og væremåte, kan man spørre seg om hun indirekte gir leseren en beskjed om at personer med en psykisk sykdom kan være både uberegnelige og farlige. Før i tiden var det langt mindre aksept for å ha en slik sykdom enn det er i dag, og uansett hvorfor forfatteren tar et slikt valg, vil det antagelig ikke rokke ved vår oppfatning av slike pasienter. Å lide av en psykisk sykdom har i dag blitt et vanlig fenomen. Dette ser også ut til å stemme med forfatterens inntrykk, når hun velger å tilegne både Cato Isaksen og Marian Dahle egenskaper som ikke skiller seg vesentlig fra egenskapene som tilhører en schizofren. Det er deres gjenkjennelse i både sykdom og raseri som fører til oppklaring av forbrytelsen.

En annen interessant ting med Unni Lindells bøker, er tematikken. I både *Honningfellen* og *Rødhetten*, er det hovedsakelig vold og voldtekt som er det mest sentrale. Den lille interessekonflikten som har pågått mellom Vera Mattson og de som av og til går gjennom hagen hennes, blir liten når vi finner ut at fortellingen også rommer en pedofil mann som planlegger å voldta to unge jenter. En slik tematikk finner vi også i *Slangebæreren*, hvor mye av handlingen finner sted på et krisesenter for kvinner som har blitt mishandlet. Det er også her forbryteren jobber. I *Sørgekåpen* er også voldtekt et av temaene, men i denne er det

hovedsakelig mobbing, og hva det kan føre til, som blir satt på dagsorden. Unni Lindell er nøye når hun velger tema for sine kriminalromaner, og hun forsøker langt på vei å si noe om samfunnet og dets mangler. Hun er kjent for å interessere seg for de som faller utenom, og taler ofte deres sak.

Selv om det er et kjent fenomen i kriminallitteratur at søkelyset rettes mot samfunnets skyggesider, har alle kriminalforfattere først og fremst et annet mål med sine kriminalromaner: De vil underholde.

Litteratur

Primærlitteratur

Lindell, Unni. 2004. *Rødhette*. Oslo

Lindell, Unni. 2007. *Honningfellen*. Oslo

Sekundærlitteratur

Carling, Bjørn. 1976. *Norsk kriminallitteratur gjennom 150 år*. Oslo

Cawelti, John G. 1976. *Adventure, Mystery, and Romance*. Chicago

Dahl, Tor Edvin og Nils Nordberg. 1982. *Den store kriminalboka*. Oslo

Dahl, Willy. 1993. *Dødens fortellere: den norske kriminal- og spenningslitteraturens historie*.
Bergen

Harper, Ralph. 1974. *The World of the Thriller* [1969]. Baltimore

Hilfer, Tony. 1990. *The Crime Novel. A Deviant Genre*. Austin

Hjorthol, Geir. 1995. *Populærlitteratur. Ideologi og forteljing*. Oslo

Holter, Karin. 1990. *Tekst og virkelighet. Åpninger i Claude Simons romaner*. Oslo

James, Phyllis D. 2009. *Talking About Detective Fiction*. New York

Lindell, Unni. 1996. *Slangebæreren*. Oslo

Lindell, Unni. 1999. *Drømmefangeren*. Oslo

Lindell, Unni. 2000. *Sørgekåpen*. Oslo

Lindell, Unni. 2002. *Nattsøsteren*. Oslo

Lindell, Unni. 2005. *Orkestergraven*. Oslo

Lindell, Unni. 2008. *Mørkemannen*. Oslo

Lindell, Unni. 2010. *Sukkerdøden*. Oslo

Nordberg, Nils. 1978. "Det forbryterske samfunn. Om norsk kriminallitteratur".

Kriminallitteraturen. Red. Kjell Heggelund og Nils Nordberg. Oslo

Nordberg, Nils. 2003. "Cato Isaksen". *De nye krimheltene* [2002]. Oslo

Nordberg, Nils. 2010. "Detektiven, forbryteren og offeret – om kriminallitteraturens former".

Biblioteket. Oslo

Palmer, Jerry. 1978. *Thrillers: Genesis and Structure of a Popular Genre*. London

Porter, Dennis. 1995. "Baklengs oppbygging og kunsten å skape spenning". *Under Lupen*.

Essays om kriminallitteratur. Red. Alexander Elgurén og Audun Engelstad. Oslo

Scaggs, John. 2005. *Crime Fiction*. London

Skei, Hans. 2003. *Forfatterhefte: Unni Lindell*. Oslo

- Skei, Hans. 2008. *Blodig Alvor*. Oslo
- Symons, Julian. 1993. *Bloody murder: From the Detective Story to the Crime Novel* [1972]. New York
- Todorov, Tzvetan. 1995. "Kriminalromanens typologi". *Under Lupen. Essays om kriminallitteratur*. Red. Alexander Elgurén og Audun Engelstad. Oslo
- Waagaard, Mari Beiset. 2003. *Om kriminallitteratur med særlig vekt på Unni Lindell: Drømmefangeren*. Oslo
- Aaslestad, Petter. 2008. *Narratologi. En innføring i anvendt fortelle teori* [1999]. Oslo

Nettsider

- Aronsen, Marius. 2007. "Høye forventninger" *Bokkilden*.
<<http://www.bokklubben.no/SamboWeb/side.do?rom=AK&dokId=533188>>.
Nedlastet 08.02.2011
- Aronsen, Marius. 2010. "Unnis univers". *Bokkilden*.
<<http://www.bokkilden.no/SamboWeb/side.do?dokId=571987>>. Nedlastet 29.04.2011
- Larsen, Turid. 2007. "Lindell i toppform". *Dagsavisen*.
<<http://www.dagsavisen.no/kultur/boker/article309607.ece>>. Nedlastet 29.09.2010
- Lindell, Unni. 2010. "Om Unni Lindell". *Unni Lindell*.
<<http://unnilindell.no/om-unni-lindell/>>. Nedlastet 02.11.2010
- Ragde, Anne B. 2004. "Rødhettes hevn". *Bokklubben*.
<<http://www.bokklubben.no/SamboWeb/side.do?dokId=500956>> . Nedlastet 15.10.2010
- Staalesen, Gunnar. Uten år. "Varg Veum". *Varg Veum*.
<<http://www.vargveum.no>>. Nedlastet 23.03.2011
- Wandrup, Fredrik. Uten år. "Unni Lindell - utdypning". *Store Norske Leksikon*.
<http://snl.no/.nbl_biografi/Unni_Lindell/utdypning>. Nedlastet 15.10.2010